

AAN-
GEBODEN
DOOR UW FILM-
THEATER
& NVBF

PLUS
idfa
BIJLAGE

IDFA ERGAST HITO STEYERL ARTAVAZD PELESHIAN OEUVPRIJS DOCKMAKERS OVER WERKEN MET
FAMILIE ZACHTE HAND OF CONFRONTATIE? BERG RADICALE TWIST AAN DE BERGFILM UN MONDE
GRUWELN VAN DE BASISCHOOL HERR BACHMANN UND SEINE KLASSE DE NIEUWE ÊTRE ET AVOIR?

ONAFHANKELIJKE FILMJOURNALISTIEK SINDS 1981
#441
2021
NOVEMBER

SPENCER
SCÈNES UIT EEN
KONINKLIJK HUWELIJK

★★★★★
'EEN IJZERSTERKE FILM'
VPRO CINEMA

★★★★★
THE GUARDIAN

★★★★★
TIME OUT

OPENINGSFILM
INTERNATIONAL
FILM FESTIVAL
ROTTERDAM

NOTHING IS RANDOM
**RIDERS
OF JUSTICE**

EEN FILM VAN ANDERS THOMAS JENSEN

MADS MIKKELSEN   NIKOLAJ LIE KAAS   ANDREA HEICK GADEBERG   LARS BRYGMANN   NICOLAS BRO

DE NEDERLANDSE OSCARINZENDING

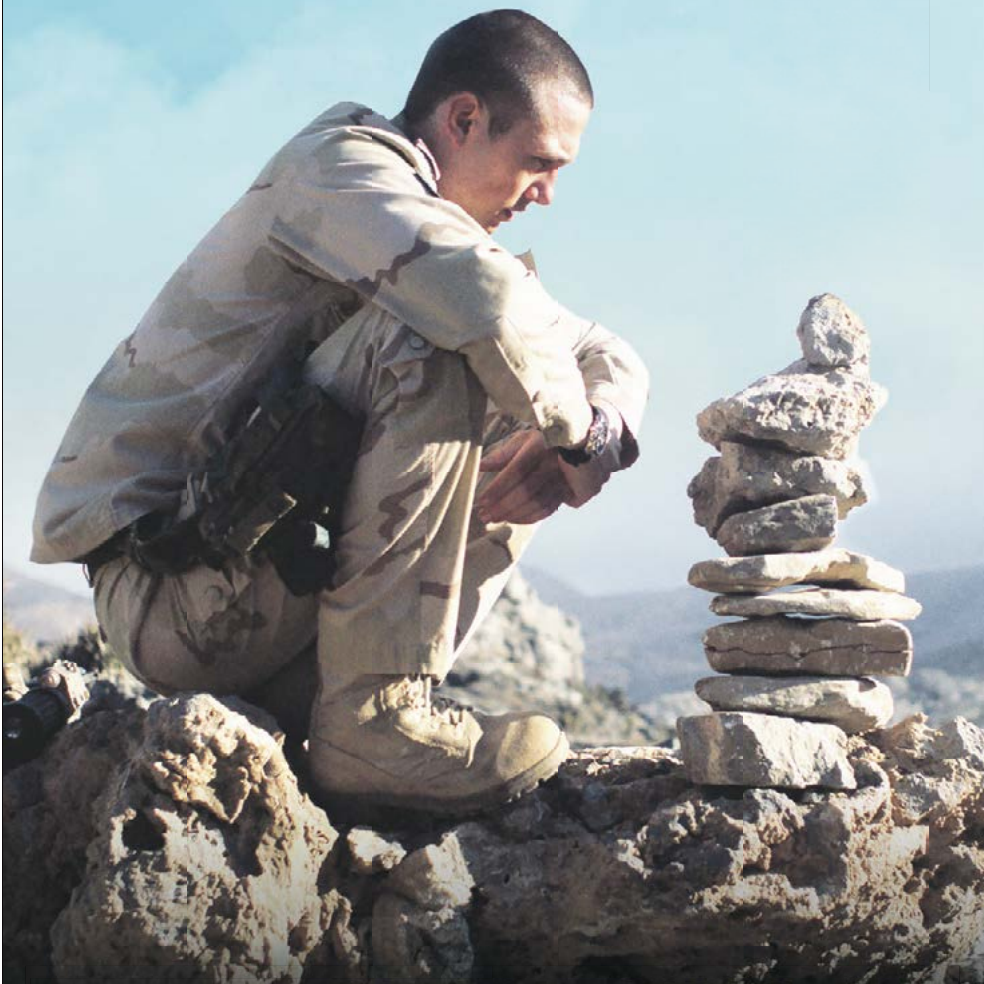
★★★★★
'SUBLIEM
GEACTEERD'
LOUD AND CLEAR REVIEWS

★★★★★
'ZENUWSLOPEND
EN INTENS'
MOVIES FOR REEL

★★★★★
'EEN DIEPGAAND PORTRET OVER JONGE SOLDATEN
DIE VOLLEDIG AAN HUN LOT WORDEN OVERGELATEN'
FILM FESTIVAL TODAY

DO NOT HESITATE

GESCHREVEN DOOR JOLEIN LAARMAN   EEN FILM VAN SHARIFF KORVER
JOES BRAUERS   TOBIAS KERSLOOT   SPENCER BOCAERT   OMAR ALWAN

[f](https://www.facebook.com/DoNotHesitateFilm) [@](https://www.instagram.com/DoNotHesitateFilm) /DoNotHesitateFilm

NU IN DE BIOSCOOP

SEPTEMBERFILM www.septemberfilm.nl [f](https://www.facebook.com/septemberfilmnl) [@](https://www.instagram.com/septemberfilmnl) /septemberfilmnl

MACHO

'De macho man onder druk', kopt onze recensie van Jane Campion's *The Power of the Dog* (p33), 'met Benedict Cumberbatch als een veehouder die de cowboydagen van weleer romantiseert'. Is het tijdperk van de macho voorbij?, vraagt het eerste nummer van het nieuwe Vlaamse filmblad *Humbug*. Niet als het aan Max Pam ligt natuurlijk, die in een *Volkscrant*-column op 19 oktober schreef dat 'watjes de wereld overnemen, en geheel volgens de regels van de tijdgeest is James Bond een burgertrut geworden'.

Is het een modieuze vraag of de macho verdwijnt? Melden media volgend jaar dat de macho 'weer helemaal terug is', omdat ze nou eenmaal hun kolommen en zendtijd moeten vullen? Geen idee. Het is in ieder geval niets nieuws dat menselijk gedrag over tijd verandert. Gevoeligheden veranderen, voorkeuren ook. Wie zou nu nog zonder te knipogen een film als *Commando* met Arnold Schwarzenegger kunnen maken? Het lijkt een cultuurwet: wat eerst met veel ernst en aplomb gebracht wordt, verandert later in camp. Clint Eastwood begreep dat lang geleden al.

Wat wil Max Pam eigenlijk zien, vraag ik me af, en al die andere mannen die zo macho zijn dat ze pure runderbouillon pissen en op zondag bij het jagen hun eigen borsthaar roken zodat ze meer vent kunnen zijn? Want Bond is geen burgertrut geworden. Wat is Pams probleem?

Doodsangst, denk ik onwillekeurig. De wereld moet blijven zoals die is, liefst zoals die was toen deze mannen pakweg 22 waren en zich onkwetsbaar konden wanen. Het heeft iets ontroerends, de troost die ook macho's in cultuur en kunst zoeken. James Bond als het bewijs dat je met genoeg testosteron een overzichtelijke wereld kunt creëren. En nu kwakten de makers daar zomaar oestrogenen overheen.

In wezen zegt die kritiek natuurlijk: bevestig mijn wereldbeeld. Stel me niet op de proef. En dat is tragisch. Ik weet nog hoe verrukt ik was toen ik voor het eerst Marcel Duchamps toilet-pot 'Fountain' zag (waar Warhols soepblik wat mij betreft een pure rip-off van was). Een pisbak die mijn idee van kunst verruimde. *Mind blown*. Fantastische gedachte dat Duchamp op z'n grafsteen een urinoir kon laten beitelen en dat iedereen meteen zou weten wie er lag. Dat is humor. En anti-macho trouwens. Want jezelf niet zo bloedserieus nemen.

Ik bid dat elke nieuwe film die ik zie een toilet-pot is. Iets wat me de schellen van de ogen trekt. Zoals *L'avventura* deed. *Blue Velvet*. *Videodrome*. *Close-Up*. En zoals het slot van de nieuwste Bond dat in zekere zin ook deed.

RONALD ROVERS

A photograph of Jane Campion on the set of the film 'The Power of the Dog'. She is sitting in a director's chair, wearing sunglasses and a dark jacket, looking towards a man standing with his back to the camera. The man is wearing a hat and a dark jacket. They are in a field with mountains in the background under a cloudy sky. A camera on a dolly is visible next to Jane Campion.

'Dit is een filmauteur op de top van haar kunnen, die alle registers opentrekt voor een verontrustende psychologische thriller'

Jane Campion op de set van *The Power of the Dog* ➔ 33

STEUN DE FILMKRANT: WORD ABONNEE

Word nu abonnee van de *Filmkrant*
en ontvang de film *For Sama*

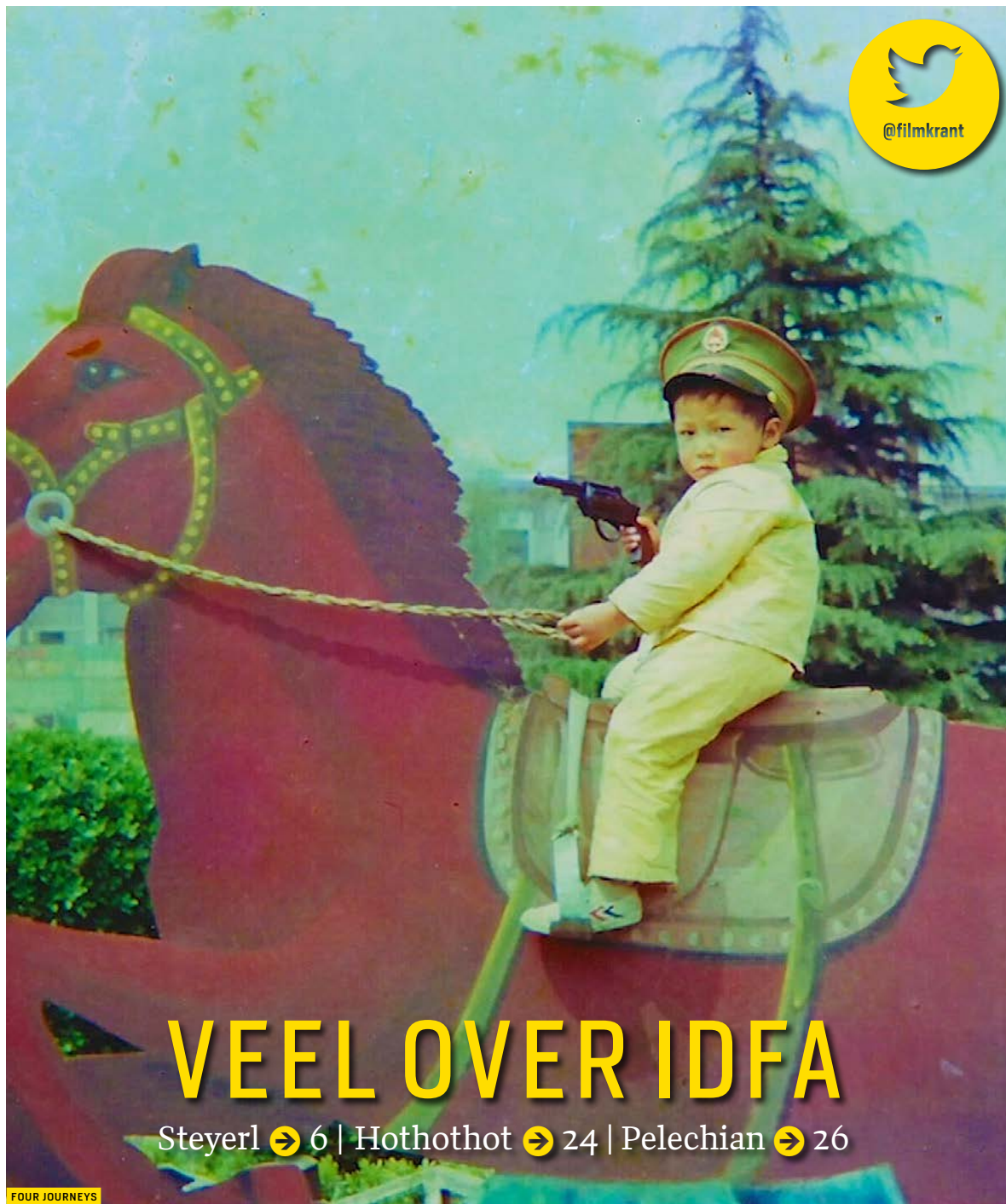
Als u nu een jaarabonnement neemt, ontvangt u niet alleen een jaar lang de *Filmkrant* in de bus, maar als welkomsgeschenk de IDFA publieksfavoriet 2019 *For Sama*. Bent u al abonnee maar brengt u een nieuwe abonnee aan? Dan ontvangt u allebei het welkomsgeschenk.

Als de dood uit de lucht komt vallen, pakken moedige burgers hun wapens op. In het geval van filmmaker Waad El-Kateab betekent dat haar camera, maar vooral: veerkracht en liefde. De prijswinnende documentaire *For Sama* laat ons de Syrische revolutie zien door de ogen van een jonge moeder.

Stort €42,50 (meer mag ook, dan steunt u de *Filmkrant* ook als donateur) op rekeningnummer NL28 INGB 0005 3933 95 t.n.v. Stichting Fuurland te Amsterdam, o.v.v. 'nieuwe abonnee' en vermeld daarbij uw adresgegevens + e-mailadres. Deze aanbieding is geldig tot 8 december 2021.

#441

DE VOLGENDE FILMKRANT VERSCHIJNT OP DONDERDAG 9 DECEMBER 2021

VEEL OVER IDFA

Steyerl ➔ 6 | Hothothot ➔ 24 | Pelechian ➔ 26

FOUR JOURNEYS

DEZE MAAND OP FILMKRANT.NL

THE THINKING MACHINE #53: SPOOK

OP HET SPOOR | In twee vroege kortfilms van twee grote regisseurs – *La première nuit* (1958) van Georges Franju in Frankrijk en *Tramwaj* (1966) van Krzysztof Kieślowski in Polen – wordt de opbloeiende liefde van een man of jongen gekoppeld aan eenzelfde bitterzoete verschijning: een vluchtige blik op de begeerde vrouw, die dan verdwijnt. Het drama zit hem erin hoe de moderniteit van de 20ste eeuw – de metro, de tram – vorm geeft aan onze emotionele ontmoetingen, onze spijt en ons verlies, betogen Cristina Álvarez López en Adrian Martin in hun nieuwe video-essay op filmkrant.nl/thinkingmachine.

NIET TE MISSEN:

GA DEZE MAAND IN IEDER GEVAL NAAR

1 SPENCER 9

2 THE POWER OF THE DOG 33

3 ANNETTE 12

4 UN MONDE 15

5 HERR BACHMANN UND SEINE KLASSE 25

22 JE OUDERS FILMEN

Een groepsgesprek met Louis Hothothot, Diego Gutiérrez en Oeke Hoogendijk
PLUS INTERVIEWS MET 6 IDFA: Hito Steyerl over haar werk 10 Joke Olthaar over Berg 14 Laura Wandel over *Un monde* 34 Matthijs Wouter Knol over EFA's ambities 36 Dash Shaw & Jane Samborski over *Cryptozoo*

PLUS DE RUBRIEKEN

3 Redactioneel 4 The Thinking Machine: Spook op het spoor 5 Niet te missen 19 Dansplaining: De horror van het kapitalisme 21 Freeze Frame: *La promesse* 35 Prénom Carmen: Roddelpers 37 Het nieuwe kijken: Kijken is kiezen 41 Kort 48 Agenda en evenementen 52 Filmsterren 4 Boeken: *Theater Tuschinski 100 jaar* 55 Thuis kijken 58 Actie! Op de set van *Sputum*

IDFA | In deze krant al veel over de 34ste editie van het International Documentary Filmfestival Amsterdam, van 17 t/m 28 november in Amsterdam – van openingsfilm *Four Journeys* via hoofdgasten Artevazd Pelechian en Hito Steyerl tot aan het meesterlijke *Herr Bachmann und seine Klasse*. Op filmkrant.nl/idfa doen we nog uitgebreider verslag, met onder meer een blik op het nieuwe -mediaprogramma DocLab plus interviews en achtergronden.

DOSSIER: LEOS CARAX | “Het wonderkind van de Franse film”, noemde Gertjan Zuilhof Leos Carax al in zijn Filmkrant -recensie van *Mauvais sang* in 1988, Carax' tweede film en de eerste die in Nederland werd uitgebracht. En de regisseur mag dit

LEOS CARAX

jaar dan zestig zijn geworden, die reputatie van wonderkind is eigenlijk altijd aan hem blijven plakken. Naar aanleiding van zijn nieuwste film *Annette* (zie pagina 12) verzamelen we op filmkrant.nl/carax al onze stuk-

12 THE HAND OF GOD

PLUS RECENSIES VAN 9 *Spencer* 15 *Un monde* 24 *Four Journeys* 25 *Herr Bachmann und seine Klasse* 29 *One Second* 30 *Als de kraanvogels overvliegen* | *De brief die nooit verzonden werd* 33 *The Power of the Dog* 39 *Persian Lessons* | *Blue Bayou* 40 *Captain Nova* | *Descending the Mountain* 41 *Do Not Hesitate* | *Persona non grata* 43 *The Rescue* | *Herself* 44 *Minyan* | *The Many Saints of Newark* 45 *The Voice of Love* | *There Is No Evil* 47 (R) *Evolution* | *The Last Days of Gilda* 56 *Nouchka van Brakel Trilogy* 57 *The Velvet Underground* | *Pandora and the Flying Dutchman*

ANNETTE

12 DE FILMS VAN LEOS CARAX

PLUS ARTIKELN OVER 18 Sarah Maldoror 26 IDFA: Artevazd Pelechian 30 Russische dooi 55 Videoland Academy 2021

ken over zijn films, inclusief recensies van zijn vroegste werken die niet eerder online verschenen.

LICHTING 2021 | Net als vorig jaar is de Studentencompetitie van het Nederlands Film Festival losgetrokken van het festival zelf, deels om ruimte te bieden aan studenten die dankzij corona later afstuderen dan normaal. In de aanloop naar de competitie, die plaatsvindt op 10 en 11 december, interviewen we op filmkrant.nl/lichting2021 wettelijk vers afgestudeerd filmtalent van verschillende academies. Zoals Vincent Sparreboom, die over zijn *At the Feet of My Mother* vertelt: “Er waren momenten tijdens het draaien dat ik door de tranen in mijn ogen niet zag of het beeld scherp was.”

AT THE FEET OF MY MOTHER

IDFA-EREGAST HITO STEYERL OVER HAAR TOP10 'POLITIEK GEDREVEN CINEMA STE DE WAARHEID'

IDFA-eregast Hito Steyerl begon als documentaire-
maker maar werd beroemd als beeldend kunstenaar.
Ze heeft haar wortels echter nooit verloochend,
zoals blijkt uit haar Top10, waarin politiek
activisme, waarheidsvinding en vormexperimenten
de boventoon voeren.

DOOR EDO DIJKSTERHUIS

“Sommige films zijn heel kort en ik had niet de indruk dat tien een in beton gegoten aantal was”, verklaart Hito Steyerl het feit dat de top10 die zij als eregast van IDFA samenstelde geen tien maar veertien titels bevat. “Een poging om de geschiedenis van de documentaire film door een andere lens te bekijken”, noemt de Duitse kunstenaar haar lijst. “Ik opereer tegenwoordig binnen het domein van de beeldende kunst maar ik ben opgegroeid in een bepaalde documentaire traditie, waar ik veel respect voor heb. Mijn top10 is een manier om mezelf weer te verbinden met de makers die mij hebben beïnvloed.”

JUNKTIME

Bescheidenheid en een nuchter gebrek aan poeha zijn de grondtoon van een gesprek met Hito Steyerl. En dat terwijl de vrouw die zich in een Zoom-interview laat omringen door figuren die uit de hemel vallen, geldt als een van de belangrijkste kunstenaars van dit moment. Ze schreef essays waar in ze begrippen introduceerde als ‘circulationism’ (beelden worden echter dan de waarheid naarmate ze digitaal vaker worden rondgepompt) en ‘junktime’ (de versnipperde tijdsbeleving van de gigs aan elkaar knopende freelancer, die steeds meer de norm dreigt te worden). In 2015 was ze de eerste winnaar van de Eye Art & Film Prize. Niet veel later riep het gerenommeerde *ArtReview* haar uit tot eerste vrouwelijk nummer 1 op de jaarlijkse lijst met ‘meest invloedrijke personen in de kunstwereld’ – een uitverkiezing die ze afdoet als “meer afleidend dan iets anders”. Afgelopen september nog weigerde ze de hoogste Duitse burgeronderscheiding omdat ze vond dat de regering te weinig rekening had gehouden met de cultuursector tijdens de covid-19-crisis.

Ze vertegenwoordigde wel haar land twee jaar geleden op de biënnale van Venetië, nam deel aan de vijfjaarlijkse ‘supertentoonstelling’ Documenta, en heeft een hoogst indrukwekkende lijst solotentoonstellingen in internationale topmusea op haar CV staan, waar volgend jaar een overzicht in het

Stedelijk Museum Amsterdam aan wordt toegevoegd. Die Stedelijk-tentoonstelling, oorspronkelijk gepland voor dit najaar, was de eerste aanleiding Steyerl uit te nodigen als IDFA-eregast. Maar ook het filmische gehalte van haar oeuvre – de aanwijsbare invloeden lopen van Godard tot Bruce Lee en Monty Python – was een reden te kiezen voor iemand die op het eerste gezicht een buitenstaander lijkt.

MIJNENVELD

En Steyerl was eerder te gast op IDFA, 23 jaar geleden al. Toen presenteerde ze *Die leere Mitte*, een 62 minuten durende film die dit jaar opnieuw wordt vertoond. “*Die leere Mitte* begon als een afstudeerproject, toen ik nog als assistent werkte voor Wim Wenders”, vertelt Steyerl. “Hij vroeg me met een Sony 8-camera de locaties te bezoeken waar hij eerder *Der Himmel über Berlin* had opgenomen. Ik kwam er een groep krakers tegen die een autonome republiek hadden uitgeroepen in het mijnenveld tussen het voormalige Oost- en West-Berlijn. Ik had geen intentie iets met het materiaal te doen, maar toen de stad in de jaren daarna dramatisch begon te transformeren, heb ik geprobeerd die verandering vast te leggen. Keer op keer ging ik terug naar dezelfde plaatsen en zag zo de Muur langzaam wegsmelten en nieuwe hekken rondom de bouwplaatsen van *corporate* hoofdkantoren verschijnen.”

Maar *Die leere Mitte* gaat over meer dan de neo-liberale revolutie die het aangezicht van de Duitse hoofdstad veranderde. “Onder het oppervlak van de architectuur schuilen meer geschiedenissen”, volgens Steyerl. “Bijvoorbeeld over het koloniaal verleden, dat ik probeerde te verbinden met hedendaags racistisch geweld in Duitsland. Maar dat was toentertijd – anders dan nu – geen onderwerp waar mensen in geïnteresseerd waren.”

ROL VAN DE MEDIA

Die leere Mitte kreeg dan ook een lauwe ontvangst. Dat was echter niet de reden waarom Steyerl, opgeleid aan de filmacademies van Yokohama en München, het voor gezien hield als documentairemaker. “Ik heb nooit bewust gekozen voor kunst boven film”, zegt ze. “De filmindustrie waarvoor ik was klaargestoomd,

LT FUNDAMENTELE VRAGEN OVER

‘Mijn top10 is een manier om mezelf weer te verbinden met de makers die mij hebben beïnvloed’

DIE LEERE MITTE

hield simpelweg op te bestaan. Documentaires werden vervangen door reality-tv en kookprogramma's. Er was geen budget meer voor lange, beschouwende documentaires. Laat staan dat er ruimte was voor het soort subjectieve, essayistische films dat ik wilde maken.”

Doordat *Die leere Mitte* wel werd opgepikt door musea en galleries kreeg Steyerls carrière een beslissende wending. “Er is meer ruimte voor flexibiliteit en experiment”, zegt ze over het kunstcircuit in vergelijking met de filmwereld. “De vragen die ik stelde over waarheid en de rol die media daarin spelen, kon ik beter kwijt in kunstwerken die zich niet aan een tweedimensionale vorm hoeven te houden. Ik kon toen nog niet bevroeden dat juist die onderwerpen zo'n heet hangijzer zouden worden in het publieke debat. En dat ze direct raken aan de status van documentaires als zodanig.”

DYSTOPISCH PROJECT

Het documentaire veld is de afgelopen twintig jaar weer tot bloei gekomen, erkent Steyerl. “Er is veel meer diversiteit, en onderzoeksjournalistiek heeft door de streamingdiensten een flinke impuls gekregen.” Niet dat ze een fan is van Netflix en Amazon, eerder het tegendeel. “Streamingdiensten zijn een dystopisch documentair project”, stelt ze. “De content is niet het eigenlijke onderwerp maar het publiek, dat tot in detail wordt gemonitord en gemeten, van professionele bezigheden tot persoonlijke voorkeuren. Het is als Het portret van Dorian Gray: iemand heeft een afbeelding van jou op zijn geheime zolderkamer en denkt zo jou beter te kennen dan jijzelf.”

Die kritische houding ten opzichte van machtige spelers en structuren klinkt ook door in de films die

Steyerl selecteerde voor haar top10. “Politiek gedreven cinema stelt fundamentele vragen over de waarheid. Of ze effect sorteert, is nooit te voorspellen. Met *Citizenfour* (2014), over NSA-klokkenluider Edward Snowden, was dat wel het geval. Regisseur Laura Poitras woonde in Berlijn toen ze de film maakte en ik heb met haar samengewerkt. Het is bewonderenswaardig hoe ze alle veiligheidsdiensten de baas bleef.”

Een persoonlijke link is er ook met Harun Farocki, de in 2014 overleden filmmaker die Steyerl bestempelt als haar mentor. “Zijn belang is niet te overschatten. Hij was actief als schrijver, scenarist voor speelfilms, schepper van beschouwende documentaires en maker van filmessays. Ik koos voor *Videograms of a Revolution* (1992), over de opstand tegen de Roemeense dictator Ceausescu, omdat het zoveel zegt over het toegenomen belang van digitale media op het politieke wereldtoneel. Samen met Andrei Ujica wist Farocki uit 125 uur amateurfilm en journaalbeelden niet alleen een beeld van de geschiedenis te destilleren terwijl die plaatsvond. Ze maakten meteen een analyse en schetsten een historische context.”

THEATER VAN DE ONDERDRUKTEN

De enige filmmaker van wie Steyerl twee films opnam in haar top10 is Željimir Žilnik. “Hij maakt al langer films dan dat ik leef. Ik heb gekozen voor twee titels uit zeer verschillende periodes. *Black Film* (1971) is een vroeg werk, waarin hij daklozen in huis neemt en vervolgens bureaucraten confronteert met een fenomeen dat officieel niet bestond in communistisch Joegoslavië. *Kenedi Goes Back Home* (2003) is van na de Balkanoorlog. De hoofdpersoon is Kenedi Hassani – zijn broer heet trouwens Reagan – die na omzwer-

vingen door Europa als taxichauffeur lotgenoten begeleidt die ook een nieuw thuis moeten vinden in Servië. Het vernieuwende aan deze film is dat Žilnik de personen zichzelf laat zijn en zichzelf laat spelen. Het is theater van de onderdrukten: tegelijkertijd charmant en emotioneel.”

Dat spel met vorm en verwachting zit ook in Steyerls eigen werk, dat nog directer te verbinden is met sommige andere top10-titels. Zo doet Martha Roslers feministische klassieker *Semiotics of the Kitchen* (1975) denken aan Steyerls *How Not to Be Seen: A Fucking Didactic Educational .MOV File* (2013). “Beide nemen de vorm aan van een tutorial en gaan over onzichtbaarheid. Maar Rosler sloeg de spijker al heel vroeg op de kop toen zij met dit werk de onzichtbaarheid van huishoudelijk werk aan de kaak stelde.”

LEVEN RISKEREN

Stories of Destroyed Cities (2016) van de Syrische Rojava Film Commune noemt Steyerl ‘een kameraad’ van haar eigen *November* (2004), waarin zij het verhaal over een jeugdvriendin die zich aansluit bij de Koerdische vrijheidsstrijders vermengt met martial-art-sinvloeden en home movies. “Ik ontmoette de makers van *Stories of Destroyed Cities* toen ze aan de film werkten en was aanwezig bij het eerste college dat aan hun zelf opgerichte filmacademie werd gegeven.”

Tijdens haar eigen studietijd zag Steyerl *Yama: Attack to Attack* (1985) en was naar eigen zeggen “gevoerd”. Wat meespeelde is dat de regisseurs van deze documentaire over uitbuiting van dagloners door de Japanse maffia allebei werden vermoord door de yakuza. “Dat was een traumatische ervaring voor de Japanse gemeenschap van documentairemakers. Maar ook vandaag de dag riskeren filmmakers in Rusland, Iran en Oekraïne hun leven. Het meest interessante aan *Yama: Attack to Attack* vind ik echter de ongebruikelijke blik die de film geeft op het Japan van die tijd. Medio jaren tachtig overheerste het beeld van een bubbeleconomie, niet van gewelddadige arbeidsconflicten. Dat maakt dit tot een bijzonder vitaal tijdsdocument.”

Onvermoede lagen aanboren, hoofden een onverwachte kant op laten draaien, alternatieven bieden voor het dominante discours – dat is de reden waarom Steyerl ooit film ging studeren. “Eigenlijk maak ik nog steeds een soort documentaires”, zegt ze. “Maar ik denk niet dat ik me snel zou laten verleiden tot een terugkeer naar de filmindustrie. Ik zie hoe bevriende filmmakers door allerlei bureaucratische hoepels moeten springen om eens in de zeven jaar een film te kunnen maken. Daar heb ik de energie niet voor.” **FK**

78
MOSTRA INTERNAZIONALE
D'ARTE CINEMATOGRAFICA
LA BIENNALE DI VENEZIA 2021
Official Selection

NYFF59
2021 Contemporary Selection

Official Selection
tiff
Toronto International
Film Festival 2021

BFI LONDON
FILM FESTIVAL
OFFICIAL SELECTION 2021

BENEDICT
CUMBERBATCH

KIRSTEN
DUNST

JESSE
PLEMONS

KODI
SMIT-MCPHEE

THE POWER OF THE DOG

A FILM BY
ACADEMY AWARD® WINNER
JANE CAMPION

NETFLIX PRESENTS IN ASSOCIATION WITH THE NEW ZEALAND FILM COMMISSION CROSS CITY FILMS & BBC FILM A SEE-SAW FILMS & BAD GIRL CREEK PRODUCTION A MAX FILMS PRODUCTION IN ASSOCIATION WITH BRIGHTSTAR A FILM BY JANE CAMPION
"THE POWER OF THE DOG" BENEDICT CUMBERBATCH KIRSTEN DUNST JESSE PLEMONS KODI SMIT-MCPHEE THOMASIN MCKENZIE GENEVIEVE LEMON WITH KEITH CARRADINE AND FRANCES CONROY
CASTING NIKKI BARRETT TINA CLEARY NINA GOLD ORIGINAL MUSIC BY JONNY GREENWOOD COSTUME DESIGNER KIRSTY CAMERON PRODUCTION DESIGNER GRANT MAJOR EDITOR PETER SCIBERRAS DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY ARI WEGNER ACS EXECUTIVE PRODUCERS LIBBY SHARPE CHLOE SMITH
EXECUTIVE PRODUCERS SIMON GILLIS ROSE GARNETT JOHN WOODWARD PRODUCED BY EMILE SHERMAN IAIN CANNING ROGER FRAPPIER JANE CAMPION TANYA SEGHATCHIAN BASED ON THE BOOK BY THOMAS SAVAGE WRITTEN AND DIRECTED BY JANE CAMPION

CROSS / CITY

BBC
FILM

VANAF 18 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP EN OP

MAX FILMS

NETFLIX

© Bad Girl Creek Productions Limited, Beech River Holdings Pty Limited and Max Films Inc. 2021

NETFLIX | 1 DECEMBER

Na *Jackie* en *Neruda* maakt Pablo Larrain met *Spencer* opnieuw een film over een echt bestaand figuur, die toch op geen enkele manier een biopic te noemen is. *Spencer* duikt uiterst effectief in het opgejaagde gemoed van ‘the people’s princess’.

DOOR JOOST BROEREN-HUITENGA

SPENCER OPGEJAAGD

‘Zij kunnen je horen’, waarschuwt een bord in de keuken van een Brits paleis. ‘Zij’, dat is de koninklijke familie. Die luistert mee, en dus dient de keukenbrigade zo min mogelijk lawaai te maken, terwijl ze met militaire precisie de copieuze hoeveelheden voedsel bereiden voor de dagenlange koninklijke kerstviering.

Prinses Diana (Kristen Stewart) gaat gebukt onder hetzelfde juk, blijkt al snel in Pablo Larraíns *Spencer*: ‘zij’ luisteren altijd mee, alles wordt gewikt en gewogen. Soms zelfs letterlijk – als Diana in het paleis arriveert (na wat vertraging in een heerlijk ontwrichtende openingsscène), wordt ze naar een weegschaal gedirigeerd, net als alle andere gasten. Bij vertrek zullen ze wéér worden gewogen en er dient minstens een kilo bij te zijn gekomen, om te bewijzen dat men genoten heeft. Koninklijk gebbetje, zo gaat het al eeuwen, het is nu eenmaal traditie.

FABEL VANUIT EEN WARE TRAGEDIE

Precies die traditie weegt zwaar op Diana in de visie van Larraín, die zijn verhaal in een openingstekst presenteert als ‘een fabel vanuit een ware tragedie’. Hij portretteert Diana in het weekend dat ze besluit te scheiden van Charles, en dus haar koninklijke leven de rug toe te keren. Dat is vooral een breuk met traditie. “Er is hier geen toekomst,” zegt Diana op zeker moment in de film, “en verleden en heden zijn één en hetzelfde.”

Het ligt voor de hand een lijn te trekken van *Spencer* naar *Jackie*, Larraíns film uit 2016 over Jackie On-

assis kort nadat Kennedy overleed – ook daar draaide het om een vrouw in crisis, de echtgenote van een staatshoofd die haar eigen lot vorm wil geven. Maar eigenlijk dringt de vergelijking met *Ema* (2019) zich sterker op, de door onstuimige reggaeton-beats gedreven film die Larraín tussen *Jackie* en *Spencer* in maakte.

Niet dat Diana, zoals *Ema*, het paleis met een vlammenwerper te lijf gaat – al zou ze het ongetwijfeld willen. De overlap zit vooral in het thema moederschap, dat zowel voor *Ema* als voor Diana een motivator is. In interviews vertelde Larraín al dat hij *Spencer* vooral wilde maken voor zijn eigen moeder, een groot fan van ‘Lady Di’. Voor Diana is de angst dat haar zoons van haar zullen worden weggehouden een reden om te blijven – tot een bepaald punt. En haar besluit om te vertrekken, wordt deels ook ingegeven doordat ze haar jongens het goede voorbeeld wil geven. De intieme scènes tussen Kristen Stewart (die in een glansrol elke seconde van de film draagt) en de twee jonge acteurs die William en Harry spelen, vormen met afstand de meest menselijke kant van de film.

FAZANTEN

Het zijn schaarse rustpunten in een weekend waarin Diana vooral opgejaagd wordt, of zich in ieder geval zo voelt. Niet voor niets trekt Larraín al in het openingsbeeld een lijn tussen Diana en de fazanten op het koninklijke landgoed – een latere scène waarin op die vogels gejaagd wordt, blijkt een keerpunt in de film.

Elders speelt Larraín, zoals in veel van zijn recente werk, juist vakkundig met elementen die naar horror neigen om de wankelende, opgejaagde gemoedstoestand van zijn hoofdpersonage weer te geven. Het meest prominent daarin zijn de visioenen die Diana heeft van Anne Boleyn, Diana’s zestiende-eeuwse voorganger, wier lot opvallende overeenkomsten vertoont met het hare, getuige een klassiek rijmpje dat in de film langskomt en dat prima op beide vrouwen van toepassing is: “*She married the King of England / and he chopped off her head / because he met another woman / and wanted her to be queen instead*”.

Hoe het enkele jaren laten met Diana af zal lopen, weet de kijker natuurlijk donders goed, maar op dat ene woord ‘tragedie’ in de openingstitel na rept Larraín er met geen woord over. Hij beperkt zijn film tot dat doorslaggevende weekend. Net als *Jackie*, en ook Larraíns eerdere *Neruda* (2016), is *Spencer* dan ook bepaald geen klassieke biopic. Vandaar ook de titel, haar meisjesnaam: Larraín focust op dat ene moment dat ze het recht terugnam om zichzelf te zijn – en dus niet langer de vrouw van de kroonprins, niet Lady Di, niet ‘the people’s princess’.

SPENCER DUITSLAND / CHILI / VERENIGD KONINKRIJK / VERENIGDE STATEN, 2021 | REGIE PABLO LARRAÍN | MET KRISTEN STEWART, JACK NIELEN, FREDDIE SPRY, JACK FARTHING | 116 MINUTEN | DISTRIBUTIE THE SEARCHERS | TE ZIEN VANAF 11 NOVEMBER

JOKE OLTHAAR 'JIJ OVER BERG WÓRDT DE BERG'

Het is een heus genre: de bergfilm. Met eigen festivals, een internationale alliantie en een geschiedenis die teruggaat tot de prille twintigste eeuw. *Berg*, winnaar van Forum van de Regisseurs, geeft een radicale draai aan de traditie waarin imposante bergwanden de mens uitdagen, tot grote hoogte brengen en tegelijk op zijn nietige plek zetten. Want een film zoals *Berg* heb je nog niet gezien.

DOOR SASJA KOETSIER

“Ik wilde bereiken dat je jezelf kwijtraakt in de bergen”, vertelt regisseur Joke Olthaar over *Berg* wanneer we elkaar ontmoeten in haar woonplaats Rotterdam. “Want dat is wat er gebeurt als je daar wandelt. Het leek me onwaarschijnlijk dat je dat zou kunnen vangen, want het is natuurlijk niet hetzelfde als dat je daar bent. Maar als ik de film nu zie,” zegt ze half geamuseerd, half verbaasd, “denk ik eigenlijk dat het best goed gelukt is.”

Olthaar regisseerde eerder de korte films *Hier is Harry Merry* (2013) en (samen met André Schreuders) *Duet van 3 idioten* (2015). Naast films maakt ze theaterproducties waarin de natuurlijke omgeving vaak een centrale rol speelt. In haar vrije tijd zocht ze samen met twee zussen de bergen op. “Het was een traditie geworden”, zegt ze daarover aan het begin van het gesprek. Maar luisterend naar de woorden waarin zij haar ervaring van de bergen beschrijft, dringt zich ook de gedachte aan een soort verslaving op. Niet de hunkering naar een adrenalinekick, maar een diep verlangen naar een mystieke eenwording met dat ontzagwekkende landschap. Naar die ervaring reikt *Berg*, in een compositie van licht en schaduw, stilte en geluid, ritme en textuur.

“Het kost altijd een paar dagen om de chaos waar je uit vandaan komt achter je te laten, je lichaam heeft tijd nodig om extra rode bloedlichaampjes aan te maken, je moet het juiste ritme vinden in het wandelen”, licht ze toe. “Maar zo na dag drie begin je je wat sterker te voelen. Je concentreert je alleen nog maar op de stenen, je voetstappen, de stilte. Dan ga je de bergen echt anders bekijken. Het is een heel abstracte ervaring. Je gedachten komen los van wat jij daar aan het doen bent. Jij wordt de berg. Het is gelukkig en tegelijk voel je de dood heel dichtbij. Dat is die paradoxale aantrekkingskracht: je sterk voelen maar ook kwetsbaar en nietig zijn.”

ZELF SJOUWEN

Olthaar en haar cameraman (en levensgezel) André Schreuders trokken in een periode van drie jaar zeven keer naar de Sloveense Triglav om er in beeld- en geluidsopnamen iets vast te leggen wat eigenlijk niet na te vertellen is. “Bij het monteren van het eerste beeldmateriaal merkte ik dat je al snel samen op zoek gaat naar een verhaal. Maar dat paste helemaal niet bij mijn ervaring van de bergen, want daar laat je je eigen verhaal juist helemaal los. Zo kwam ik erachter dat het me echt gaat om wat je daar ziet en doormaakt, en om dat te vangen op zo’n manier dat de kijker zich ook kan verliezen in dat moment.”

Zij en Schreuders moesten dus met diezelfde intensiteit de bergen in. “Niet met een helikopter naar de hoogste top om een overzicht te schieten, maar zelf omhoogklimmen, zelf de spullen sjuuwen, zelf in die bivak zitten en echt die tocht aangaan. Dat je zelf je apparatuur en bagage draagt, ga je ook voelen in je lijf en in je hoofd, en dat zie je terug in de film. Wij

brachten weken door in de bergen. Soms gebeurde er een tijd lang niets, dan wachtten we af en keken we gewoon.”

Kijken, gewoon kijken, en zijn: dat is precies waar *Berg* ultiem toe uitnodigt. De film bestaat grotendeels uit statische beelden van opvallend diverse landschappen, soms panoramisch breed, soms zo dichtbij dat je de groeven in de kalksteenrots bijna kunt aanraken, steeds in kraakhelder digitaal zwart-wit. Op onverwachte momenten worden deze beelden doorsneden met de onvaste frames van een Bolex 16mm-camera, die een andere tijd lijken op te roepen. Op een zeker moment wordt het statief verruild voor point-of-viewopnamen van het traject dat een wandelaar aflegt over stenige paden, gevolgd door oude smalfilmbeelden van bergingsacties in dit gebied.

GEDENKTEKEN

Dat materiaal werd Olthaar getoond door een man die ze op een van hun tochten tegenkwamen in een dorp aan de voet van de berg. Hij had het zelf in de jaren tachtig gefilmd, als lid van een reddingsploeg. “Ik werd enorm getroffen door de liefdevolle manier waarop zij met overleden personen omgaan. En ik vond het belangrijk om ook de dood aan te raken in mijn film.”

Naar dit gevaar wijst de film al vroeg vooruit, met een opname van een gedenkteken voor bergsport-slachtoffers. “Die gedenkplaat kom je tegen zodra je het berggebied ingaat. Als je het letterlijk neemt moet je wel denken: ‘Ga ik dit nog doen? Wáárom wil ik dit eigenlijk?’”

In de eerste minuten van de film geven drie toegewijde wandelaars in voice-over antwoord op die vraag. Ze spreken over een diepe verbondenheid met de berg, het universum, of elkaar. Antwoorden die de ongrijpbare aantrekkingskracht van de berg vanuit verschillende gezichtspunten proberen te schetsen. Als je wilt, kun je deze drie wandelaars herkennen in de silhouetten die soms in de verte van het beeld opdoemen, maar je zult uit die beelden niet meer over hen te weten komen. *Berg* gaat niet over hen.

VASTHOUDEN

Het verrassende van *Berg* is, dat het dan wel een heel abstracte film is, maar ook een heel toegankelijke. Dat bleek in juni, toen hij met een haarbreedte verschil tweede werd in de publiekspoll van IFFR. “Ik vond dat heel spannend, het moment waarop we de film overgaven aan het publiek”, vertelt Olthaar. “Tijdens het maken dacht ik vaak: blijven ze er wel bij? Maar achteraf vertelden mensen me dat de beeldovergangen soms best nog wat trager hadden gekund.

“Wat ik vooral bijzonder vond, was dat het publiek zelfs na afloop heel stil bleef. Ik luister graag naar een muziekstuk van Henryk Gorecki, de derde symfonie. Daarin komt na de climax nog een héle lange nasleep,

en mij geeft dat hetzelfde gevoel als het moment waarop ik na een lange tocht door de bergen weer naar huis ga, en vanuit de trein die bergtop in de verte nog net kan zien. Hugo Dijkstal, die de soundtrack heeft gemaakt, heeft dat heel goed getroffen, dat gevoel dat je iets achter je laat, maar het duurt nog even, je mag het nog even vasthouden, je wilt er nog niet uit weg.

“We hebben er lang aan gewerkt om het geluid goed te krijgen, want het moet dienend zijn aan het beeld. In de bergen kan het heel stil zijn, dus de soundtrack moest terughoudend zijn, een bepaalde concentratie hebben om te zorgen dat het heel precies samengaat met die ongelooflijke beelden. We probeerden ook in de muziek voor elkaar te krijgen dat je in die flow komt, dat je ondergedompeld wordt.

“Door het filmen ben ik heel anders naar de bergen gaan kijken dan eerst. Soms stelde ik onderweg, als we al moe waren, voor om nog ergens te stoppen en te filmen. En dan vroeg André verbaasd: ‘Waarom hier?’ Maar dan keek ik naar een bepaalde tekening in de rots en dan zag ik een Japanse prent. Dat is het gave: de berg gaat na verloop van tijd iets anders doen met je, op een andere manier spreken, en daarom kun je jezelf er ook zo in verliezen. Op een gegeven moment weet je niet meer wat je ziet. Ik probeer wel eens een berg te tekenen zoals ik hem ervaar, en dat lukt niet, dat is niet te vangen.

“Ik ben nog steeds langzaam afscheid aan het nemen van de film. Je bent de hele tijd met dat ene bezig, maar steeds in een andere vorm, vanuit een ander perspectief. Van onder en van boven, van de ene kant en de andere. Je bent die hele berg aan het doorgronden. Met elke weersomstandigheid en op elk moment van de dag ziet het er weer anders uit. Daar krijg ik gewoon niet genoeg van.”

DE FILMS VAN LEOS CARAX EEN LIEFDE VOOR DRIFTEN EN HEILIGE MOTOREN

De fantastische tracking shots van een dansende Denis Lavant in *Mauvais Sang* en Juliette Binoche in *Les amants du Pont-Neuf* geven je het idee dat de films van Leos Carax altijd al musicals wilden zijn, altijd al wilden opstijgen. Met *Annette* heeft Carax nu lift-off.

DOOR RONALD ROVERS

Films waarin de flikkerende onderkant van een flipperkast een metafoor voor het leven kan zijn. Waarin je midden in Parijs in stilte op een eiland kunt zitten met je geliefde terwijl de stad om je heen beweegt. Waarin een enorme fabriekshal een doos van Pandora kan zijn en Catherine Deneuve een incestueuze moeder/zus-relatie met je lijkt te hebben. Waarin actrices in een enkel shot herinneren aan Maria Falconetti's Jeanne in Dryers *The Passion of Joan of Arc* (1928) of aan Jean Sebergs Patricia in Godards *A bout de souffle* (1960). Waarin alles tegelijk supercool en tragisch is. Dat zijn de films van Leos Carax, die na zijn debuut op 23-jarige leeftijd meteen als een wonderkind en genie op een voetstuk werd gehesen. Een aura dat hij koestert, inclusief een jarenlange weigering om te praten over de betekenis van z'n films. In dat laatste is trouwens verandering gekomen.

Het zijn films die zowel critici als publiek eigenlijk zonder uitzondering versteld doen staan. Ze worden verliefd op de verliefdheid van *Les amants du Pont-Neuf* of tot woede gedreven door de formele chaos van het schijnbaar onnavolgbare *Pola X*. Een nieuwe film van Leos Carax is dus iets om naar uit te kijken. Zes films maakte Alex Christophe Dupont sinds 1980, die z'n ambitie en speelsheid meteen al te kennen gaf met de keuze van zijn 'nom de cinema' Leos Carax, een anagram van Alex (zijn geboortenaam) en Oscar (van die Amerikaanse prijs).

Annette, de 2,5 uur durende musical met Adam Driver en Marion Cotillard die vanaf 25 november te zien is, is Carax' eerste Engelstalige film. Zijn stijl varieert per film (kleur/zwart-wit/speels-conventioneel/licht-experimenteel), hoewel er ook grote overeenkomsten zijn, veel meer overeenkomsten dan verschillen zelfs, zowel thematisch als wat betreft de vorm. Die overeenkomsten zie je natuurlijk vooral als je z'n films achter elkaar ziet; individueel beschouwd kunnen ze nog wel eens enigma's lijken.

Zoals *Eraserhead* vóór alles een verbeelding was van de persoonlijke angsten van David Lynch als jonge vader, zijn de films van Leos Carax niet los te zien van Leos Carax. De jonge filmmaker Alex in *Boy Meets Girl* (1984) die in nachtelijk Parijs overal verhalen ziet en hoort, overal dus het begin van een film signaleert,

ANNETTE

heeft de energie en verwarring en eindeloze fascinatie van de nieuwe maker. Alex is net z'n geliefde verloren, die hem inruilde voor zijn beste vriend Thomas, die hij aan het begin van de film probeert te wurgen, wat hij halverwege opgeeft. "Mijn eerste wurging", noteert hij later bij de locatie op een kaart van Parijs die hij als visueel dagboek gebruikt. Hij geeft op, lijkt het, want alleen het begin is interessant. Hij is als maker nog niet zover dat hij ook goed kan afronden. Zoals altijd bij Carax lopen leven en kunst dwars door elkaar. Accepteert Alex misschien het leven? Is alles een repetitie voor een opname die nooit komt? Vragen die je drie decennia later opnieuw kon stellen bij *Holy Motors*.

GOD IS GOD

En toch is het ook weer te makkelijk en te beperkend om Alex als een alterego van Carax te zien, ook al dragen personages in meerdere van Carax' films de echte naam van de maker. Een van de redenen om Denis Lavant steeds te casten—hij speelde in vier van de zes films van Carax—is zijn dierlijke stijl van bewegen.

Aapachtig, in Carax' eigen bewoording. Die fysiciteit is ook wat hem aantrok in Adam Driver, zei Carax eerder dit jaar tegen website *CineEuropa*. *The Ape of God*, heet de standupshow van Drivers personage Henry McHenry in *Annette*. Carax hangt als een God boven z'n films en dat dierlijke aspect van z'n mannelijke personages lijkt een vorm van zelfspot. Zie hier de mens. Stuntelend. Gepassioneerd, maar stuntelend.

Carax is ook een god in het spelen met vorm. Elke film is een formeel en zelfbewust experiment. Ze ademen, denken en dromen film. Van de Nouvelle Vague in *Boy Meets Girl*—die dankzij Lavants uiterlijk en animalistische bewegingen trouwens iets tragischers en aarders heeft is dan de oorspronkelijke Nouvelle Vague-films—trok Carax in *Mauvais sang* (1986) naar de genrefilm, met een verhaal over een dodelijk virus dat in Parijs mensen doodt die liefdeloze seks hebben. Juliette Binoche speelt de onbereikbare liefde die net voordat Alex tragisch sterft, eindelijk voor hem valt.

Te laat dus. Maar god is god. Hij heerst over leven en dood en kan tweede kansen geven. Is het misschien zo

LES AMANTS DU PONT-NEUF

POLA X

Carax hangt als een God boven z'n films en dat dierlijke aspect van de mannelijke personages lijkt een vorm van zelfspot. Zie hier de mens. Stuntelend.

latie met zijn moeder Deneuve zit die hij consequent 'zus' noemt, droomt van een *enfant sauvage*, een wilde jonge vrouw, een Mysterie, en verliefd is op zijn eigen handelen, die hij als grootse, impulsieve daden ziet? Hij dicht zichzelf een woest temperament toe, maar is niks meer dan een verwend narcist.

VOOR DE BÜHNE

Als *Pola X* Carax' spirituele autobiografie was, dan toch zeker met enige zelfspot. Was de vrouw de verbeelding van zijn frustratie dat hij nooit echt bij het ongeremde kan komen? Juist doordat er iemand (hijzelf) van boven meekijkt? Zijn dit ego, superego en drift die elkaar voor de voeten lopen, maar ook souffleren en aanvullen en niet zonder elkaar kunnen? Is het opnieuw het idee uit *Boy Meets Girl*, het dagelijks leven als dramaturgie? Is *Holy Motors*, een film met Denis Lavant die een reeks performances geeft op evenzoveel sets zonder dat er een camera bij is, het accent op dat idee? Het leven als performance, performance als het leven?

Vanuit die gedachte sluit *Annette* naadloos aan op Carax' eerdere films. Het is een musical over een driftige stand-up komiek (Driver) die onophoudelijk vanaf het podium een spel van aantrekken en afstoten met het publiek speelt en in de meer gewetensvolle en spirituele operazangeres Ann (Marion Cotillard) zijn geliefde vindt. Maar ook al lijkt hun liefde waarachtig, het leven in de spotlights maakt van die liefde onvermijdelijk iets lelijks, iets voor de bühne. En dus blijkt hun dochtertje Annette, als ze eenmaal geboren is, een houten pop, een *prop*, een rekwisiet in hun gestreamde showbizleven.

In alles wat Carax doet, lopen kunst en leven door elkaar, tomeloze liefde en eeuwige twijfel. Mensen en ideeën zijn heilige motoren die voortrazen en tegelijk op de rem staan. Komische tragedies, wij zijn.

dat *Les amants du Pont-Neuf* (1991) een tweede kans was voor de personages uit *Mauvais sang*? Opnieuw gespeeld door Denis Lavant en Juliette Binoche. Middenin Parijs, op een afgesloten Pont-Neuf, terwijl de wereld hen niet lijkt te zien, vinden de twee geliefden elkaar eindelijk als daklozen, als zwervers op een brug over de Styx, op de grens tussen leven en dood.

Toen was Carax aan iets anders toe. Dat werd *Pola X* (1999), zijn meest formele film, al lijken *Holy Motors* en *Annette* ieder op hun eigen manier een voortzetting van die artistieke koers. *Pola X* was meta op zo'n manier dat hij nauwelijks te volgen was zonder achtergrondkennis. De liefdevolle god van *Les amants du Pont-Neuf* werd in *Pola X* een kille, schakende god. De film laat zich bekijken als een sardonische, spottende variant van een zekere Franse filmtraditie die geen eigen naam heeft maar wel allerlei herkenbare aspecten. Films waarin personages van gegoede komaf in landhuizen hun leven slijten, hun liederlijkheid voor creativiteit zien en zich met veel aplomb overgeven aan een of ander geromantiseerd levensdoel.

Als je *Pola X* als zelfspot wilt zien, dan is de film misschien wel voortgekomen uit een artistieke crisis die Carax op dat moment doorleefde.

'ZUS'

Het idee dat je de film vooral van boven moet bekijken (net als Lynch' *Inland Empire* of DePalma's metathrillers) wordt versterkt doordat Carax plotseling twee namen castte uit wat je de Franse filmadel van dat moment kunt noemen: Catherine Deneuve en de zoon van Gerard Depardieu, Guillaume Depardieu. Namen die Carax eigenlijk als *props* gebruikt in een film over de Franse film als overgesatureerde, luie kunstvorm. *Pola X* is een adaptatie van Herman Melville's *Pierre, or the Ambiguities* uit 1852 (in het Frans *Pierre ou les ambiguïtés*, met de eerste letters *p o l a*, de X staat voor de tiende versie van het script), een roman die Melville volgens sommigen schreef als een 'spirituele autobiografie'. Wat zegt het dan dat het hoofdpersonage in *Pola X* zichzelf als een visionair kunstenaar ziet, die in een vaag soort incestueuze re-

LAURA WANDEL OVER *UN MONDE* 'IK WIL HET PESTEN DOOR DE OGEN VAN HET KIND LATEN ZIEN'

Zeven jaar werkte scenarist-regisseur Laura Wandel aan haar debuut *Un monde*. Een kwetsbare film over pesten op school, in Cannes bekroond met de Fipresci-prijs en de Belgische inzending voor de Oscars. "Wie wil kijken, ziet dat er zich dagelijks in scholen grote en kleine drama's afspelen."

DOOR IVO DE KOCK

Wanneer we aan het eind van ons gesprek met Laura Wandel tijdens Film Fest Gent in oktober nog doorbomen, hebben we het erover hoe heftig het is om vast te stellen dat pestgedrag op school tijdloos is: "Dankzij de empathische kracht van cinema kan ik dat duidelijk maken." Er waren zeven jaar nodig voor *Un monde*, "vijf jaar om de film te schrijven en twee om hem te maken". De Belgische filmmaker wil zich dan ook niet laten vastpinnen op een tijdsplanning. Want "niet de tijd maar de film is belangrijk. Wanneer zeven of tien jaar nodig blijken, dan is het maar zo. Ja, het leven is kort, maar ik maak liever slechts twee films die 'juist' zijn dan tien die zus en zo zijn."

Die aanpak vraagt om research: "Ik nam de tijd om te observeren in scholen, te praten met docenten, directie, ouders en kinderen omdat ik bij dit fictieverhaal wilde vertrekken vanuit de realiteit." De grote en kleine drama's die zich in scholen afspelen maar ook het feit "dat kinderen eigenlijk constant leren, gedwongen worden om te leren, ook wanneer ze spelen". Inmiddels lonkt een nieuwe microkos alweer: "De wereld van de ziekenhuizen fascineert me."

We kijken in *Un monde* naar het verhaal van een zesjarig meisje. "Door Nora's subjectieve positie in te nemen en je onder te dompelen in het gebeuren wil ik je stimuleren in eigen herinneringen te duiken en terug te denken aan hoe school voelde. Ik vind het bizar wanneer mensen zeggen dat ze hun schoolervaringen vergeten zijn. We hebben toch minstens twaalf jaar, acht uur per dag, tussen schoolmuren doorgebracht? Dat is een ervaring die diep verankerd zit en ons gevormd heeft."

Doordat de camera op Nora's ooghoogte staat en u focust op haar reacties voelen we hoe ze de pesterijen ervaart. "Dat is het doel van de immersieve filmstijl, de realiteit van het pesten tonen zoals het kind ze als getuige of slachtoffer ervaart. Ik wilde ook spelen met wat buiten beeld gebeurt, de referentiepunten vaag houden omdat ook de zus niet helder en volledig ziet wat er met haar broer gebeurt. Tegelijk hoop ik dat de kijker zo eigen herinneringen projecteert op dit verhaal."

LAURA WANDEL

Volwassenen blijven meestal, zeker op cruciale momenten, buiten beeld. "Ik wil als filmmaker geen oordeel vellen. Toezichhouders en leraren zien dingen, proberen iets te doen, maar ze worden overspoeld. Er zijn immers veel kinderen en problemen, de toestand is meestal chaotisch en ze zien vaak enkel een fragment van een incident. Soms gaat het ook om een moeilijk te ontwarren kluwen van actie en reactie. Dat moeten kijkers meenemen in hun oordeel. Tegelijk is het zo dat de pesterijen die we mogelijk meegemaakt hebben op school ons ook gevormd hebben. Uit de moeilijkheden leren we veel. Nora maakt een reeks beproevingen door maar uiteindelijk slaagt ze erin een daad te verrichten die het geweld stopt."

Opvallend: niet het klaslokaal maar de speelplaats staat centraal. "Kinderen leren het meest op de speelplaats. Uiteraard is het leren lezen, schrijven en rekenen in de klas waardevol maar het sociale leerproces is nog belangrijker. Dat gebeurt tijdens het spelen, tijdens de interactie zonder volwassenen. Die speelplaatservaring beïnvloedt wie je wordt. Pestgedrag start vaak vanuit een angst uitgesloten te worden. Het gaat om een probleem van integratie en een behoefte aan erkenning. Maar we verlangen er allemaal naar erkend en opgenomen in een groep te worden. Alle wereldconflicten zijn daarmee verbonden. De schoolproblemen vormen een spiegel daarvan."

***Un monde* opent met nieuwkomers, Nora en haar oudere broer, die niet beschikken over de toegangscodes van de groep.** "Wanneer Nora in haar school arriveert moet ze alle sociale codes van die nieuwe omgeving decoderen. Dat moeten we als volwassenen ook doen, telkens als we in een nieuwe werkomgeving of gemeenschap terecht komen. Stap voor stap ontdekt Nora die onvoorspelbare wereld waarin ze wil integreren. Plus haar eigen tegenstrijdige gevoelens. Nora denkt aanvankelijk dat haar grote broer haar gaat beschermen maar zij lijkt hem te moeten verdedigen. Uit angst zelf uitgesloten te worden verraadt ze hem eigenlijk."

De vader blijft uitgesloten en machteloos. "Het eerste probleem van Nora is dat ze gescheiden wordt van haar vader, het probleem daarna is dat hij haar in verlegenheid dreigt te brengen door op te duiken en haar een te zware verantwoordelijkheid te geven. Tegelijk begrijpen we de ontredde bij de vader; het moet vreselijk zijn niet te weten wat er met je kind gebeurt. Ook de school kan er dikwijls de vinger niet op leggen. Het pestprobleem ligt ingewikkeld. Vaak is er meer dan één oorzaak. En wordt er lang gezweven."

Het is niet aan het pestslachtoffer met een verklaring te komen. Vaak minimaliseren ze het probleem om het aan te kunnen. “Exact, pesten weegt zwaar. Abel schaamt zich, hij wil niet dat zijn zusje hem als slachtoffer van pesterijen ziet want heel zijn imago dreigt zo vernietigd te worden in haar ogen. En in de ogen van zijn vader. Hij lijdt eigenlijk dubbel: om wat hem overkomt maar ook omwille van de impact die het heeft op de gezinsleden.”

Dat lijden zet soms aan zelf te gaan pesten. “Wanneer een kind gewelddadig is, wijst dat op een wond. Vaak is een pester zelf gepest. Hij heeft al het geweld in zich opgenomen en zijn enige wapen is dat geweld tegen iemand anders te gebruiken. Zo ontstaat een gewelds-cyclus. Daarom is het belangrijk dat het lijden van een gepeste erkend wordt en dat gewelddadig gedrag gezien wordt als een alarmsignaal.”

Op de vraag waarom ze niets deden bekend een leraar 'omdat we vaak niet weten wat te doen.' Dat wijst op onmacht. “Juist omdat het complex is maar vaak ook omdat veel ‘buiten beeld’ verloopt. Dat is in het dagelijkse leven ook zo: we mogen niet de pretentie hebben alles te weten, alles te kunnen controleren en oplossen. Of dat we alles in zwart-wit termen kunnen duiden. Overigens, wat me wel opviel is dat veel speelplaatsen slecht zijn ingericht en leiden tot territoriumconflicten en geweld. Zo worden kinderen die niet voetballen vaak naar de uithoeken van de speelplaats verdreven. Daar moet meer over worden nagedacht.”

Zoals de Koreaanse serie Squid Game illustreert bevatten kinderspelletjes ook geweld. “Wanneer Nora bij het balkspelletje valt zeggen haar vriendinnen dat ze ‘dood’ is. Voor haar is dat heftig, waardoor de opluchting extra groot is wanneer het toch lukt. Door te slagen hoort ze er helemaal bij. Haar integratie in de nieuwe groep is geslaagd. Die opname in de groep is haast een kwestie van leven en dood waarbij kinderen zich aanpassen, dingen van zichzelf opgeven en een nieuwe identiteit vinden. Ik hoop trouwens dat *Un monde* niet somber en prekerig overkomt. Ik wilde enkel dingen beschrijven, de problematiek aangeven en toch ook hoop aanreiken. Dat typeert ook de kindertijd: er zijn altijd momenten van lichtheid, van speelsheid.”

De positieve reacties in Cannes, waar de film geselecteerd werd voor Un Certain Regard en de Fipresci-prijs won,

waren waarschijnlijk een opluchting. “Zeker, het is een radicale film en je weet nooit hoe een festivalpubliek erop gaat reageren. Bij de première was ik hypergestrest. Maar tegelijk had ik de film niet anders kunnen maken. Met zijn radicale aanpak en subjectieve kijk op de school. Bovendien namen we een risico. *Un monde* was geselecteerd voor Cannes 2020 en toen die editie door covid geannuleerd werd, hadden we kunnen gaan voor het Cannes-label. We verkozen echter te wachten tot 2021 en dat was een gok. Want we kregen geen garantie dat hij geselecteerd zou worden; je weet dat pas wanneer je de officiële brief van het festival ontvangt. En die kwam pas drie dagen voor de persconferentie. Dat zorgde voor euforie natuurlijk. Omdat het Cannes was, omdat het ging om het eerste grote culturele evenement na de grote covid-pauze maar ook omdat we de film op groot doek konden vertonen. Want immersieve cinema beleef je het best in de zaal en op een groot doek. De reactie van het Cannes-publiek was mooi: we kregen een zeven minuten durende ovatie. Heel eerlijk, ik denk dat het een van

de krachtigste momenten uit mijn leven was.”

Uw debuut had aanvankelijk een andere titel? “Ja, *La naissance des arbres*. De geboorte van de bomen, waarmee ik wilde verwijzen naar iets dat wortels heeft en groeit. Maar aan het einde van de montage kreeg ik het gevoel dat deze titel niet meer overeenstemde met de film. Het was te poëtisch en symbolisch terwijl ik heel concreet wou zijn.”

Un monde prikkelt als filmtitel onze nieuwsgierigheid. “Ja, over welke wereld gaat het? Ik wil geen antwoorden geven maar vragen. Het is aan de kijker op zoek te gaan naar verklaringen, naar eigen herinneringen en ervaringen. Voor mij is de uitdaging de kijker te betrekken bij de film, niet vermaak of boodschappen te serveren die je rustig kan ondergaan. Veilig en afstandelijk. De ideale kijkervaring is tegelijk intellectueel stimulerend en fysiek prikkelend. Daarom is immersieve cinema voor mij geen gimmick maar een noodzaak.”

FK

‘We verlangen er allemaal naar erkend te worden en opgenomen in een groep. Alle wereldconflicten zijn daarmee verbonden. De schoolproblemen zijn daar een spiegel van.’

UN MONDE

De gruwelen van de basisschool

In het neorealistische drama *Un monde* van de Belgische filmmaker Laura Wandel krijgt de kijker toegang tot de afgeschermd wereld van de basisschool. In intiem detail zien we hoe Nora, nieuw op school, moet proberen de ongeschreven regels van de wrede chaos op school te begrijpen.

Betraande wangen, trillende lippen, smekende ogen. Het is haar eerste schooldag en Nora wil niet gaan. Haar oudere broer Abel pakt haar vast en stelt haar gerust: “Het komt goed. Je zult vrienden maken. In de pauze zie ik je weer.” Maar als de pauze aanbreekt, ver-

telt hij haar dat ze niet samen kunnen spelen.

Op school gelden andere regels, zo leert Nora snel. “De oudere jongens pesten nieuwe kinderen”, legt Abel haastig uit wanneer Nora tijdens de pauze aan zijn zijde blijft. Maar Nora’s aanwezigheid blijkt vooral Abels reputatie aan te tasten. Nu is het Abel die gepest wordt.

Eerst is ze nog vastbesloten haar broer te helpen, maar uiteindelijk draagt Nora zijn af-daling in de kinderhiërarchie als een schandteken. “Hij is mijn broer niet”, zegt ze in een wanhopige poging haar eigen reputatie te redden. In de ogen van de Belgische filmma-

ker Laura Wandel is het op de basisschool namelijk jij of ik.

Het neorealistische drama *Un monde* is een beklemmende kijk op de gruwelen van de basisschool, gegrond in het overtuigende spel van Maya Vanderbeque als de angstige Nora. *Un monde*, want het leven op het schoolplein is een op zichzelf staande wereld. Met zijn eigen hiërarchie, spelregels en wetten. Eén waar ouders buitenspel staan en docenten achter de feiten aan lopen.

De kijker heeft daarmee een geprivilieerde positie. We krijgen niet alleen inzicht in wat zich achter de schoolhekken afspeelt, maar ook toegang tot de belevingswereld van een kind. Er is geen muziek; in plaats daarvan vormt het gejoel en gekrijs van kinderen de soundtrack. Nora wordt van dichtbij gefilmd, met de camera op ooghoogte. Volwassenen en

oudere kinderen staan vaak net buiten het kader. En Abel, arme Abel, is bijna altijd ergens achter in beeld te vinden, net zoals hij constant ruimte in het achterhoofd van Nora inneemt.

De pesterijen, die vaak meer lijken op martelingen dan kindergeplaat, zijn lastig te vertalen. Maar de machteloosheid die Nora voelt, die constant van haar gezichtje is af te lezen, zorgt voor de spanning die de kern vormt van dit drama. Uiteindelijk moet Nora de ongeschreven regels leren van een plek die op het eerste oog zo wreed lijkt dat ‘ie wel wetteloos moet zijn.

ROOSJE VAN DER KAMP

UN MONDE BELGIË, 2021 | REGIE LAURA WANDEL | MET MAYA VANDERBEQUE, GÜNTER DURET, KARIM LEKLOU | 72 MINUTEN | DISTRIBUTIE VEDETTE | TE ZIEN VANAF 25 NOVEMBER

'Lovely and moving debut...
we may be in the suburbs
but some of us are looking
at the stars'
VARIETY

FESTIVAL DE CANNES
SELECTION OFFICIELLE 2020

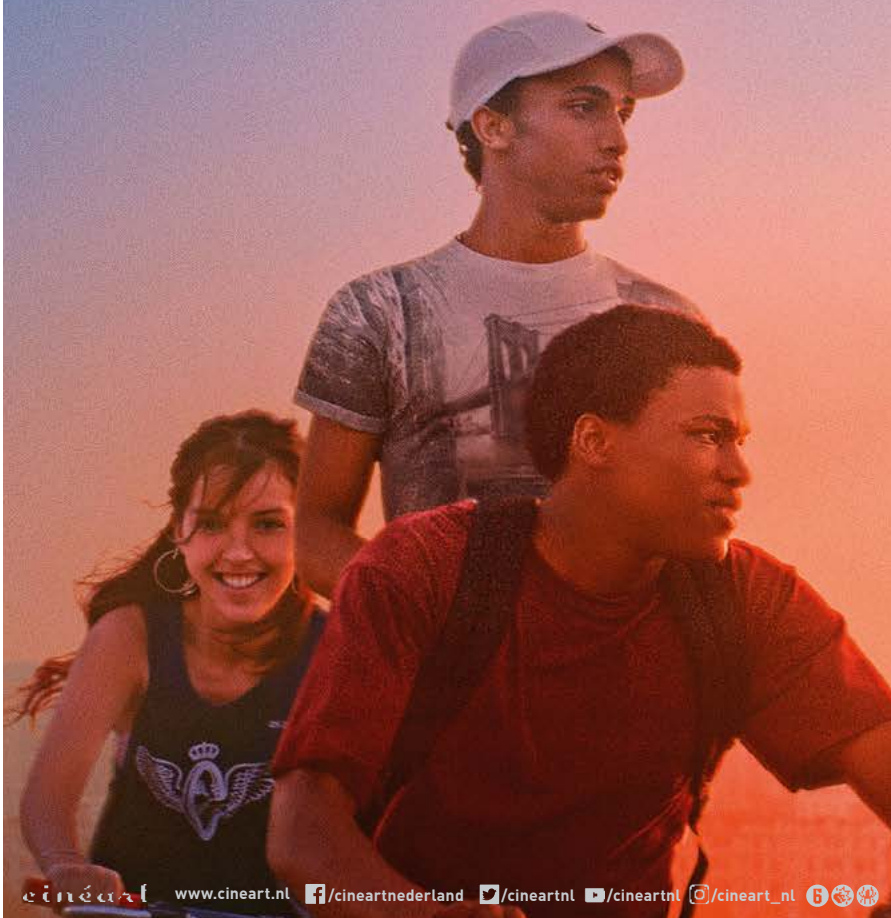

ALSÉNI BATHILY LYNA KHOUDRI JAMIL McCRAVEN FINNEGAN OLDFIELD FARIDA RAHOUDJ DENIS LAVANT

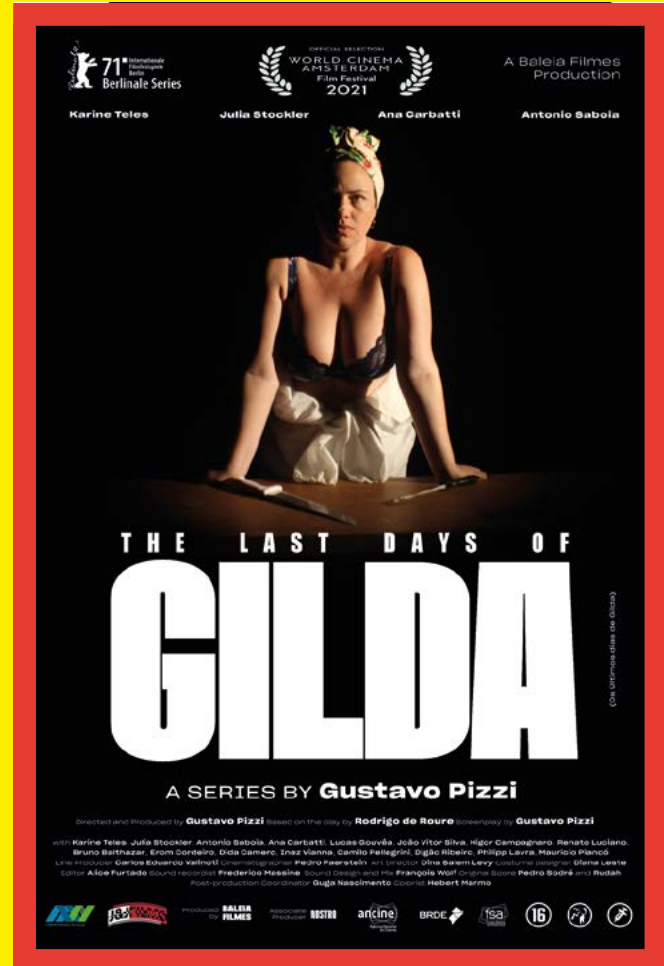
G A G A R I N E

EEN FILM VAN
FANNY LIATARD EN JÉRÉMY TROUILH

VANAF 4 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP

cineart www.cineart.nl f/cineartnederland t/cineartnl y/cineartnl @cineart_nl

VANAF 18 NOVEMBER
IN DE FILMTHEATERS EN OP **picl**

Persona Non Grata

Een film van LISA JESPERSEN

"STERK AMUSANT DRAMA OVER
ONGEMAKKELIJKE FAMILIERELATIES"
- CINEUROPA

Rosalinde MYNSTER Bodil JØRGENSEN
VANAF 18 NOVEMBER

Picture Tree, F.I.A., J.B., D.P., www.artifilm.nl, Cineart, GBC, 12, 16, 18, 21, 25, 30, 35, 40, 45, 50, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95, 100

È STATA **THE HAND OF GOD** LA MANO DI DIO

SORRENTINO

BEËINDIGT EINDELIJK ZIJN JEUGD

In een ode aan Fellini, Napels en Maradona keert Paolo Sorrentino terug naar zijn jeugd en het tragische moment waarop hij zijn onschuld verloor. Hij sluit daarmee waarschijnlijk ook een fase in zijn kunstenaarschap af. **DOOR KEES DRIESSEN**

Het lijkt wel alsof hij Fellini's films aan het afvinken is. Was *La grande bellezza* (2013) Paolo Sorrentino's variant op *La dolce vita* (1960) en *Youth* (2015) zijn *8½* (1963), *The Hand of God* (winnaar van de Grote Jury-prijs in Venetië) is Sorrentino's *Amarcord* (1973) – de gefictionaliseerde verfilming van zijn jeugdhervormingen. Sorrentino (1970) noemde Fellini dan ook als eerste onder zijn inspiratoren, toen hij de Oscar voor *La grande bellezza* in ontvangst nam. Daarna kwamen de Talking Heads (van wie Sorrentino de titel leende voor *This Must Be the Place*, 2011), Martin Scorsese en... Maradona. Die verscheen al eens in *Youth*, zit ertussen als het leven aan een zelfmoordenaar voorbijflit in Sorrentino's allereerste minuutlange filmpje *Un paradiso* (1994) en is nu naamgever van *The Hand of God* (*È stata la mano di Dio*), naar de beroemde handsbal waarmee hij scoorde op het WK van 1986.

In de film veroorzaakt die goal een zeldzaam moment van verbroedering voor de familie van Sorrentino's alter-ego, de zestienjarige Fabietto (een uitstekende Filippo Scotti). Maradona is hun held, omdat de beste voetballer ter wereld voor het arme Napels heeft gekozen. Voor de jonge Napolitaan Sorrentino – en dus voor Fabietto – nauwelijks minder dan een wonder. Bovendien heeft Sorrentino het, in zijn ogen, aan Maradona te danken dat hij een tragisch voorval in de familie overleefde. Ook

dat zit in *The Hand of God*, dat een sleutelfilm is geworden in zijn oeuvre en tegelijkertijd een ode aan zijn familie, Fellini, Napels en de vorig jaar overleden Maradona. En aan regisseur Antonio Capuano (gespeeld door Ciro Capano), die dit keer, tegen Fabietto, Sorrentino's onmisbare 'betoog van de waarheid' mag houden (Sorrentino's eerste echte filmklus was als coscenarist voor Capuano's *Polvere di Napoli*, 1998).

AUTOBIOGRAFISCH

Deze expliciet autobiografische film sluit aan op Sorrentino's eerdere en dus ook autobiografische getinte films. Met als hoofdpersonen telkens eenzame mannen uit gebroken gezinnen, die het moment van volwassenwording nooit te boven zijn gekomen en die sindsdien, ondanks meer of minder maatschappelijk succes, hun innerlijke leegte en angst voor de dood op afstand proberen te houden met ironische nonchalance.

Dat Sorrentino's beelden buitensporig elegant zijn is daarbij een tweesnijdend zwaard: intimiderende schoonheid en holle panache ineen. En dat hij *The Hand of God*, dat zich grotendeels afspeelt vóór die volwassenwording, ingetogener filmt is ook geen toeval. Noch dat momenten die Napels toch als 'grote schoonheid' portretteren vooral verbonden zijn aan fantasiescènes (rond Napels' patroonheilige San Gennaro) en Fabietto's filmambities. Cinema als vlucht voor de werkelijkheid – die 'belabberd' blijkt.

Dat laatste inzicht ontvangt Fabietto via niemand minder dan Fellini zelf, die Sorrentino met een geestig gebrek aan bescheidenheid opvoert in zijn eigen film. Fabietto's broer die, net als Sorrentino's broer in het echt, werd afgewezen door Fellini bij een casting voor figuranten, meldt dat de maestro zei films te maken als 'afleiding', want '*La realtà è scadente*' – de werkelijkheid is belabberd. De nog naïeve Fabietto reageert onbegrijpend. Maar na de schok van zijn volwassenwording zal Fabietto – vanaf

dan 'Fabio' – zich Fellini's woorden eigen maken als directe inspiratie om de filmwereld in te vluchten en eveneens andere, imaginaire werelden te creëren. Zoals, weten wij inmiddels, *La grande bellezza*, hitserie *The Young Pope* (2016) en ja, ook deze film zelf.

SEKSUEEL ONTWAKEN

En wat forceert dan die volwassenwording? Het heeft voor Fabietto met dat tragische familievoorval te maken, maar ook, zoals keer op keer bij Sorrentino, met het moment van seksueel ontwaken. Als Fabietto door een halfopen deur de ontelbare foto's van sexy vrouwen ziet die Fellini overweegt te casten, is dat nog een heerlijke verzoeking. Maar dat is lust op afstand. Dat is cinema. In werkelijkheid is Fabietto's opkomende seksualiteit veel verwarrender, zoals het verlangen dat hij voelt voor een tante die tegelijkertijd lijdt onder huiselijk geweld.

De enige mogelijke uitweg die Sorrentino in eerdere films hiervoor gaf was het met mildheid en acceptatie terugblikken op dat pijnlijke moment van volwassenwording. En dat is wat Sorrentino met *The Hand of God* eindelijk heeft durven doen. "Ik dacht dat het misschien zou helpen, omdat ik altijd bleef vastzitten aan m'n zestiende, aan de pijn van die leeftijd", zei Sorrentino in een interview. Hij had eerder ervaren dat obsessies vervaagden als hij ze verfilmde. "Dus dacht ik, heel egoïstisch: als ik over deze pijnlijke thema's een film maak, verdwijnen ze misschien." Nu hij zich als filmmaker niet langer heeft "verstoppt achter personages als de paus of Jep Gambardella in *La grande bellezza*" denkt hij klaar te zijn voor een nieuw begin.

THE HAND OF GOD (È STATA LA MANO DI DIO)

ITALIË, 2021 | REGIE PAOLO SORRENTINO | 130
MINUTEN | MET FILIPPO SCOTTI, TONI SERVILLO,
TERESA SAPONANGELO | DISTRIBUTIE WW
ENTERTAINMENT | TE ZIEN VANAF 2 DECEMBER

SARAH MALDOROR COMPROMISLOZE PIONIER VAN DE AFRIKAANSE CINEMA

Sarah Maldoror overleed vorig jaar op negentig-jarige leeftijd. Postuum lijkt deze pionier van de Afrikaanse cinema eindelijk de aandacht te krijgen die ze verdient. Op Sheffield Docfest was een speciale Tribute-vertoning te zien; tijdens filmfestival Indie Lisboa werd in september haar hele oeuvre vertoond in een 48 werken tellend retrospectief. En in november wijdt Palais de Tokyo in Parijs een tentoonstelling aan deze bijzondere kunstenaar en denker.

DOOR NICOLE SANTÉ

“Ik wil haar werk in leven houden”, vertelt Annouchka de Andrade. Zij is de dochter van Sarah Maldoror en Mário Pinto de Andrade, leider van de militante groep MPLA, die Angola wilde bevrijden van zijn overheersers.

De Andrade is degene die erop stond dat alle films van haar moeder vertoond zouden worden tijdens een retrospectief in Lissabon afgelopen september en een tentoonstelling in Parijs vanaf november. “Als er aandacht is voor het werk van mijn moeder, beperkt zich dat meestal tot de twee of drie meest bekende, zoals *Sambizanga* uit 1973”, zegt ze. “Maar daarmee ga je voorbij aan haar ongelofelijke veelzijdigheid als filmmaker.”

ECLECTISCH

Maldoror werd in 1929 in Frankrijk geboren als Sarah Ducados, kind van een Franse moeder en een Gadeloupeese vader. Haar artiestennaam koos ze als ode aan het prozagedicht *Les chants de Maldoror* van de dichter Comte de Lautréamont uit 1868.

Dat haar werk eclectisch is, wordt snel duidelijk bij het bekijken van haar oeuvre. Het mooie en bijzondere van haar werk is dat het altijd, soms nadrukkelijk maar vaker terloops, haar persoonlijkheid en passies toont. Maldoror is een onafhankelijke en onconventionele denker; een strijder voor gelijkheid op alle fronten; een liefhebber van natuur, kunst, muziek en literatuur; en iemand met een even groot gevoel voor humor als liefde voor haar medemens.

Haar films gaan over poëzie, literatuur, muziek, kunst, de schoonheid van Afrika en West-Indië, anti-kolonialisme en onafhankelijkheidsstrijd, feminisme, racisme en arbeidsmigratie. Altijd doen ze dat met een open en nieuwsgierige benadering, met oog voor detail, met bijzondere muzikale omlijsting en met (absurde) humor.

Maldoror richtte in 1956 het volledig zwarte theatergezelschap Compagnie d'Art Dramatique des Griots op, met als doel modern zwart theater te maken. In die tijd ontmoette ze ook haar man Mário Pinto de Andrade en de schrijver Aimé Césaire, die ze bewonderde en over wie ze verschillende films maakte.

RADICAAL

Haar liefde voor film en de Russische cultuur dreef haar naar Moskou, waar ze de filmacademie doorliep. Van daaruit ging ze naar Algiers om mee te werken aan postkoloniale filmproducties als *La battaglia di Algeri* (Gillo Pontecorvo, 1966) en het magische *Festival panafrican d'Alger* (William Klein, 1969).

In 1969 debuteerde ze met *Monangabée*, nog altijd een van haar bekendste fictiefilms, over een Angolees die in de gevangenis wordt gemarteld door de Portugese overheersers. De zeventien minuten durende film, die op radicale manier het kolonialisme veroordeelt, kreeg vier jaar later een vervolg met de speelfilm *Sambizanga*, waarschijnlijk haar meest vertoonde werk. De film speelt eveneens in Angola en gaat over een vrouw die op zoek gaat naar haar man, een revolutionair en strijder voor Angolese onafhankelijkheid, die opgepakt is door Portugese militairen.

DE GESCHIEDENIS HERSCHRIJVEN

“Haar films gaan niet alleen over de zwarte cultuur en *négritude*”, vertelt haar dochter. “Je ziet ook haar liefde voor surrealisme en haar manier van leven: compromisloos. Ze hield niet van grenzen, dus ook niet van afbakeningen in genres. Haar films overstijgen die. Ze hield zich niet aan vastgestelde lengtes of aan voorwaarden voor fictie of documentaire; ze mixte alles.”

Voor Maldoror was haar werk een manier om de geschiedenis te herschrijven. “Daar had ze een ster-

ke behoefte aan”, vertelt De Andrade. “Het opnieuw vertellen van de geschiedenis van de mensheid, met de rol die zwarte mensen daarin spelen. Ze wilde laten zien dat dat niet alleen maar slachtoffers waren, maar ook grote denkers, dichters en wetenschappers.”

Maldoror maakte films over de Frans-Caribische dichter en filosoof Aimé Césaire, de dichter en politicus Léon G. Damas en de invloedrijke theoreticus Edouard Glissant, mensen die het pan-Afrikaanse denken en een sterk zelfbeeld omarmden en verspreiden. “Zelf liet Sarah zich ook nergens door weerhouden”, zegt De Andrade. “Haar grote wens was voor NASA te werken en de eerste Afrikaanse te zijn in de ruimte. Aan het einde van haar leven zei ze nog dat ze naar de maan had willen gaan.”

AANDACHT

Haar gebrek aan ontzag voor autoriteiten en status laat zich mooi bekijken in de korte documentaire *Louis Aragon, un masque à Paris* die ze in 1978 maakte in opdracht van het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken. Men wilde een interview met de grote, surrealistische dichter. “Toen ze hem bezocht hadden ze direct een enorme klik”, weet De Andrade. “Ze dronken wijn, praatten over schrijvers en hadden heel veel plezier. Aragon kwam tijdens de opnames op het absurde idee om een masker op te zetten en zijn eigen grafisch voor te dragen. Dat gebeurde ook. Tijdens de eerste, besloten presentatie vielen de opdrachtgevers bijna uit hun stoel. ‘Dit is niet wat we wilden’, riepen ze. Maar Sarah weigerde iets te veranderen en de film is nooit gebruikt voor de presentatiedoeleinden van het ministerie. Sarah en Aragon bleven wel goede vrienden.”

De Andrade zet haar moeders politieke en artistieke strijd voort door met haar werk de wereld rond te reizen. In november landt ze in Parijs voor de tentoonstelling *Sarah Maldoror: Tricontinental Cinema*. De expositie toont niet alleen Maldorors filmwerk met daaromheen lezingen en uitvoeringen, maar ook documenten, schilderijen, installaties, foto's en sculpturen. Met elkaar geven die een bijna compleet beeld van het leven van filmmaker, vrouw en moeder Sarah Maldoror. Een leven dat nog veel meer aandacht verdient en van wie een retrospectief in ons eigen Eye Filmmuseum zeker niet zou misstaan.

SARAH MALDOROR, BEELD UIT DE DOCUMENTAIRE WOMEN MAKE FILM

MONANGAMBE

DANSPLAINING

De horror van het kapitalisme

COLUMN | Dan Hassler-Forest zoekt als de Indiana Jones van de filmwetenschappen maandelijks naar de verborgen betekenissen en geheime kamers van de cinema.

Onverwacht werd Netflix veroverd door een Koreaanse serie waarin honderden volwassenen kinderspelletjes met elkaar spelen. Als je het spel wint, mag je door naar de volgende ronde. Als je verliest, jaagt een van de gemaskerde bewakers subiet een kogel door je kop. En met elke speler die afvalt, wordt de hoofdprijs groter.

Squid Game, de eerste Koreaanse Netflix-serie, bemachtigde binnen een maand in meer dan negentig landen de topospositie in de ranglijst. De impact is zelfs zo groot dat de kenmerkende groene trainingspakken niet meer aan te slepen zijn, en scholen waarschuwingen uitdelen om kinderen vooral niet naar deze kleurrijke maar ook hypergewelddadige productie te laten kijken.

Het is niet moeilijk te begrijpen waarom *Squid Game* wereldwijd zo tot de verbeelding spreekt. Met een concept dat beschreven kan worden als 'The Hunger Games meets Parasite', gelardeerd met een ontluisterend Teletubbies-sausje, is de serie verbijsterend effectief als allegorie over de ware aard van het kapitalisme. In de eerste afleveringen komen de spelers die zich nietsvermoedend hebben aangemeld voor een schijnbaar onschuldig spelletje opeens in een bloedbad terecht. De spelleiding legt ze op dat moment uit dat het spel vrijwillig is: als een meerderheid besluit niet meer mee te doen, stopt het en gaat iedereen terug naar huis. Toch blijken ook de meeste tegenstemmers alsnog mee te willen doen. Waarom?

Zo vangt schrijver-regisseur Hwang Dong-yuk de onherroepelijke macht van het hedendaags kapitalisme, dat het best samengevat werd in Margaret Thatchers kreet "there is no alternative". Nu alle andere economische systemen schijnbaar hebben afgedaan, is het nauwelijks meer mogelijk je aan dit systeem van universele concurrentie te onttrekken. Als er dan een keuze is tussen uitzichtloze armoede en de mogelijkheid opeens rijk te worden, valt nauwelijks meer te spreken van twee volwaardige alternatieven. Beide opties zijn nachtmerrieachtig en mensonterend, maar bij een van de twee lijkt je tenminste nog een kans te hebben.

Het pijnlijkste aan *Squid Game* is daarom niet het bloederige geweld, maar het psychologische effect van dit systeem op de deelnemers. Ook de meest sympathieke personages gaan steeds verder om hun eigen positie te waarborgen – ook als dat een ander letterlijk de kop kost.

Bong Joon-Ho zei het mooi toen een journalist hem vroeg het internationale succes van *Parasite* te verklaren: "Ik wilde iets zeggen dat specifiek is aan de Koreaanse cultuur, maar in alle landen werd precies hetzelfde gereageerd. Uiteindelijk blijken we namelijk allemaal in hetzelfde land te wonen en dat heet: Kapitalisme."

"HERSELF BULKS FAR LARGER THAN ANY BLOCKBUSTER WITH A SHRIVELED SPIRIT."
Wallstreet Journal

"DUNNE CAPTURES THAT BREATHLESS FREE FALL BEAUTIFULLY."
Time Magazine

"EMPATHETIC DOMESTIC ABUSE DRAMA EARNS ITS TEARS."
IndieWire

"A STUNNING PERFORMANCE FROM DUNNE."
Screen International

"THE PERFORMANCES ARE ALL STELLAR."
Washington Post

"A TIMELY, EMPOWERING STORY."
Variety

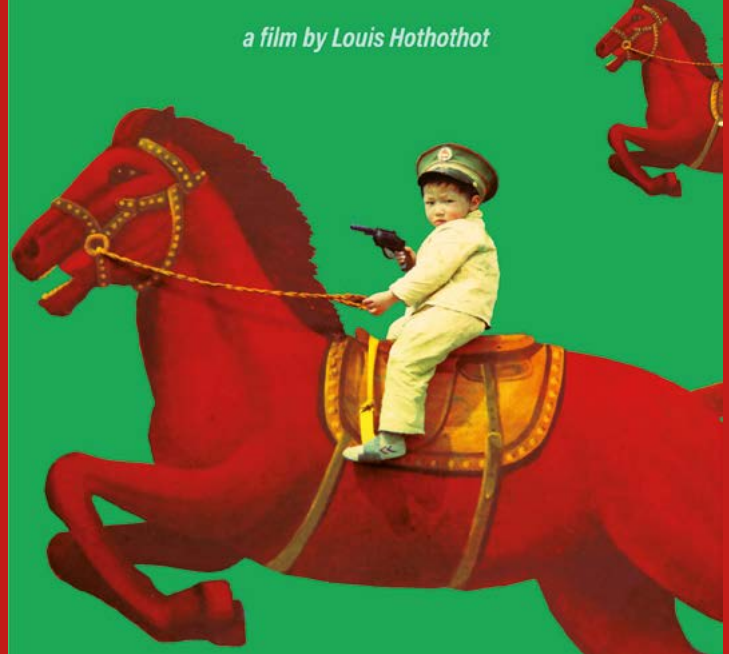
FROM THE DIRECTOR OF *MAMMA MIA!* AND *THE IRON LADY*

herself

25 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP

a film by Louis Hothothot

Pieter van Huystee Film & CNEX
in coproduction with EOdocs

Four Journeys

a Chinese family story

VANAF 25 NOVEMBER IN DE FILMTHEATERS

Mokum Film Distributie www.mokumfilm.nl

FRANS FILMFESTIVAL

TAPIS ROUGE

FESTIVAL DU FILM FRANÇAIS

11 NOV 20
16 NOV 21

3 DE AMSTERDAM
FILMHALLEN

PIPER-HEIDSIECK
CHAMPAGNE

IN SAMENWERKING MET *cinéart* EN COLLABORATION AVEC

FREEZE FRAME

Regisseur Shady El-Hamus (*De libi, Forever Rich*) brengt maandelijks een ode aan een bijzondere filmscène. Deze maand: Igor krijgt een tatoeage in *La promesse*.

VOOR EVEN EEN ZOON VAN ZIJN VADER

'Het land dat vaders van zonen scheidt heeft menig reiziger van zijn pad gebracht', schrijft Hisham Matar in zijn autobiografische boek *De terugkeer*. Een mooiere beschrijving van de afstand die bestaat, en altijd zal bestaan, tussen een vader en een zoon ken ik niet. In de zin die erop volgt noemt Matar met Telemachus, Edgar en Hamlet enkele iconische zonen die worstelen met het gegeven dat ze hun vaders nooit echt zullen kennen. Matar schreef er naast *De terugkeer* twee prachtige semi-autobiografische romans over: *Niemandsland* en *Anatomie van een verdwijning*.

Mijn dierbaarste filmische vader-zoonrelatie is die tussen Igor en Roger in *La promesse* (Jean en Luc Dardenne, 1996). Igor is vijftien en zijn onvervulde behoefte aan erkenning is onmiskenbaar. Vader Roger is een huisjesmelker en ploegbaas van een netwerk van illegale immigranten die zwart werk doen. Hij is

op geen enkele manier iemand om naar op te kijken maar de tragiek is dat Igor verblind is door vaderliefde. Hij helpt zijn vader met diens klusjes en is meer een assistent dan een zoon.

Het doet pijn aan je ogen en aan je hart; de arme jongen blijft maar achter zijn vader aanlopen en hem op een voetstuk hijsen, maar ziet niet hoe zijn vader hem schaamteloos manipuleert voor eigen gewin. Roger weet hoe kwetsbaar Igor is, hoe hongerig naar een beetje liefde en maakt daar ondankbaar gebruik van.

In een scène die bijna te pijnlijk is om naar te kijken, en juist daarom zo raakt, krijgt Igor een tatoeage. Zijn vader is er net achter gekomen dat Igor achter zijn rug om een van de zwartwerkende vrouwen en haar jonge kind probeerde te helpen weg te komen en is woest. De regisseurs Jean en Luc Dardenne filmen de scène genadeloos; Igor vlucht door het kleine huis

terwijl hij aan de klappen van zijn vader probeert te ontkomen. De camera zit er bovenop, alsof we naar een documentaire kijken.

Als Roger zijn zoon te pakken heeft, geeft hij hem een paar rake tikken. Igor probeert zijn hoofd te beschermen en ligt als versteend op de grond tot zijn vader tot rust komt en lijkt te beseffen dat hij te ver gegaan is. We zien een man die worstelt met een vleugje schuldgevoel. Een man die waarschijnlijk nooit geleerd heeft liefde te uiten, iemand te troosten of sorry te zeggen. Roger weet dat Igor een tatoeage op zijn arm wil, dezelfde als zijn vader, en daarin ziet hij een kans het geweld van een paar tellen eerder uit te wissen. Igor komt direct tot leven, hij veegt zijn tranen weg en gaat naast zijn vader zitten. Terwijl Roger zelf met een naald en een potje inkt zijn tienerzoon tatoeëert zien we in Igors ogen dat hij de klappen alweer vergeten is. Hij is blij. Hij is trots. Hij is, al is het voor even, een zoon van zijn vader, een man, omdat hij straks hetzelfde plaatje op zijn bovenarm heeft.

Igor is de zoveelste zoon die verdwaald is in het land dat hem van zijn vader scheidt, maar hier, in dit moment, is er de hoop dat hij hem toch zal vinden. De tatoeage lijkt een aanknopingspunt, een reddingsboei, een lichtje in het duister. Wij als kijker weten beter; het is valse hoop. Vader zal spoedig weer verdwijnen in het donker en de jongen zal moeten inzien dat hij zijn eigen weg moet vinden, dat hij zijn vader los moet laten en dat hij, in plaats van klein te blijven in diens schaduw, moet groeien door in het licht te stappen.

‘IK HEB TOT NA HAAR D MET HET UITBRENGEN VAN DE FILM’

LOUIS HOTHOT

Waarom zou je je ouders willen filmen? En als je hen filmt hoe ver je ga dan? Pak je ze met fluwelen handschoenen aan of ga je er hard in? Naast openingsfilm *Four Journeys* draaien ook *Housewitz* en *The Mirror and the Window* op IDFA om ontmoetingen tussen de makers en hun ouders. Oeke Hoogendijk, Diego Gutiérrez en Louis Hothothot in gesprek over misschien de meest ingewikkelde relatie in een mensenleven.

DOOR JOS VAN DER BURG

Ouders! Wat moet je ermee? Verlaat ze zo snel mogelijk, adviseert Philip Larkin (1922-1985) in het gedicht *This be the verse*. De Engelse dichter had op zijn zachtst gezegd geen hoge pet op van ouders: ‘*They fuck you up, your mum and dad/They may not mean to, but they do/They fill you with the faults they had/And add some extra, just for you.*’

In plaats van hard wegllopen van je ouders, kun je ook een film over hen maken. Dat hebben Oeke Hoogendijk, Diego Gutiérrez en Louis Hothothot – nee, niet zijn geboortenaam maar kunstenaarsnaam – gedaan. *Housewitz* van Hoogendijk gaat over haar moeder, *The Mirror and the Window* van Gutiérrez grotendeels over zijn moeder, en *Four Journeys* van Hothothot over zijn relatie met zijn ouders en zus in China. Alle drie de films zijn geselecteerd voor de nieuwe Envision Competition op IDFA, *Four Journeys* opent op 17 november het festival. Op de redactie van de *Filmkrant* praten de drie over waarom zij de camera op hun ouders wilden richten, hoe ze het aanpakten en of het resultaat de relatie met hun ouders heeft veranderd.

SPIJT

Hothothot (1986) verliet bijna tien jaar geleden zijn ouderlijke huis in China met de gedachte er nooit meer terug te komen. “Ik wilde voorgoed met mijn ouders en mijn oudere zus breken en in Holland een nieuw leven beginnen. In de vijf jaar die volgden, heb ik mijn moeder minder dan tien keer gebeld. Mijn vader sprak ik helemaal niet. Maar na vijf jaar wilde ik achter de emoties van mijn breuk kijken. Kon ik de relatie herstellen? Wat was er in het verleden precies gebeurd? Ik heb de camera gepakt en ben naar hen toegegaan. Ik ben er drie maanden gebleven en in de drie jaar erna telkens ook weer drie maanden.”

Bij Gutiérrez kwam het idee voor een film over zijn moeder niet van hemzelf, maar van zijn moeder in Mexico-Stad. “Twaalf jaar geleden maakte ik *Parts of a Family* over het huwelijk van mijn ouders. Mijn

moeder had goede herinneringen aan die ervaring. Dat is denk ik de reden dat zij een paar jaar geleden bij me terugkwam. Ze had een beroerte gehad en belde me met een idee voor een film. Ze geloofde dat ze een zesde zintuig had en dat vertelde haar dat ze spoedig zou sterven. Ze wilde dat ik er een film over zou maken. Ik ben haar gaan filmen zonder te beseffen dat ik de laatste fase van haar leven filmde. Ze was al ruim drie jaar ziek en niets wees erop dat ze snel zou sterven.” In het voornamelijk in het appartement van zijn moeder gefilmde *The Mirror and the Window* blikt Gutiérrez’ moeder terug op haar ongelukkige huwelijk. Met spijt in haar stem vertelt ze over de grote liefde in haar leven, die ze liet glippen.

Naast Gutiérrez’ moeder is in de film de vier jaar geleden overleden filmmaker Danniel Danniel te zien en te horen. Ook het initiatief voor die opnamen lag niet bij Gutiérrez, die met Danniel Danniel bevriend was en vaak met hem samenwerkte. “Hij belde mij toen hij erg ziek was en vroeg of ik met hem wilde praten. Ik moest wel een camera meenemen. Ik deed wat hij wilde en heb in een café in Amsterdam een paar gesprekken met hem gevoerd over zijn leven. Na een paar maanden overleed hij onverwacht snel.”

CONTROLE

Bij Oeke Hoogendijk moeten we vijftien jaar terug in de tijd voor *Housewitz*, dat haar moeder portretteert, die Theresienstadt overleefde, terwijl haar vader en haar broer in Auschwitz werden vermoord. “Ik wilde een film over haar maken, omdat ik nooit een film heb gezien over iemand die elke dag met de oorlog leeft. Elke dag was een gevecht voor haar. Dertig jaar is ze het huis niet uit geweest. Ze woonde en sliep in de huiskamer, die vol stond met tv’s en computers. Nooit is ze naar een première van een film van mij gekomen. Mijn huis heeft ze nooit gezien. Ze kwam zelfs niet op bezoek toen ik na mijn geboorte acht weken in het ziekenhuis lag en bijna dood ging. Ze kon het niet.”

Haar moeder vond een film over haar een bril-

LOUIS HOTHOTHOT

jant idee, zegt Hoogendijk. Lachend: “Ze was niet bescheiden.” De uitvoering verliep echter problematisch. “Het was erg gecompliceerd om met mijn moeder te zijn. Ze had een groot talent om alles beter te weten dan iedereen.”

“In het begin kwam ik met een kleine crew, maar die gooide zij er altijd uit.” Lachend: “Later gooide ze mij er ook uit. Ze wilde de regisseur zijn, altijd de controle hebben.”

Haar moeder kwam wel met een oplossing toen ze niemand meer in huis wilde hebben. “Ze stelde voor om webcams in haar kamer te zetten. Dat hebben we twee weken gedaan. Dat werkte goed, omdat mijn moeder altijd in zichzelf praatte. Daardoor leer je haar beter kennen. ‘Ik wou dat ik dood was’, is het eerste dat ze op de webcam zegt.” Zware woorden, maar Hoogendijk laat ook een andere kant van haar moeder zien. “Ik vind haar ook een grappig personage in de film. Ze vloekt veel en dat is grappig.”

HUILEN

Hothothot, Gutiérrez en Hoogendijk verschillen in de benadering van hun ouders. Hothothot spaart hen niet op zoek naar de waarheid over het verleden in *Four Journeys*. De camera oogt als een wapen. “Mijn motivatie was simpel: ik wilde zo veel mogelijk te weten komen over het verleden. Daarin was ik niet altijd een goede zoon, want ik was hard, brutaal en soms wreed. Mijn moeder moest een paar keer huilen voor

LOUISOOD MOETEN WACHTEN HOTHOTHOT, OEKE HOOGENDIJK EN DIEGO GUTIÉRREZ

FILMDEN HUN OUDERS

DIEGO GUTIÉRREZ

OEKE HOOGENDIJK

Gutiérrez: 'De camera hielp me om op een andere manier met mijn moeder te communiceren. Het creëerde een brug waardoor ik haar pijn, vreugde en aanwezigheid beter kon voelen.'

invloed op zijn leven. "Mijn leven verandert niet door films, maar door het leven zelf. Het maken van films maakt deel uit van mijn dagelijkse leven. Ik kan dat moeilijk scheiden. Ik verander continu door mijn ervaringen in het leven. De camera helpt me om op een andere manier met mensen te communiceren, in dit geval met mijn moeder. Door haar te filmen heb ik niet een beter, maar wel een ander beeld van haar gekregen. De camera creëerde een brug waardoor ik haar pijn, vreugde en aanwezigheid beter kon voelen."

Hothothot ervoer het maken van *Four Journeys* als een heilzaam proces. "Mijn persoonlijke pijn en de familiepijn zijn weg. We hebben met elkaar de pijn uit het verleden geheeld. Mijn ouders en mijn zus hebben de film nog niet gezien, maar zij zullen huilen en van de film houden. Het is een groot cadeau voor de familie."

Bij Hoogendijk ligt dat anders. "*Thuiswitz* toont een diepe wond, maar geen genezing. Voor mij gaat de film over het overleven van mijn moeder. Mijn moeder praatte altijd. Ze was een typisch jiddische mama, zoals die in de films van Woody Allen. Met deze film heb ik haar voor het eerst in mijn leven kunnen editen. Ze kon mij geen dingen meer laten doen, maar ik kon haar laten lachen of huilen." Lachend: "Doordat de film over haar gaat, komt ze in zekere zin nu voor het eerst in de buitenwereld. Ze gaat alsnog op tournee! Dit is de moeder van wie ik houd."

de camera en wilde op die momenten dat ik haar liet gaan. Ik wist niet waar de grens lag, maar ging er bij haar zeker overheen."

Ook Hoogendijk spaart haar moeder niet in *Thuiswitz*. Anders dan Hothothot zoekt zij niet rechtstreeks de confrontatie, maar geeft ze haar moeder via de webcams een onopgesmukt beeld van zichzelf. Met de film zou ze niet blij zijn geweest, weet Hoogendijk zeker. "Ik toonde haar ooit drie minuten van de film, waarna ze kritiek uitte op de montage, dingen eruit wilde halen en scènes wilde veranderen. Ik heb tot na haar dood moeten wachten met het uitbrengen van de film."

Gutiérrez portretteert zijn moeder in *The Mirror and the Window* als een vrouw die melancholisch terugblijkt op haar grote gemiste kans in de liefde. In

drie jaar zocht hij haar zes keer op in Mexico-Stad waarbij hij zich liet leiden door de vraag wat zij hem aan het einde van haar leven wilde vertellen. "Ze kon door de dementie als gevolg van haar beroerte *bitchy* zijn, maar dat zit niet in de film. Niet om haar te beschermen, maar omdat de kijker dan een verwarde vrouw zou zien. Dat wilde ik niet. Ik wilde namelijk geen film maken over het ziekteverloop van mijn moeder, en ook niet van Danniël, maar over hoe zij terugkijken op hun levens."

CADEAU

Wat de films hen hebben opgeleverd, verschilt voor de drie makers. Voor Gutiérrez was het samen doorbrengen van tijd met zijn moeder en Danniël Danniël het belangrijkste. De film zelf is niet van specifieke

LOUIS HOTHOTHOT (1986) werd in China geboren als een tweede kind. In de periode van de éénkindpolitiek werd dat zwaar bestraft. De ouders van Hothothot moesten een boete betalen van drie keer het jaarsalaris van zijn vader en zijn politieke ambities kon zijn vader vergeten. De verwoestende sociale gevolgen van zijn geboorte voor zijn ouders leidde bij hun zoon tot een schuldgevoel. Op zijn 26ste brak hij met zijn ouders en oudere zus en vestigde hij zich in Amsterdam. Na vijf jaar keerde hij met een camera terug naar het ouderlijke huis om het trau-

matische familieverleden te ontrafelen. Hoe dat ging en afliep is te zien in zijn debuut *Four Journeys*.

OEKE HOOGENDIJK (1961) kennen we van de serie en film *Het nieuwe Rijksmuseum* en de documentaires *Marten & Oopjen: Portret van een huwelijk* en *Rembrandt*. Eerder maakte ze de documentaire *The Holocaust Experience* over de vraag hoe de herinnering aan de Holocaust levend te houden. De film kijkt kritisch naar 'belevingsmusea', die de bezoeker een 'Holocaust-ervaring' willen geven.

Ook maakte Hoogendijk de documentaire *Een gelukkige tijd* over de uitzonderingspositie van de Barneveldjoden in de oorlog. Met *Housewitz* portretteert ze haar moeder, die Theresienstadt overleefde. Op IDFA 2021 is van haar hand ook *De schatten van de Krim* te zien.

DIEGO GUTIÉRREZ (1966) is in Mexico geboren. Na zijn opleiding Beeldende Kunst in Mexico-Stad verhuisde hij naar Nederland. Hier werkte hij als visueel kunstenaar, waarna hij gestimuleerd door filmmaker

Kees Hin zich als scenarist, editor en regisseur steeds meer op film toelegde. Met *Parts of a Family* (2012), een indringend en opmerkelijk openhartig portret van de in kilte vastgelopen relatie van zijn vijftig jaar getrouwde ouders, won hij het Gouden Kalf voor beste lange documentaire. In *The Mirror and the Window* blikt zijn moeder in de laatste fase van haar leven terug op haar leven. Ook bevat de film fragmenten uit gesprekken met filmmaker Danniël Danniël, die te horen heeft gekregen dat hij niet lang meer te leven heeft.

LEES DE RECENSIE VAN **FOUR JOURNEYS** OP
PAGINA 24

THUISWITZ NEDERLAND, 2021 | REGIE OEKE
HOOGENDIJK | 71 MINUTEN | DISTRIBUTIE AMSTELFILM |
TE ZIEN OP **IDFA**, VANAF 28 JANUARI 2022 IN DE
BIOSCOOP, OOK VIA **picl.nl**

THE MIRROR AND THE WINDOW NEDERLAND,
2021 | 93 MINUTEN | REGIE DIEGO GUTIÉRREZ |
DISTRIBUTIE AMSTELFILM | TE ZIEN OP **IDFA**, VANAF 2
FEBRUARI 2022 IN DE BIOSCOOP, OOK VIA **picl.nl**

idfa

FOUR JOURNEYS HET KIND DAT NOOIT MOCHT BESTAAN

De Chinees-Nederlandse filmmaker Louis Hothothot is een van de vele slachtoffers van de strenge eenkindpolitiek die jarenlang gold in China. In IDFA-openingsfilm *Four Journeys* probeert 'het kind dat nooit mocht bestaan' vrede te sluiten met het verleden. **DOOR ALEX MAZEREEUW**

Op de foto lijken ze een perfect gezinnetje. Vader, moeder en dochter: het ideale plaatje voor het China van de jaren tachtig. De eenkindpolitiek dicteerde immers dat elk gezin slechts één kind op Chinese bodem mocht zetten. Wie daarvan afweek, werd streng bestraft. Het gezin op de bewuste foto houdt zich ogenschijnlijk keurig aan die regel. Maar in moeders buik zit een 'probleem'.

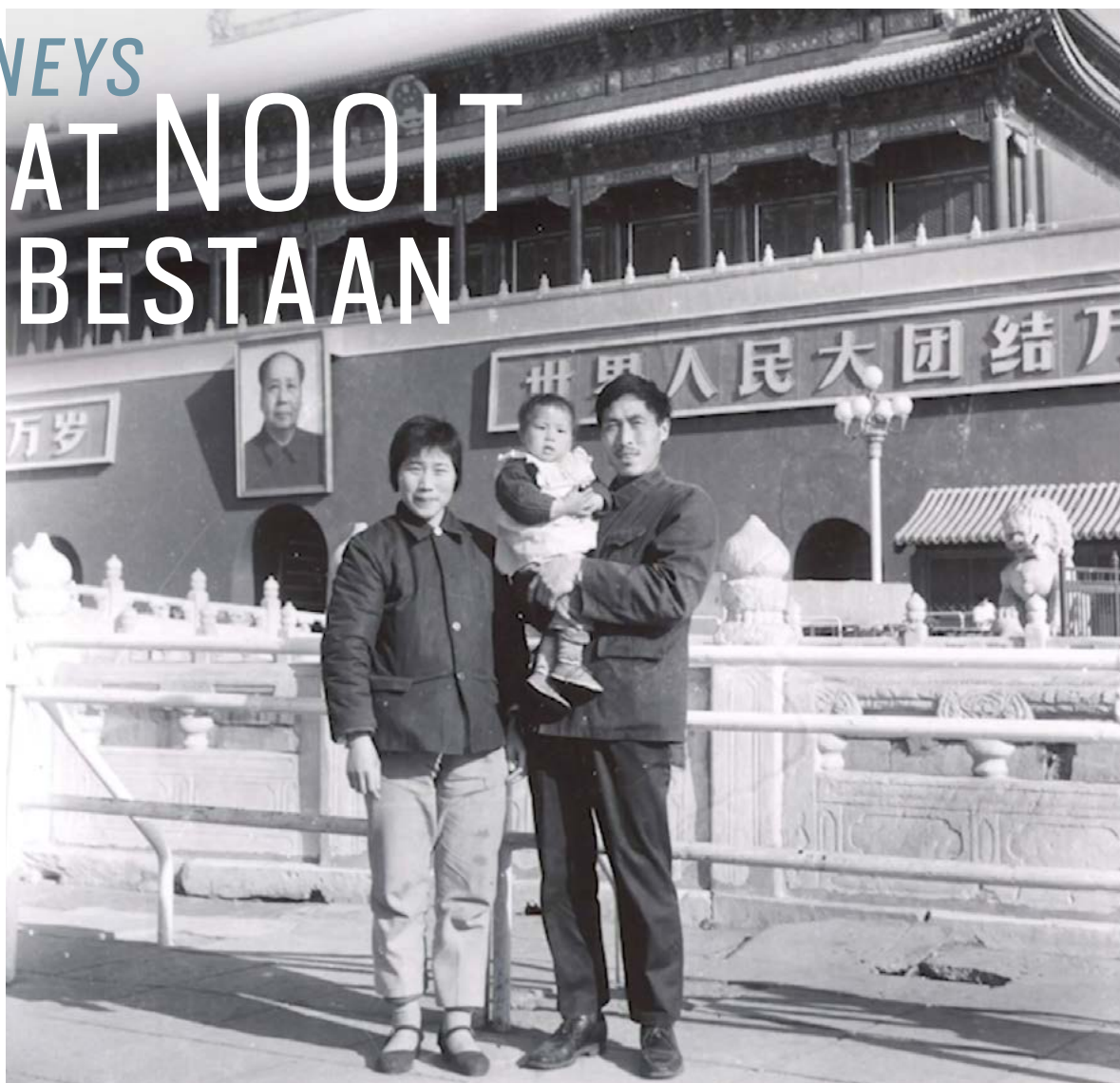
Als Louis Hothothot (oorspronkelijke achternaam: Yi Liu) in 1986 geboren wordt, is dat allesbehalve reden voor beschuit met muisjes. Louis is al voor zijn geboorte in overtreding, iemand die volgens de letter der wet helemaal niet mag bestaan. Hij is nog vóór zijn geboorte een geheim, en van kinds af aan een 'last' voor volk en vaderland. Zie dan ooit maar eens je plek te vinden.

Hij komt dan ook nooit helemaal los van die last. Hij is een ongewenst kind voor het land, maar voelt zich óók voortdurend ongewenst in het gezin. Het leidt tot een schuldgevoel over zijn bestaan, waardoor hij nooit een warme band kan ontwikkelen met zijn ouders. Hij emigreert naar Nederland, en heeft jarenlang nauwelijks contact met zijn familie. Maar het verleden blijft knagen, en dus besluit Hothothot – bewapend met camera – terug te keren naar zijn geboorteland om het verleden te verwerken. Bij zijn terugkeer naar China voelt hij zich "een inbreker in een vreemd huis", vetrelt hij in zijn documentaire *Four Journeys*, de openingsfilm van IDFA 2021.

NIETSONTZIEND

De verstandhouding tussen de gezinsleden wordt gekenmerkt door zwijgend ongemak. Vooral zijn vader doet er liever zo veel mogelijk het zwijgen toe, en doet veel zaken af door te stellen dat hij "alles is vergeten". De relatie met zijn zus is misschien nog wel het slechtst, omdat de twee van kinds af aan voortdurend hebben 'geleden' onder elkaars bestaan.

Maar de zwijzaamheid van zijn gezinsleden vormt

voor Hothothot geen reden om het verleden te laten rusten. Hij zoekt vrij hard de confrontatie, want het 'ongewenste kind' wil eindelijk wel eens weten waarom hij zich ook binnen het gezin altijd een soort bastaard voelde. Het leidt geregeld tot schurende confrontaties, bijvoorbeeld als hij zijn moeder vraagt hoe ze terugkijkt op zijn geboorte. Hoewel zij zich zichtbaar ongemakkelijk voelt, laat ze op een bepaald moment toch los dat het eigenlijk gewoon een "dom idee" was om hem op de wereld te zetten. Het is een hartverscheurende onthulling, waarbij Hothothot weigert de camera uit te schakelen. Het eeuwige zwijgen moet ergens eindigen.

Four Journeys is een nietsontziend, extreem persoonlijk familieportret dat het ongemak nergens schuwt. Pijnlijk is bijvoorbeeld ook de scène waarin Hothothot vertelt dat hij als kind ooit werd belaagd door een enorme zwerm bijen. Zijn ouders deden niets; nu proberen ze het voorval nog net niet weg te lachen. In dat soort scènes levert ons voyeurisme bijna een schuldgevoel op, omdat we als kijker ongewenst meewroeten in onverwerkte familietrauma's. Alsof we een kleine twee uur door de gordijnen mogen meespieken bij gezinstherapie.

DRIE JAARSALARISSEN

Toch worden de ouders van Louis nooit échte slechteriken. Want hoeveel fouten ze ook maakten in de op-

voeding, hun verhaal is uiteindelijk óók diep tragisch. Van de wekenlange zoektocht naar een plek voor de bevalling tot de talloze repercussies: het normaalst denkbare (het krijgen van een kind) groeide uit tot hun grootste 'zonde'. Het leidt er onder meer toe dat zijn vader zijn droom om politiek actief te worden moest opgeven, en het gezin een boete kreeg die gelijkstond aan drie jaarsalarissen. Om nog maar te zwijgen over een ander verschrikkelijk trauma waar het gezin nooit helemaal overheen kwam.

Het maakt *Four Journeys* een intens tragische documentaire over een gezin dat nooit een gezin mocht zijn. In de loop der jaren lijken Hothothot en zijn ouders langzaam iets van vrede te sluiten met het verleden, maar de wonden zullen vermoedelijk nooit meer helemaal helen. De eenkindpolitiek werd in 2015 na 36 jaar stopgezet, en inmiddels mogen Chinese gezinnen 'liefst' drie kinderen op de wereld zetten. Het is een schrale troost voor al die gezinnen die gesloopt werden door het beleid. Dat er te midden van al die tragiek in *Four Journeys* tóch nog ruimte is voor een enigszins optimistisch einde, is in dat opzicht bijna een wonder.

HERR BACHMANN UND SEINE KLASSE ZO VEEL MEER DAN EEN LESLOKAAL

Herr Bachmann und seine Klasse begint als bij bakkerij Yilmaz het licht aangaat. Als de zon opgaat achter de moskee. Als de bus op weg naar het Duitse industriestadje Stadtallendorf stopt bij de Vltavastraat en een groepje schoolkinderen instapt. Terwijl zij weer indutten wordt het licht. Anderen gaan te voet naar school en halen bij Yilmaz nog even een versgebakken simit, zo'n Turkse bagel met sesamzaad.

We zijn nog maar een paar beelden de documentaire in die filmmaker Maria Speth (1967) gedurende zes maanden in 2017 draaide op een Hessische openbare school, maar we zijn al een hoop over de klas van meester Bachmann te weten gekomen. De meesten van zijn leerlingen wonen ver van school – ongeveer zo lang reizen als het duurt om een broodje te bakken.

Als ze op school aankomen gaan ze opmerkelijk stil de klas in. Toch moeten ze met z'n allen nog een keer naar buiten en weer naar binnen, verklaart een lijzige stem off screen: eentje van hen heeft gepraat. Dan pas draait de camera naar de man die daar onderuitgezakt zit met een AC/DC-shirt over z'n hoodie en een zwarte beanie op z'n hoofd. Niet je prototype leraar. Hij lijkt een beetje op Red Hot Chili Peppers-bassist Flea zoals hij daar op z'n stoel heen en weer zit te draaien.

TAFEL VERLIEFD OP GITAAR

Het is de moeite waard om bij deze beelden stil te staan, omdat ze zo veel zeggen over de drie-en-eenhalf uur die zullen volgen en die voorbij zullen vliegen als een zucht. Vol weemoed, en vol hoop. Zo'n beetje als het leven zelf, als je er niet af en toe bij stilstaat. In principe volgde Speth (bekend van de speelfilm *Madonnen* en documentaire *9 Leben* over jongeren die op straat leven) de methode-Frederick Wiseman: ergens lang draaien, en dan nog langer monteren. De camera is de spreekwoordelijke vlieg op de muur, de editor (in dit geval Speth zelf) is degene die van al dat ogenschijnlijk doelloze heen en weer zoemen muziek maakt.

Herr Bachmann is net zoals z'n hoofdpersoon veel gestructureerder en gelaagder dan op het eerste gezicht lijkt. Dat komt omdat je in eerste instantie

Een uitzonderlijke documentaire over het laatste jaar van een onconventionele leraar en zijn klas vol kinderen met een migratieachtergrond wordt een tijdsCapsule voor een vol en veranderend Europa. Een van de meest indrukwekkende films van het jaar.

DOOR DANA LINNSEN

al genoeg hebt aan het leren kennen van al die verschillende kinderen, met al die verschillende nationaliteiten en culturele achtergronden. Ze zijn tussen de twaalf en veertien jaar oud, volgend jaar gaan ze naar de middelbare school, maar de meesten van hen spreken niet voldoende Duits. Ook voor Dieter Bachmann is het een veelbetekenend jaar: als het zomer wordt zal hij met pensioen gaan. De tijd van een dag is de tijd van een semester is de tijd van een loopbaan. En gedurende de film zal het ook de tijd van een stad worden.

Speth kende Bachmann al jaren voordat ze besloot een film in en met zijn laatste klas te draaien. Hij is een docent zoals we allemaal wel hadden willen hebben, en die we allemaal wel zouden willen zijn. Streng en rechtvaardig, maar geen heilige. Iemand die door zijn beschouwende natuur en levenservaring van elke les een gesprek en van elk gesprek een les weet te maken, die absurdistische verhalen vertelt over een tafel die verliefd wordt op een gitaar om hun fantasie te prikkelen en hun woordenschat te trainen. Gitaren zijn er overal in de klas, elke dag wordt er muziek gemaakt, Bachmann schrijft liedjes met lesstof erin verstoppt, en als ze geluk hebben slaat hij even de eerste

akkoorden van Deep Purple's 'Smoke on the Water' aan. Dan is iedereen weer bij de les. Dit is de echte school of rock.

ARBEIDSMIGRANTEN

Gaandeweg maakt Speth de cirkels wijder. De Duitse geschiedenis komt de lessen binnen, en de camera gaat op zoek naar de restanten van de munitiefabriek die de nazi's in Stadtallendorf bouwden, waar dwangarbeiders in barakken werden ondergebracht die later zijn omgebouwd tot woningen voor arbeidsmigranten. Zo wordt de film een tijdsCapsule en een spiegel voor Duitsland en voor de Duitse geschiedenis, en tegelijkertijd ook voor Europa als geheel: een fort dat vergeet dat het sinds mensenheugenis een migratiecontinent is.

Herr Bachmann geeft een gezicht aan al die leraren die allemaal op hun eigen manier een Bachmann zijn en toont iets wat veel ouders tijdens het thuisonderwijs gedurende de pandemie pas echt zijn gaan zien: de klas is zo veel meer dan een leslokaal. Het is een huiskamer waar kinderen over zichzelf leren praten en denken. Waar het misschien nog wel meer gaat om het in een sociale context leren functioneren dan om de woordjes die ze moeten leren. Waarin communicatie boven taal uitstijgt. De miniportretjes van de leerlingen zijn verrukkelijk, liefdevol, vaak ontroerend. Het gevolg van lang kijken, wat een voelend kijken wordt, waarin maskers wegvallen. Dit is in al z'n trefzekere bescheidenheid en invoelendheid een van de meest indrukwekkende films van het jaar.

Veelzeggend is het moment waarop Bachmann de klas over folklorefiguur Tijn Uilenspiegel vertelt, de dwaas die mensen een spiegel voorhield, waarin volwassenen een lelijke wereld zagen, en kinderen een mooie, omdat kinderen (nog) zichzelf zijn. Hij is ook zo'n Uilenspiegel natuurlijk, iemand die lak heeft aan veel, maar niet aan eerlijkheid.

HERR BACHMANN UND SEINE KLASSE

DUITSLAND, 2021 | REGIE MARIA SPETH | 217 MINUTEN |
DISTRIBUTIE PERISCOOP FILM | TE ZIEN OP IDFA,
VANAF 25 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP EN VIA picl.nl

Het mooiste dat je als filmjournalist kan overkomen is dat je in een filmzaal totaal onverwacht uit je stoel wordt geslagen. Die verpletterende momenten zijn zeldzaam. Het overkwam iedereen die bij een ingelaste vertoning van de films van Artavazd Pelechian op IFFR in 1988 aanwezig was.

DOOR JOS VAN DER BURG

Wat doe je als je net bent afgestudeerd als historicus met een specialisatie in filmgeschiedenis, maar geen werk hebt? Natuurlijk: dagkrantjes maken op een filmfestival! Het was begin 1988 en ik meldde me bij Jan Heijs, oprichter en hoofdredacteur van *de Filmkrant*, die ook jaarlijks op IFFR met een paar mensen de dagelijkse festivalkrant maakte. Of hij nog een

redacteur kon gebruiken voor de festivalkrant? Ja hoor, als ik onbetaald wilde werken, want er was geen geld voor nog een extra redacteur. Ik had toch niets te doen, dus deed ik mee. Later bleek Heijs trouwens toch nog wat geld te hebben gevonden. Waarvoor alsnog dank.

Op het gevaar af nu pathetisch te klinken: 1988 werd meteen mijn meest bijzondere IFFR-jaar. Jammer voor alle jaren erna, maar het is niet anders. Dat kwam door 'de Russen'. Wie het jaar 1988 niet of niet bewust heeft meegemaakt, zal nooit de opwinding begrijpen die er toen heerste. Met het einde van de Koude Oorlog, na ruim veertig jaar, haalde de wereld opgelucht adem. De leider van de Sovjet-Unie, Michail Gorbatsjov, en de Amerikaanse president Ronald Reagan sloten nucleaire wapenverdragen. Het woord wereldvrede klonk ineens niet meer als versleten politieke retoriek, maar als een bereikbaar toekomstbeeld. Het leek alsof de wereld zijn oude huid afwierp en een glanzende nieuwe kreeg.

GETREITER

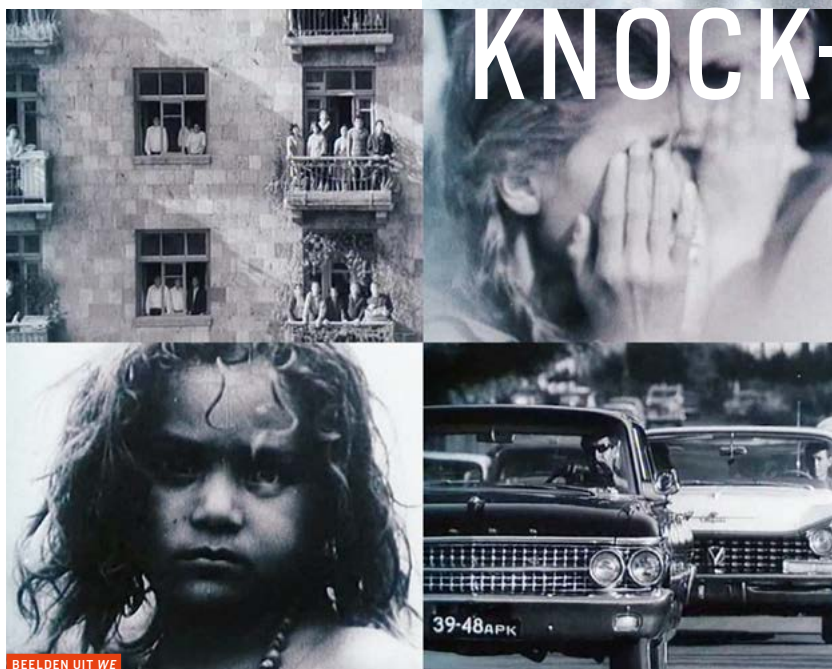
Dat optimisme was ook voelbaar in de Russische filmwereld. Na decennia culturele stagnatie zorgde Gorbatsjovs binnenlandse politiek van *glasnost* (openheid) en *perestrojka* (hervorming) voor nieuw

elan. Een nieuwe generatie filmmakers ging sociale taboes te lijf. Vasili Pichul was in 1988 met *Kleine Vera*, waarin een dochter aan de ellende thuis probeert te ontsnappen, de eerste die het socialistische gezinsleven fileerde.

Naast verfrissende nieuwe films kwamen ook meesterwerken tevoorschijn die decennia achter slot en grendel hadden gelegen. Zoals het werk van Sergej Paradzjanov, die na jaren gevangenisstraf en getreiter onder Gorbatsjov eindelijk met rust werd gelaten. Dat deze grootheid in 1988 naar Rotterdam kwam, zorgde voor een zinderende beleving. Niet alleen omdat deze man eindelijk vrij kon reizen, maar vooral omdat dit symbool stond voor iets groters: nu ook de Sovjet-Unie mensenrechten serieus ging nemen, moest het wel goed komen met de wereld. Natuurlijk: achteraf naïef, maar toen voelde het zo.

Dat Paradzjanov niet in zijn eentje kwam, maar in zijn kielzog Russische en Georgische filmmakers meevoerde, wier films soms ook decennialang verboden waren geweest, maakte de jubelstemming nog groter. Kira Moeratova kwam haar prachtige lyrisch-romantische zwart-witfilms *Brief Encounters* (1967) en *Long Farewell* (1971) vertonen. De Georgiër Rezo Esadze zijn tragikomische debuut *Love at First Sight* (1977).

ARTAVAZD PELECHIAN EEN FILMISCHE KNOCK-OUT

BEELDEN UIT WE

Het hoogtepunt kwam van een man wiens naam bij niemand een belletje deed rinkelen. Hij kwam onverwacht mee met de andere Russen, was een Armeniër en heette Artavazd Pelechian. Hij zag eruit alsof hij zo van het boerenland in Armenië was komen lopen: de pet op het hoofd ging nooit af en het doorgroefde gezicht paste bij iemand die dag in dag uit, in weer en wind het land bewerkt. Hij had een paar filmblikken bij zich. Festivaldirecteur Huub Bals wilde wel even kijken naar zijn werk en laste een screening in. De projector startte. Toen een uurtje later het licht aanging, hing het kleine aantal aanwezigen—enige Russen, wat filmjournalisten en een paar nieuwsgierigen—volslagen overdonderd in de bioscoopstoelen. Filmisch knock-out geslagen.

PLATTELANDSLYRIEK

Wat maakt de films van Pelechian zo overdonderend? Dat is ingewikkeld. Het begint al met de vraag wat voor soort films hij maakt. De term documentaire voldeet niet, ook al bevatten zijn films nieuwe en oude opnamen (found footage) uit de alledaagse werkelijkheid. Film is kunst, volgens Pelechian. Film moet daarom niet de werkelijkheid weergeven, maar hoger grijpen.

Pelechians films zijn uitwerkingen van zijn ideeën over het menselijk bestaan die geworteld zijn in de eeuwenoude religieuze Armeense plattelandscultuur. Daarin is geen plaats voor menselijke hoogmoed, omdat de natuur de levensvoorwaarden bepaalt. Ploeterende boeren, een voortgedreven kudde schapen, een huwelijksfeest, het binnenhalen van de oogst: al deze beelden passen harmonisch in Pelechians plattelandslyriek.

Als het hierbij bleef, waren zijn films niet uniek, want hoeveel documentairemakers hebben het boerenleven niet verheerlijkt? Het bijzondere van Pelechian is dat hij in zijn werk het alledaagse menselijke geploeter tot mythologische proporties verheft. Met een scala aan filmische middelen—slow motion, montage, (religieuze) muziek—maakt Pelechian van ons bestaan een heroïsche overlevingsstrijd, die in het licht van het kosmische geheel tot nederigheid dwingt. "Niet ik bepaal het lot van de natuur, de natuur bepaalt mijn lot", aldus Pelechian. Woorden van een wijze Armeense boer, vermomd als filmer. FK

PELECHIAN

LA NATURE

DE COMEBACK VAN PELECHIAN

Bijna dertig jaar na zijn laatste film is de Armeense filmauteur Artavazd Pelechian terug met een nieuw werk. *La nature* is het spirituele vervolg op zijn poëtische meesterwerk *Seasons of the Year*. Een mooie gelegenheid om stil te staan bij de vraag: wat maakt zijn films eigenlijk poëtisch? DOOR HUGO EMMERZAEEL

Hoewel Jean-Luc Godard en *Koyaanisqatsi*-regisseur Godfrey Reggio met hem weglieden is de Armeense filmmaker Artavazd Pelechian maar in selecte cinefiele kringen bekend. Binnen die cirkels staat hij dan wel weer te boek als een van de belangrijkste regisseurs uit de geschiedenis van het medium. Die andere Armeense filmlegende Sergej Paradzjanov noemde hem ooit zelfs “een van de weinige authentieke genieën in de wereld van de cinema”.

IDFA bekroont dit jaar Pelechians beknopte, maar imposante oeuvre met een Lifetime Achievement Award en vertoont drie van zijn poëtische meesterwerken – *We*, *Seasons of the Year* en *Our Century* – naast zijn nieuwste film *La nature*.

POËTISCHE CINEMA

Het is inmiddels een beetje een cliché geworden om een film poëtisch te noemen, want wat betekent het eigenlijk wanneer een film poëtisch is? Een rietveld, wapperend in de wind; een abstracte voice-over; klassieke muziek op de soundtrack. Het is bijna mak-

kelijker om de poëtische cinema te persifleren, dan om een concrete definitie te geven van poëtische cinema.

Daar komen de films van de Armeense regisseur Artavazd Pelechian handig van pas. Als een van de belangrijkste makers van de twintigste eeuw én een vooraanstaande filmtheoreticus wist hij de filosofie achter de avant-garde cinema van de jaren twintig te vereenzelvigen met de vrijere, naturalistische films uit de jaren zestig. Voortbordurend op de revolutionaire montage-techniek van Sovjet-regisseurs als Dziga Vertov (wiens honderd jaar oude *The History of the Civil War* in gerestaureerde vorm ook op IDFA draait) en Sergej Eisenstein werkte hij zijn eigen formalistische kader uit om zijn associatieve en lyrische beeldenstroom in te gieten.

Als student op de Moskouse filmschool VGIK leerde de Armeen over de modernistische montage-technieken die Eisenstein toepaste in polemische films als *Staking* en *Pantserkruiser Potemkin*. Eisenstein hanteerde een soort één-plus-één-is-drie-principe en zocht het spanningsveld op tussen de betekenissen van twee individuele shots die samen een nieuw geheel vormen. These, antithese en synthese dus, met filmshots als de individuele bouwblokken.

AFSTANDSMONTAGE

Onder het regressieve bewind van Stalin werd die formalistische, intellectuele benadering van film – die een paar van de meest overweldigende films uit de geschiedenis van het medium heeft opgeleverd – in de ban gedaan. Pelechian behoorde in de jaren zestig tot een nieuwe lichter makers die de ideeën afstofte en waar nodig een update gaf.

Vooral het idee dat elk individueel beeld een eigen betekenis had stond Pelechian niet aan, want dat zou

suggereren dat één film een heel scala aan ideeën, betekenissen en verhalen in zich zou hebben. Pelechian zag montage juist als de manier om de betekenis uit een individueel beeld te elimineren en dat beeld in een groter, organisch geheel te zetten dat dankzij een artistieke, poëtische montage tot leven komt. “Het is als een lamp die aangaat”, beschreef de regisseur zijn eigen ‘afstandsmontage’ of ‘centrifugale montage’: “Het licht genereert zich rondom de lamp.”

Dat betekent dat als je in een film van Pelechian een man een schaap door het landschap ziet tillen, de film niet gaat over de man of het schaap, maar over de relatie tussen de mens en de natuur. In *Seasons of the Year* (1975) herhaalt Pelechian zulke shots zelfs zo vaak dat de betekenis gaandeweg begint te verschuiven. Hij maakt uiteindelijk een groter statement over de onvoorspelbaarheid van de natuur en de nietigheid van de mens die zijn omgeving alsnog probeert te controleren. Veel van zijn werk komt neer op zulke plattelandslyriek: de Sisyphus die in elk seizoen van het jaar een kei de berg op rolt. Het is precies die herhaling, door het gevoel van duur en ontbering dat in de shots kruipt, waardoor zijn films een poëtische lading krijgen. Het verstrijken van tijd wordt uit de shots losgetrokken en in de tijdslijn van de film gezet.

VERNIETIGENDE KRACHT

Precies dat maakt *La nature*, Pelechians eerste film in bijna dertig jaar, zo spannend. Zijn nieuwe werk is volledig opgebouwd uit *foundfootage*-materiaal dat Pelechian haalde uit grote archieven als Disneynature en Shutterstock. Zijn typerende vloeiende montage-technieken worden hier dus ingezet voor relatief generieke beelden, wat precies zou moeten onderstrepen dat het niet gaat om de individuele shots, maar om het grotere geheel waarin die shots gestopt worden.

En het moet gezegd worden, bij vlogen is *La nature* een overweldigende filmervaring over de natuur die van zich afbijt. Het is een levendige en expressieve compositie, met intense klassieke muziek op de soundtrack, waarin natuurrampen in elkaar overlopen. Regen, onweer, vulkaanuitbarstingen en tsunami's wisselen elkaar af in een hypnotiserende film over de vernietigende kracht van de natuur. Het zijn uitmuntende beelden, soms in sprankelend HD, maar vaak ook vluchtig geschoten, met korrelige smartphone-kwaliteit.

En toch, wat af en toe mist is het gevoel van duur en zwaarte dat zo mooi gevangen zit in Pelechians eenvoudigere, vroegere werk. Wat uiteindelijk ontbreekt is de intimiteit en nabijheid van zijn eigen cameravoering, waar in de montage dan uiteindelijk al die lyriek en betekenis uitgeperst wordt. Zo laat *La nature* impliciet juist de grenzen van Pelechians montage-theorieën zien: het basismateriaal blijft allesbepalend voor het poëtische vermogen van het resultaat.

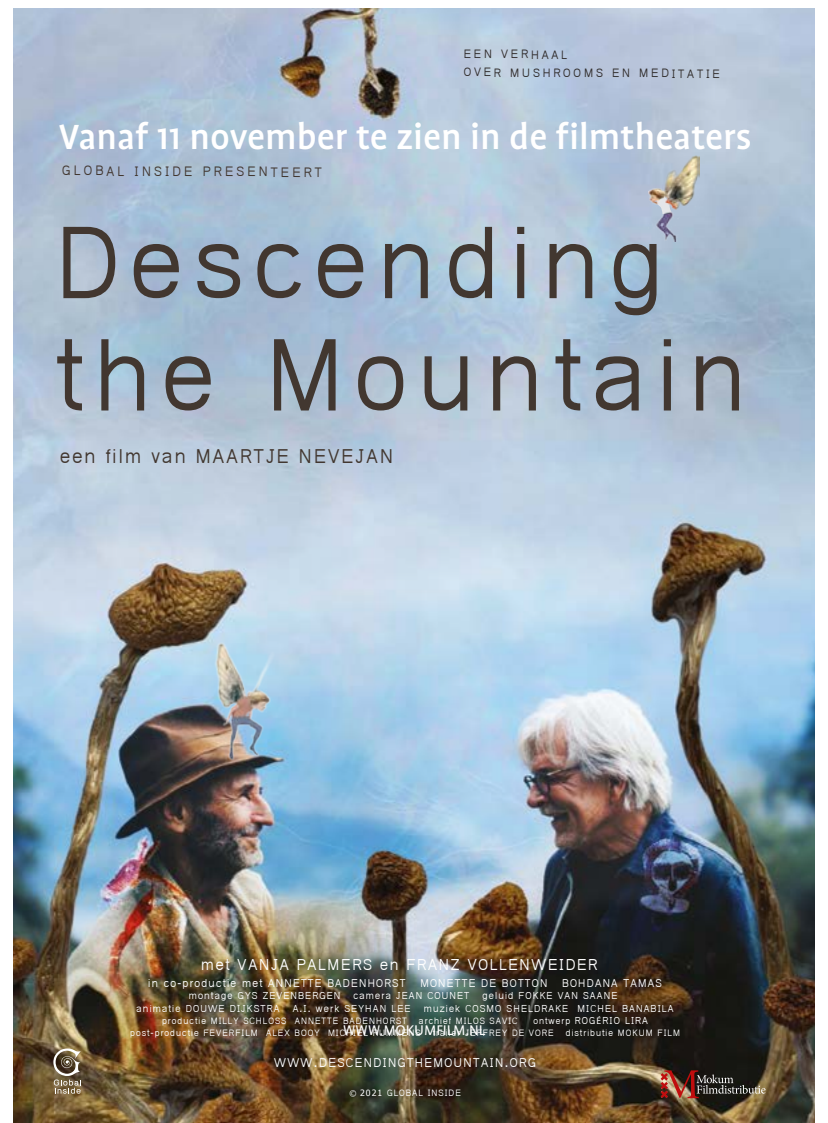
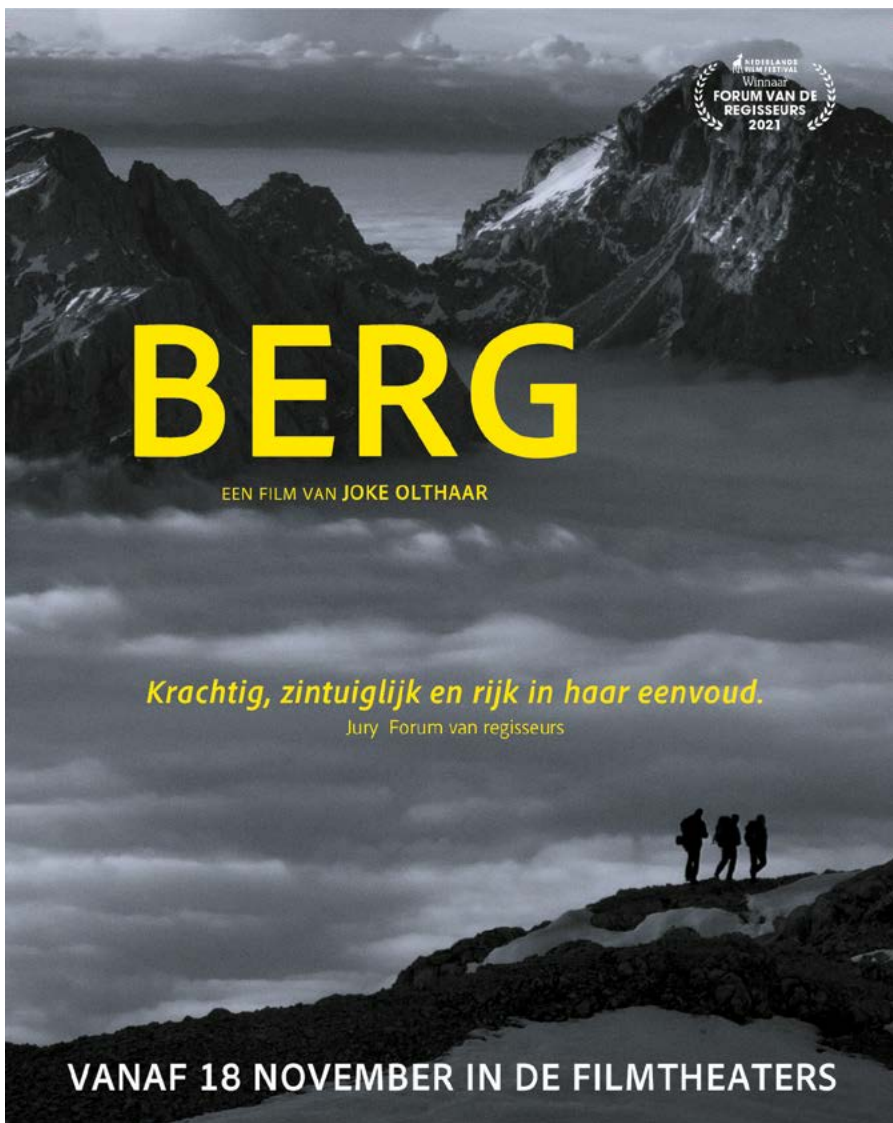

FESTIVAL DE CANNES
UN CERTAIN REGARD
SÉLECTION OFFICIELLE 2021

UN MONDE

EEN FILM VAN
LAURA WANDEL

VANAF 25 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP

HEROIC SONS AND DAUGHTERS

中国电影发行放映公司发行

ONE SECOND NOSTALGIE EN CHINEES TABOE

Chinese filmmakers zijn gedwongen tot een ingewikkelde balanceeract. Zhang Yimou weet dat ook weer sinds de Chinese autoriteiten twee jaar geleden zijn film *One Second* terugtrokken van het filmfestival in Berlijn. De film is nu alsnog te zien. Dat hij zich afspeelt tijdens de Culturele Revolutie, is de graat in de keel bij de Chinese machthebbers.

DOOR JOS VAN DER BURG

Het is geen nieuws dat na een paar decennia van groeiende vrijheid van meningsuiting en expressie de duimschroeven in China weer stevig worden aangehaald. De filmwereld is een treurig voorbeeld. Hoe zat het ook alweer? China had een rijke filmcultuur, die tijdens de Culturele Revolutie (1966-1976) tot een abrupt einde kwam. De Filmacademie in Beijing werd gesloten, omdat het volk volgens de Rode Gardisten, de stoottroepen van de Culturele Revolutie, geen films nodig hadden maar 'revolutionaire modelopera's'. Daarin gingen onverschrokken helden binnen- en buitenlandse vijanden te lijf.

Na de catastrofe van de Culturele Revolutie, die naar schatting twee miljoen mensen het leven kostte, gingen in 1978 de deuren van de Filmacademie weer open. Vier jaar later studeerde een onwaarschijnlijk talentvol groepje filmmakers af, dat de Vijfde Generatie werd genoemd, met Zhang Yimou, Chen Kaige en Tian Zhuangzhuang als beroemdste representanten. Zij maakten geweldige films, vaak over de recente Chinese geschiedenis. Chen Kaige leverde in 1984 het hartschot met *Gele aarde*, dat zich afspeelt op het platteland in de jaren veertig van de vorige eeuw. Zhang Yimou reflecteerde met *Het rode korenveld*, *Ju dou* en *Raise the Red Lantern* op het China van de jaren twintig. Zhuangzhuang maakte in 1993 met *The Blue Kite* de politiek meest explosieve film. Het drama toont de verwoestende kracht van de maoïstische idiotie tussen 1953 en 1968 op het leven van een familie. De barre ellende tijdens de Culturele Revolutie is de genadeklap voor de familie.

GRUWELTIJD

Op de Vijfde Generatie volgde eind jaren negentig de Zesde. Deze makers hadden meer interesse in de huidige sociale problemen van China dan in het verleden. Boegbeeld Jia Zhangke klaagde in zijn films (*Pick-pocket*, *Unknown Pleasures*) de door de rücksichtslose modernisering veroorzaakte sociale vervreemding aan, Zhuang Yuan doorbrak het taboe op homoseksualiteit (*East Palace*, *West Palace*) en Wang Xiaoshuai toonde de bikkelarde overlevingsstrijd in het staatskapitalistische China (*Beijing Bicycle*). De kritische stroom films wekte irritatie bij de machthebbers, met

als gevolg na verloop van tijd een striktere censuur. Sinds het aantreden van Xi Jinping in 2013 als leider is het helemaal gedaan met kritische films.

Hoe de tijden zijn veranderd, laat zich illustreren aan de hand van films over de Culturele Revolutie. Dit onderwerp is taboe – te gevoelig voor de communistische partij – maar toch lukte het filmmakers van de Vijfde Generatie, van wie sommige traumatische herinneringen aan de Culturele Revolutie hadden, er films over te maken. Chen Kaige, die als jonge knul zijn vader als contrarevolutionair had aangegeven waarna deze in een werkkamp belandde, toonde de gruweltijd in *Farewell My Concubine*, Tian Zhuangzhuang in *The Blue Kite* en Zhang Yimou in *To Live*.

EPILOOG

Natuurlijk ging het maken van deze films niet zonder problemen, maar die waren minder hevig dan de censuurperikelen nu. Dat blijkt uit het ingrijpen van de autoriteiten bij Zhang Yimou's nieuwste film *One Second*. De in de Culturele Revolutie spelende film voert een uit een werkkamp ontsnapte gevangene op, die op zoek is naar een propagandistisch filmjournaal waarin zijn tienerdochter, die hij zes jaar niet heeft gezien, voorkomt. Als hij in een dorp een zaaltje vindt waar dit journaal te zien zal zijn, dreigt de voorstelling te moeten worden afgelast, omdat de film door een ongelukje tijdens het transport helemaal onder het stof zit. Geen nood, want de dorpingen draven massaal op om de film schoon te maken. Het levert nostalgische beelden op van een tijd waarin men op het platteland nog uitliep voor een filmvertoning.

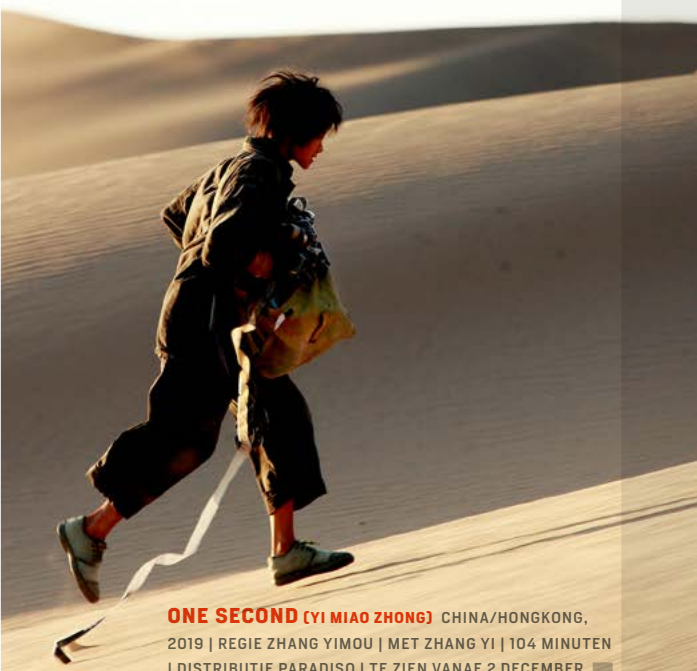
Geen probleem voor de censuur, deze nostalgie, maar wel de verwijzingen naar de Culturele Revolutie. Dat de ontsnapte gevangene, die een band opbouwt met een weeskind, tot acht jaar werkkamp is veroordeeld omdat hij een Rode Gardist heeft geslagen, toont het stuitende onrecht in deze periode, waaraan de communistische partij niet herinnerd wil worden. Het is de reden dat *One Second* werd teruggetrokken van het filmfestival in Berlijn. Dat de film – feitelijk een prettig kabbelend melodrama – nu toch te zien is, komt doordat Zhang Yimou de film heeft aangepast. Wat hij precies heeft veranderd, weten we niet, maar

wie de uit de lucht vallende epiloog ziet, kan alleen maar concluderen dat deze later is toegevoegd.

PROPAGANDA

De perikelen rond *One Second* tonen hoe Chinese filmmakers weer in het politieke keurslijf worden gedrongen. Hoe treurig de situatie is, blijkt onbedoeld uit het volgende: in *One Second* zit een fragment uit de propagandafilm *Heroic Sons and Daughters* uit 1964. Daarin ontmoet een Chinese politieke commissaris in de Korea-oorlog zijn verloren gewaande zoon en dochter op het slagveld. Bijna zestig jaar later moeten Chinese bioscopen sinds deze zomer deze *unverfrozen* propaganda als één van twaalf films verplicht vertonen als educatieve bijdrage aan de herdenking van het honderdjarige bestaan van de communistische partij.

Zhang Yimou weet in elk geval weer wat van hem verwacht wordt: na *One Second* heeft hij bliksemsnel twee nationalistische films gemaakt.

ONE SECOND (YI MIAO ZHONG) CHINA/HONGKONG,
2019 | REGIE ZHANG YIMOU | MET ZHANG YI | 104 MINUTEN
| DISTRIBUTIE PARADISO | TE ZIEN VANAF 2 DECEMBER

ALS DE KRAANVOGELS OVERVLIEGEN EN DE BRIEF DIE NOOIT VERZONDEN WERD PRONKSTUKKEN VAN DE RUSSISCHE DOOI

Twee gerestaureerde films van Sovjetregisseur Michail Kalatozov laten de Russische cinema van haar mooiste en meest schrik-wekkende kant zien. Een betere introductie op de creatief vruchtbare periode van de Russische dooi bestaat haast niet.

DOOR HUGO EMMERZAEL

Eens in de zoveel tijd gaan fragmenten uit de Sovjet-filmklassieker *Als de kraanvogels overvliegen* (1957) weer viral op Twitter. Vooral het onafgebroken shot waarin Veronika (de eerste hoofdrol van Tatjana Samojlova) uit het openbaar vervoer stapt en zich door een mensenmassa worstelt om een glimp van haar geliefde op te vangen, maakt een verpletterende indruk. De vloeiende, subjectieve beeldvoering maakt de gespannenheid van Veronika perfect voelbaar. Het is 1941, de Grote Vaderlandse Oorlog – zoals de Tweede Wereldoorlog daar genoemd werd – is aangebroken. Je snapt dat de kans om haar geliefde een laatste keer zien voor Veronika een zaak van leven en dood is geworden.

Op Twitter verbaast men zich er steeds weer over hoe modern en vloeiend deze ‘oude’ film uit 1957 eruit ziet – alsof alle films van voor de val van de Muur gemaakt werden volgens de principes van de gebroeders Lumière. Als ze zouden zien hoe dezelfde Michail Kalatozov in *Soy Cuba* (1964) de camera door de straten van Havana laat vliegen, zouden ze steil achterover slaan van verbazing – moderne dronebeelden zijn er niets bij. Die Twitter-berichten tonen dat er nog veel misvattingen zijn over de films uit de Sovjet-Unie, al helemaal over de artistiek rijke periode die door historici de Russische dooi wordt genoemd, waar Eye deze maand een flink programma aan wijdt.

TOTALITAIRE STAAT

De Russische dooi is een van de belangrijkste stromingen in de filmgeschiedenis, juist vanwege die expressieve kracht. Meesterlijke regisseurs als Andrej Tarkovski, Larisa Shepitko, Elem Klimov, Andrej Kontsjalovski, Sergei Paradzjanov en Kira Moeratova konden zich artistiek ontwikkelen tot de filmauteurs die we nu kennen.

Er is een (eenzijdig) beeld van de Sovjet-Unie als een regressieve, totalitaire staat, waarin creatieve vrijheid alleen maar aan banden werd gelegd. Deze

DE BRIEF DIE NOOIT VERZONDEN WERD

kortstondige periode (van pakweg 1957 tot 1968) druist daar tegenin: elk clichébeeld van Sovjetkunst wordt erdoor genuanceerd en gecompliceerd; grootse artistieke gebaren gaan hand in hand met subtiele politieke rebellen. De onlangs gerestaureerde versies van Kalatozovs *Als de kraanvogels overvliegen* en *De brief die nooit verzonden werd* (1959) zijn daar grandioze voorbeelden van.

SYMPATHIEKE AMERIKANEN

Het creatieve klimaat in de Sovjet-Unie warmde op nadat partijleider Nikita Chroesjtsjov in 1957 in een uitgelekte toespraak kritiek leverde op de persoonsverheerlijking van Stalin. Het was een zeldzaam moment waarop de barsten in de Sovjet-top zichtbaar werden. De concessies die Chroesjtsjov moest doen na de ijzeren heerschappij van Stalin gingen vervolgens nog veel verder: miljoenen gevangenen werden vrijgelaten uit de goelag-werkkampen. De focus verschoof voorzichtig van zware industrie richting een goederen- en consumptiemaatschappij, waarin meer ruimte was voor vrije tijd, luxegoederen en culturele entertainment. Auteurs, dichters, schilders en regisseurs kregen ook meer vrijheid om complexere verhalen te vertellen die voorbij de eenzijdige verheerlijking

van de staat en de *homo sovieticus* gingen.

Je ziet die maatschappelijke ontwikkelingen uiteindelijk allemaal terug in de films van Kalatozov, die in de vroege jaren dertig doorbrak met de documentaire *Zout voor Svanetië*, een betrokken portret van de traditionele cultuur van de Svaneten, een etnische Georgische subgroep die door de snel ontwikkelende modernisering verdrongen dreigde te worden.

Kalatozov leerde het vak in de jaren twintig als cameraman voor stille films, waarvan de stijl doorspijpelt in zijn regiewerk. Door filmhistorici wordt zijn vroege werk beschreven als gestileerd, expressionistisch en gericht op subjectieve ervaringen, allemaal kwaliteiten die je ook in zijn latere werk kan herkennen. Na *Zout voor Svanetië* volgde een hiaat van acht jaar waarin Kalatozov, opgeleid als econoom, de filmstudio van Tbilisi runde. Zijn grote rentree was *Wings of Victory* (1941), een glorië biografie over testpiloot Valerij Chkalov die in 1936 vanuit Moskou via de Noordpool naar Washington vloog, een 63-uur durende non-stop vlucht. De film toont, voor een film uit de vroege Sovjet-Unie, de Amerikanen in een opvallend sympathiek licht, terwijl een stralende Jozef Stalin (gespeeld door vaste Stalin-vertolker Mikheil Gelovani) er ook goed vanaf komt.

Het overrompelende *Als de kraanvogels overvliegen* luidde een nieuw artistiek tijdperk in, dat brak met de clichématige films die eraan voorafgingen.

ALS DE KRAANVOGELS OVERVLIEGEN

Kalazotovs films hadden toen dus al enkele noemenswaardige kwaliteiten, maar waren in het grotere geheel van het Sovjet-filmlandschap toch vooral exemplarisch te noemen. Hij maakte trotse films over helden van de Sovjet-Unie en komedies over soldaten en archetypische Sovjet-burgers. Prima films, maar voor de gretige film liefhebbers van de Sovjet-Unie voelden ze in toenemende mate als dertien-in-een-dozijn-films.

ARTISTIEK TIJDPERK

Het overrompelende *Als de kraanvogels overvliegen* luidde een nieuw artistiek tijdperk in, dat brak met de clichématige films die eraan voorafgingen. Het grootste verschil met de films van voor de dooi was dat er eindelijk ruimte was om de onverwerkte trauma's van de Grote Vaderlandse Oorlog te behandelen. In Tarkovski's debuut *De jeugd van Ivan* (1962) staat de oorlog symbool voor het verlies van kinderlijke onschuld.

Kalazotov zette in *Kraanvogels* de gruwelen van het front naast de angsten en onzekerheden van de achterblijvers en uitzwaaiers in de grote stad. Het is een tragische film over soldaten en hun geliefden, die elk op hun eigen manier lijden. Zo'n complex hoofdpersonage als Veronika, verscheurd door angst,

verdriet, trauma en schuld, zag je toen maar zelden op het zilveren scherm. Het gruwelijke lot dat ze moet ondergaan, het verlies van haar geliefde en haar verkrachting door zijn bloedeigen broer, waren al helemaal zeldzaamheden.

Samen met de inmiddels legendarische cameraman Sergej Urusevski, die met zijn camera aan het westfront van de oorlog stond, putte Kalazotov uit de expressieve beeld- en montagetechnieken van Poedovkin en Eisenstein om een totaal invoelbare filmer-variant te maken waarin elke subjectieve staat van de personages gereflecteerd wordt in het beeld. Naarmate het pijnlijke verhaal van *Als de kraanvogels overvliegen* vordert, levert dat steeds meer nachtmerrieachtige beelden op, met als absoluut hoogtepunt en dus dieptepunt het overlijden van Veronika's geliefde aan het front. Samojlova's indrukwekkende spel verheft *Als de kraanvogels overvliegen* tot een humanistisch meesterwerk over de trauma's van de oorlog. Toen de film op het filmfestival van Cannes in première ging en Samojlova haar hotel uitliep, durfde niemand haar handtekening te vragen, omdat een menigte fans en journalisten spontaan in applaus uitbrak. Op hetzelfde festival sleepte Kalazotov de Gouden Palm voor Beste Film in de wacht.

Ook in de Sovjet-Unie werd de film een groot succes. Iedereen zag de film: jongeren, ouderen, burgers, politici en veteranen. Nadat regisseur Grigori Roshal de film zag bij een speciale vertoning voor collegae in de Mosfilm-studio zei hij: "We huilden allemaal. Ook ik moest huilen en ik schaam me niet om het toe te geven." *Als de kraanvogels overvliegen* zette een nieuwe standaard voor de manier waarop vrouwen, soldaten en individuen afgebeeld werden op film: als gecompliceerde mensen, die hun eigen problemen niet altijd kunnen vereenzelvigen met die van de wereld om zich heen.

EXPRESSIONISTISCHE NACHTMERRIE

Kalazotovs opvolger *De brief die nooit verzonden werd* (1959) is wat dieper weggezakt in het collectieve geheugen, maar is zo mogelijk nóg beter. De emotionele directheid van *Kraanvogels* is overweldigender en de visuele bravoure van *Soy Cuba* is uitvoeriger, en op papier kent *De brief die nooit verzonden werd* een wat schematisch verhaal—over vier geologen die de eerste diamanten onder het oppervlak van het Siberische plateau moeten vinden. Maar de uitwerking van deze tweede samenwerking tussen Kalazotov, cameraman Urusevski en steractrice Samojlova is werkelijk subliem. Wat begint als een romantische avonturenfilm over de moedige pionier die de uitgestrekte natuur van de Sovjet-Unie moet overwinnen, eindigt in een expressionistische nachtmerrie waarin de grillige omgeving symbool staat voor de subjectieve ervaringen van de vier geologen.

Het is een broeierige en onstuimige film, waarin de verwoestende elementen van de natuur—regen, wind, sneeuw, bliksem en vuur—metaforen worden voor de angsten en onzekerheden van de hoofdpersonages. Het is bovendien een van de meest expliciete films over seksuele spanningen en erotische frictie die de Sovjet-Unie op dat moment kon produceren. Het vuur van ongeuite passie lijkt letterlijk het filmbeeld dat uit de projector komt weg te eten. Urusevski gaat los met expressionistische kaders en textuurrijke shots van bezwete gezichten, rimpelend water en vlijmscherpe boomtoppen die uit het besneeuwde landschap priemen. Zie het als een masterclass in de expressieve cinematografie die we nu als modern bestempelen. Met recht is dit een film die het verdient nu weer gezien te worden: het is een van de mooiste films uit deze creatief vruchtbare tijd, misschien juist ook wel omdat die zo prachtig van zich afbijt.

ALS DE KRAANVOGELS OVERVLIEGEN

(LETJAT ZJOERAVLI) RUSLAND, 1957 | REGIE MICHAIL KALAZOTOV | MET TATJANA SAMOJLOVA | 95 MINUTEN | DISTRIBUTIE EYE FILMMEUSEM | TE ZIEN VANAF 2 DECEMBER

DE BRIEF DE NOOIT VERZONDEN WERD

(NEOTPRAVLENNOJE PISMO) RUSLAND, 1960 | REGIE MICHAIL KALAZOTOV | MET BORIS KOZHUKHOV | 93 MINUTEN | DISTRIBUTIE EYE FILMMEUSEM | TE ZIEN VANAF 2 DECEMBER

RUSSISCHE DOOI DE SOVJET-NEW WAVE

(1957-1968) 2 T/M 22 DECEMBER | EYE FILMMEUSEM, AMSTERDAM

10-14
NOV
2021

DIFFERENT BUT FAMILIAR

NOORDELIJKFILMFESTIVAL.NL

eye

Eye Filmmuseum

**BOUT
RE
T FILM**
an Versweyfeld

**ALL ABOUT
THEATRE
ABOUT FILM**
Ivo van Hove & Jan Versweyfeld

3 Oct 2021–9 Jan 2022
Exhibition / Films & talks

EQUANS

VRIENDENLOTERIJ

ALLEN & OVERY

Antoniou Project (foto: Michel van der Aalst) / 2020
Toneelgroep Amsterdam, directeur: Ivo van Hove. Lighting and set design: Jan Versweyfeld. © Jan Versweyfeld

THE POWER OF THE DOG DE MACHOMAN ONDER DRUK

Jane Campion heeft een van haar beste films gemaakt met *The Power of the Dog*, een onheils-zwangere western met een griezelig sterke performance van Benedict Cumberbatch als een veehouder die de cowboydagen van weleer romantiseert.

DOOR HUGO EMMERZAEL

In het beste werk van de Nieuw-Zeelandse regisseur Jane Campion borrelt er altijd iets wreeds en gewelddadigs onder de oppervlakte. Debuutfilm *Sweetie* (1989), het met een Gouden Palm bekroonde *The Piano* (1993) en de meesterlijke, erotische thriller *In the Cut* (2003) zijn uitstekend in het zo veel mogelijk verborgen houden van het emotionele geweld dat eigenlijk in de films schuilt. Dit zijn films over verzwegen gevoelens, verdrukte seksualiteit en weggestopt trauma. Misschien wordt dit wel het best belichaamd door Holly Hunters personage uit *The Piano* dat er al als jong meisje voor heeft gekozen nooit meer te spreken. Ze is een vat vol geheimen waar de film hooguit naar kan hinten.

REVISIONISTISCHE WESTERN

Hetzelfde zou je kunnen zeggen over Phil Burbank, het door Benedict Cumberbatch vertolkte, enigmatische hoofdpersonage uit Campions nieuwste speelfilm *The Power of the Dog*. Vergeet het type cerebrale *brainiac* als de iconische detective Sherlock Holmes, de kosmische superheld Doctor Strange of de briljante mathematicus Alan Turing die Cumberbatch eerder speelde. In deze revisionistische western uit Nieuw-Zeeland zit de Britse acteur juist bomvol testosteron; een macho rouwdouwer die de mythe van de westernman hoog wil houden. En precies om die mythe is het Campion te doen in deze broeierige, onheilszwangere film die stilstaat bij een voelbaar einde van een tijdperk.

Het is 1925, de metropolitaanse levensstijl is ook

de ongerepte natuur van Nieuw-Zeeland aan het inhalen. De *outback* maakt langzaam plaats voor de grote stad en de burgerlijke cultuur die daarmee geassocieerd wordt. De veefokkende, haast onlosmakelijk met elkaar verbonden broers Phil (Cumberbatch) en George (Jesse Plemons) Burbank gaan daar op hun eigen manier mee om. Voor George is het tijd om op te groeien, een vrouw te zoeken en te settelen. Phil grijpt het kerende tijdstip aan zich nog meer vast te klampen aan de goede oude dagen, waarin mannen nog mannen waren en de natuur er was om enerzijds te vereren en anderzijds te bestieren. Het ressentiment dat hij uitstraalt naar Georges charmante, maar ook enigszins neurotische vrouw Rose (Kirsten Dunst) is het ruwe materiaal waar Campion haar psychologische thriller mee boetseert.

UNHEIMISCH

De intensiteit van zijn toorn neemt alleen maar toe

als Rose met haar hyperintelligente, maar enigszins sociaal gemankeerde zoontje Peter (Kodi Smit-McPhee) op de imposante familieranch van de Burbanks komt wonen. De schrikwekkende scènes waarin Phil het op Rose gemunt heeft zijn net zo unheimisch als de *southern gothic*. Denk aan de grandioze beelden van Terrence Malicks *Days of Heaven*, maar dan met de psychologische verkniptheid van Don Siegel's *The Beguiled*.

Dit is een film over mannen die vrouwen en homo's haten, die van zich afbijten als ze zich bedreigd voelen in hun eigen mannelijkheid. Door een verhaal van grofweg een eeuw geleden te nemen en er zulke hedendaagse thema's aan te verbinden, maakt Campion een krachtig werk dat verder dan de buzzwords van het moment reikt. Ja, dit is een film over giftige mannelijkheid—zoals dat nu wordt genoemd—maar tegelijkertijd gaat *The Power of the Dog* ook nog over zo veel meer. Dit is een gelaagd portret van onzekere mensen die een emotionele whiplash ervaren door het meedogenloze tempo van de zich alsmaar ontwikkelende samenleving. Het is een film over de neuroses die de klassenmaatschappij met zich meebrengt en de bijhorende verwachting dat mensen altijd een betere versie van henzelf moeten opvoeren.

PLAAGGEEST

Al die maatschappelijke druk ligt ook op de schouders van Phil, een personage met veel meer diepgang dan je aanvankelijk zou denken. Op vrij briljante wijze weet Campion dit personage te nuanceren en te problematiseren, van macho plaaggeest naar *Exhibit A* van de dubbele standaard die de maatschappij van iedereen verwacht. Juist door dat dubbele karakter is het een van de interessantste personages die Campion ooit in haar werk heeft onderzocht.

Daarbij moet gezegd worden: dit is ook een van de beste films die de Nieuw-Zeelandse regisseur ooit heeft gemaakt. Campion had al twaalf jaar geen film op haar naam staan toen *The Power of the Dog* in première ging op het filmfestival van Venetië, maar dat hiaat—waarin ze wel werkte aan de thriller serie *Top of the Lake*—voel je totaal niet. Ze is zo op haar gemak met het psychologische scherm spel tegen de achtergrond van het ongerepte landschap in Nieuw-Zeeland dat ze zelfs vrijuit knipoogt naar motieven uit haar eerdere werk—de geheimen onder het bed van *Sweetie*, de gesjouwde vleugel van *The Piano*. Dit is een filmauteur op de top van haar kunnen, die alle registers opentrekt voor een verontrustende psychologische thriller die juist door al die haast ongrijpbare lagen lang blijft naspoken.

THE POWER OF THE DOG AUSTRALIË, 2021 |
REGIE JANE CAMPION | MET BENEDICT CUMBERBATCH,
KIRSTEN DUNST, JESSE PLEMONS | 128 MINUTEN |
DISTRIBUTIE WW ENTERTAINMENT | TE ZIEN VANAF 18
NOVEMBER

MATTHIJS WOUTER KNOL OVER DE AMBITIES VAN DE EUROPEAN FILM ACADEMY 'EEN SAMENWERKING ALS DEZE IS UNIEK IN EUROPA'

'Streaming-
diensten eisen
vrij agressief hun
plaats in het
medialandschap
op en de EFA moet
daarin z'n stem
laten horen.'

Matthijs Wouter Knol is sinds januari 2021 directeur van de European Film Academy in Berlijn. Lange tijd reikte de EFA alleen de jaarlijkse European Film Awards uit maar inmiddels heeft het grote ambities om de Europese film onder de aandacht van het publiek te brengen. **DOOR RONALD ROVERS**

De European Film Academy werd in 1988 opgericht door een groep van veertig bekende Europese filmmakers, waaronder Ingmar Bergman en Wim Wenders. Het doel was een organisatie te creëren die zich inzet voor wat we Europese cinema noemen, vertelt Matthijs Wouter Knol, de huidige directeur van de EFA. "De gedachte was dat de Amerikanen een te grote invloed hebben op wat er in Europa gezien wordt. Toen ging dat vooral over wat er in de bioscopen te zien was. De rol van de Academy, behalve dat we jaarlijks in december de Europese filmprijzen uitreiken, is nog steeds dat we ons inzetten voor Europese cinema. Voor alle makers van Europese cinema, niet alleen voor de leden van de Academy. We hebben inmiddels natuurlijk niet alleen met de bioscopen te maken, maar ook met televisie en streamingdiensten. Ik zou zeggen: overal waar de Europese cinema te zien is en een kans heeft om ontdekt te worden. Streamingdiensten eisen vrij agressief hun plaats in het medialandschap op en de EFA moet daarin z'n stem laten horen."

Over bescherming van de Europese film gesproken. De Dutch Director's Guild stuurde onlangs een brief aan minister Slob vanwege plannen om het NPO Fonds af te schaffen. Ik citeer: 'Het NPO Fonds is uniek omdat het een van de laatste organen is waar onafhankelijke makers binnen de NPO een stem hebben en commissies op onafhankelijke wijze projecten beoordelen en budgetten toekennen. Werkelijke onafhankelijkheid wil zeggen dat het NPO Fonds geen deel is van omroep politiek, formats, kijkcijfer- of doelgroepoverwegingen.' Is dit iets waar je je zorgen over maakt?

"Ik ken het stuk nog niet en ik ben ook niet heel erg vertrouwd met wat het NPO Fonds de afgelopen jaren gedaan heeft - ik ben al bijna vijftien jaar weg uit Nederland - maar ik herken de tendens. In andere landen worden soortgelijke discussies gevoerd. Zelf ben ik er trouwens niet van overtuigd dat volledige onafhankelijkheid altijd tot de beste films leidt, die dan door iedereen gezien worden. Ik ben een vriend van de gedachte dat je moet nadenken over hoe je het publiek bereikt. Maar concreet: ja, ik maak me er

zorgen over, want het is een goede zaak dat er fondsen zijn die onafhankelijk kunnen bepalen wat er gemaakt kan worden en door wie. Omdat filmmaken zonder die mogelijkheid al snel leidt tot een zekere uniformiteit, omdat men zich alleen laat leiden door de vraag wat het publiek wil zien.”

Begrijp me goed, ik ben opgegroeid met Terminator en niet met Angelopoulos of Visconti. Maar zoals op zoveel terreinen: als je alles aan de markt overlaat, zullen uitzonderlijke, afwijkende films niet meer gemaakt worden. Dat zie je aan wat er in de VS geproduceerd wordt. “We moeten zeker niet de kant op van de Amerikaanse filmindustrie. Het is alleen te makkelijk om te zeggen wat we niet willen. In Europa blijkt het lastiger om te zeggen wat je wel wilt. De Academy kan helpen om die visie te formuleren.”

Een visie op wat Europese film is? “Dat, en op hoe we die Europese film kunnen beschermen. Op nationaal niveau gaat dat nooit werken, omdat de kosten en de opgaven daarvoor gewoon te groot zijn. Samenwerking is noodzakelijk en dat is niet altijd makkelijk. Het kost ook zeker een decennium om te realiseren. Dat is mijn doel en de reden dat ik naar de EFA ben gegaan.”

Hoe gaat die samenwerking in de praktijk? “We werken met 52 landen in Europa. Ook met Rusland, Kazachstan, Turkije, Israël en Palestina. We werken in 52 landen en dus ook met 52 vertegenwoordigingen, zoals filmfondsen, filminstituten en filmcentra. Dat is een groot netwerk en vrij uniek in Europa, een organisatie die zo groot is en die niet aan de Europese Unie is verbonden. We reiken jaarlijks in december de Europese filmprijzen uit en vergroten zo de waardering en de zichtbaarheid van de Europese film. Onze leden spelen daar een rol in, maar in de toekomst willen we een veel groter publiek bereiken. De prijzen waren de afgelopen decennia het enige event dat de EFA organiseerde, maar dat gaat veranderen. We willen meer doen om het begrip Europese film tot leven te brengen.”

Kun je iets vertellen over jullie nieuwe plannen? “De awards zullen we absoluut voortzetten. Het nieuwe plan is dat we de filmprijzen een veel grotere context willen geven zodat in de maand en de weken voorafgaand aan de prijsuitreiking de Europese film door heel Europa veel zichtbaarder wordt. Dat doen we door een Maand van de Europese Film te organiseren, voor het eerst in november 2022. In die maand zullen we onder meer events die nu al plaatsvinden onder het label Maand van de Europese Film samenbrengen. Ik heb het bijvoorbeeld over de European Arthouse Cinema Day, een zondag in november die in ongeveer 600 bioscopen door CICA wordt georganiseerd, waarop in die bioscopen alleen Europese films worden geprogrammeerd. Met kleine retrospectieven en aandacht voor bepaalde filmmakers. Dat wordt deel van ons project. Een andere samenwerking is die met Europa Cinema, een ander netwerk van arthousebioscopen door heel Europa. We gaan samenwerken met lokale festivals die zich op Europese film richten. Bijvoorbeeld hier in Berlijn gaan we een week van de

Franse film organiseren maar er is ook een week met alleen Spaanse films. We bundelen de promotie en de marketing. Het doel is om in elke stad de bioscopen en de festivals die onder onze paraplu passen, zich te laten aansluiten bij de Maand van de Europese Film.

“Wat we niet willen is dat de bioscopen extra festivals organiseren maar dat ze zich in hun marketing bij ons aansluiten. De EFA zal dan samen met een aantal partners door heel Europa promotie gaan maken voor de Europese film. In Berlijn gaan we dit jaar een pilot doen. Volgend jaar zullen we dit in een aantal steden uitrollen en het is onze hoop dat zich vervolgens elk jaar nieuwe steden en festivals aansluiten. De eerste reacties zijn erg positief. Aan het eind van die maand van de Europese Film reiken we in Berlijn de Europese filmprijzen uit.”

Wat test je precies in Berlijn: bezoekersaantallen of bewustzijn van de Europese film? “We kijken vooral naar hoe de samenwerking gaat verlopen met al die partners. Want geloof het of niet, op dit niveau bestaat er vrijwel geen samenwerking. Het gaat erom dat we zichtbaarder willen maken wat er allemaal in de schatkist van de Europese film zit. Bijvoorbeeld door het verleden aan het heden te linken. Dan kun je denken aan: een klein retrospectief over Jean-Paul Belmondo die net is overleden, of we kunnen naar aanleiding van de nieuwe serie *Scenes from a Marriage* de oorspronkelijke film van Ingmar Bergman vertonen.”

Hier zit nadrukkelijk geen educatie bij? “Niet bij de Maand van de Europese Film. Maar je brengt me zo wel bij een tweede project waar we aan werken. Dat is de European Film Club, waarvoor we een digitaal platform aan het bouwen zijn, samen met partners en rechthebbenden van films. Dat is bedoeld voor jongeren tussen 12 en 19 jaar en zal zo'n veertig films per jaar aanbieden die dan in filmclubs bekeken kunnen worden. Tieners kunnen zelf een filmclub oprichten en zich aanmelden. In een groep van maximaal vijftien mensen kunnen ze die film bekijken en erover praten, er recensies over schrijven of er zelfs events aan verbinden. Er kan worden samengewerkt met scholen en er kan zelfs worden gekeken of de betreffende film dan in een lokale bioscoop kan worden vertoond. In Nederland houdt Eye zich natuurlijk al langere tijd bezig met filmeducatie maar in veel andere aangesloten landen is dat absoluut niet het geval. Voor de EFA is het geen nieuw publiek, omdat de Academy de afgelopen tien jaar al een Young Audience Award liet uitreiken aan de beste jeugdfilm. Door de pandemie moest dat allemaal online maar dat bleek wonderwel te werken omdat die generatie heel makkelijk digitaal werkt. We hebben toen een jeugdraad opgericht van vijftien jongeren, 15, 16 jaar oud uit heel Europa, en gevraagd: zullen we samen zo'n European Film Club oprichten, waarmee we veel meer jongeren kunnen bereiken? Het gaat zeker tot 2023 duren voordat we de eerste clubs actief kunnen laten zijn want de financiering is nog niet rond. Maar het enthousiasme is enorm.”

PRÉNOM CARMEN

Roddelpers

COLUMN | Carmen Felix schrijft over genre, niche en mainstream

Op eens hebben we allemaal het licht gezien. Tabloids zijn trash en bekende vrouwen zijn er helaas veel te vaak slachtoffer van geweest. En zijn dat nog steeds, laten we wel wezen. Hoe we verlicht zijn geraakt? Dankzij de talloze Britney Spears-documentaires die de afgelopen tijd zijn uitgekomen, met als meest recente de Netflix-productie *Britney vs Spears*. Over haar vader, de manier waarop haar nervous breakdown door riooljournalisten in beeld werd gebracht en hoe wij, het publiek, het opvrat en als zoete koek.

Maar ook dichterbij huis gaat het vaker wel dan niet goed mis. Neem onze *sophisticated* westerburen, de Britten. In de documentaire *Spice Girls: How Girlpower Changed the World* (te zien op Videoland) is de meest nieuwswaardige onthulling in het inmiddels kapotvertelde verhaal van de meidengroep de rol die de roddelpers speelde in hun uiteenvallen. Hoe de meiden bezweken onder de smerige krantenkoppen, tegenover elkaar uitgespeeld werden, hoe naaktfoto's werden gelekt en hoe ze eind jaren negentig publiek bezit leken.

Het is bijna een wonder dat zondebok Geri Halliwell (Ginger Spice, de Spice Girl met de grootste bek maar ook meteen met het grootste doelwit op haar rug als het op authentieke Britse kapotmakerij aankwam) een dood als die van Lady Diana Spencer is bespaard. Wat enkele Spice Girls dan wel weer gemeen hebben met die *royal club* van de Windsors, is dat sommigen besloten te vluchten naar de V.S. in de veronderstelling dat de roddelpers daar een stuk milder is. Je zou denken dat Britney Spears daar in elk geval Harry en Meghan voor had kunnen waarschuwen.

Massaal grijpen we naar onze parels en roepen we “Nooit meer!” als we documentaires over deze artiesten kijken, of de filmzaal in stappen om Kirsten Stewarts *Spencer* te aanschouwen. “Laten we ervoor zorgen dat beroemdheden nooit meer zo opgejaagd worden!” Maar ja, makkelijker gezegd dan gedaan in een wereld waarin juist al die Britney Spears-documentaires geld in het laatje brengen, voor iedereen behalve Spears zelf. Een wereld waarin de roddelpers nóg opgejaagder is, omdat we niet meer op tijdschriften wachten maar het heetste nieuws binnen het uur op Instagram willen lezen. En hand in eigen boezem: Nederland is net zo erg. Hier krijgen we uitgebreid bericht over de zelfmoordpoging van Barbie en de cokeverslaving van Andre Hazes Jr, terwijl we met een strak gezicht claimen dat we zo'n nuchter landje zijn. Het is wachten tot daar ook weer een Videoland-docu over verschijnt.

Begrijp me niet verkeerd, ik vind dat bijna niks *off limits* is als filmonderwerp. Maar een zekere introspectie als kijker, het besef dat de roddelpers bestaat omdat het publiek dat wil, lijkt me niet verkeerd. Ik zeg dit ook vooral tegen mezelf. Ik ben dat publiek, ik klik alles aan en schrok het op. “Jeetje, erg toch, wat die mensen is overkomen. Het zal je leven maar zijn.” Tsjja. Introspectie.

DASH SHAW EN JANE SAMBORSKI OVER 'WE ZIJN BLIJ HOE REGENBOOG DE FILM GEWORDEN IS'

Een animatiefilm in het ongemarkeerde gebied tussen verbeelding en werkelijkheid. Wat als? Wat als nooit geziene dieren echt bestaan? Wat als we kleuren op gevoel gebruiken? En wat als we het Capitool bestormen?

DOOR KEES DRIESSEN

Dat was even slikken. Toen op 6 januari 2021 extreem-rechtse aanhangers van Donald Trump het Amerikaanse Capitool bestormden, veranderde op hetzelfde moment, en onbedoeld, Dash Shaws animatiefilm *Cryptozoo* van betekenis.

"Ik kon niet in de toekomst kijken", verzucht regisseur Shaw (*My Entire High School Sinking Into the Sea*, 2016). Animatieregisseur en levenspartner Jane: "We hebben vijf jaar aan deze film gewerkt, hij werd geschreven toen Obama nog president was. We konden niet weten dat dit ging gebeuren."

Waar gaat het om? Aan het begin van *Cryptozoo* zien we een Amerikaanse hippie dromen over het bestormen van het Capitool. Als hij wakker wordt vertelt hij (met de stem van Michael Cera) zijn part-

ner over het links-revolutionaire visioen: "De flikken bewaakten het [Capitool] maar we braken erdoorheen en daarna begonnen we een totaal nieuwe, perfecte maatschappij." Die partner is niet meteen overtuigd en waarschuwt voor de gevaren van het plan. En wij denken, onvermijdelijk, aan Trump.

Nadat in 2001 de Twin Towers waren neergehaald werden ze, uit een misplaatste vorm van piëteit, uit allerlei films en televisieseries verwijderd. Voor *Cryptozoo* was dat geen optie: de droom is deel van de plot. Niks meer aan te doen. Maar wat vinden de makers er nu van? Is de film, door deze ingreep van de werkelijkheid, beter of slechter geworden? Samborski, na enig nadenken: "Het voegt een laag toe. Je ziet een naïeve maar ongevaarlijke hippie, maar beseft nu dat het helemaal niet ongevaarlijk is." Shaw: "Het maakt de film nog uitzichtlozer. Want we weten nu dat dit ideaal uit de jaren zestig, het verzinnen van je eigen wereld, ook hierop kan uitlopen. *Cryptozoo* was daar al behoorlijk realistisch over, om niet te zeggen negatief. Maar het is nog duidelijker geworden wat er met verbeelding gebeurt in een kapitalistisch systeem. Ook als je het goed bedoelt."

MEDUSA

De situatie is op een vreemde manier toepasselijk, omdat *Cryptozoo* op allerlei niveaus gaat over de botsing van werkelijkheid en verbeelding. Dat geldt ook voor het hoofdonderwerp van de film, de *cryptids*—cryptides in het Nederlands. Fantastische wezens waarvan het bestaan wordt vermoed maar nooit is bewezen. Type Monster van Loch Ness. In *Cryptozoo* komen daar nog mythologische varianten bij, met onder meer een *gorgon* (een soort Medusa), een *camoodi* (een Zuid-Amerikaanse reuzenslang, die je niet boos moet maken) en een *bakoe* (een aaibaar Russisch zoogdier, dat 's nachts de dromen uit je hoofd zuigt). Maar, benadrukt Shaw: "Een van de uitgangspunten was dat het, hoewel het fantasy is, duidelijk plaatsvindt in de echte wereld. Niet in een fantasiewereld."

En dus behandelt de film de cryptides als echt bestaand. Ze zijn slechts zeldzaam en nog niet erkend door de buitenwereld. Een aantal goedbedoelende activisten is daarom een 'Cryptodierentuin' begonnen als eerste stap naar integratie in de menselijke samenleving. Iets wat overigens voor de aansprekbare *humanoid cryptids*, mensachtige cryptides,

'Een van de uitgangspunten was dat het, hoewel fantasy, duidelijk plaatsvindt in de echte wereld. Niet in een fantasiewereld.'

makkelijker denkbaar is dan voor giganten als de Kraken (een mega-octopus die je ook niet boos moet maken)—een onderscheid waarop *Cryptozoo* niet dieper ingaat. Wel wordt de spanning benoemd tussen integratie en acceptatie en tussen dierentuin en vrije natuur. Waarbij de verschillende partijen (inclusief het Amerikaanse leger, dat de cryptides uiteraard weer vooral als potentiële wapens ziet) van mening verschillen over wat hier de 'realistische' optie is.

HOKUSAI

Die spanning tussen realisme en fantasy schuilt ook in *Cryptozoo*'s vormgeving. In plaats van alles uit de eigen duim te zuigen, zijn Shaw en Samborski op zoek

CRYPTOZOO

gegaan naar historische illustraties. De bijzondere bewegingen van de *camoodi*, die in rechte hoeken van richting verandert, baseerde Samborski op Maya-afbeeldingen. Shaw putte inspiratie uit het eenhoorn-tapijt in *The Met Cloisters*, een *bakoe*-tekening van Hokusai en de *alkonost* van Ivan Bilibin. Maar ook uit de onvoltooide film *The Centaurs* (1921) van animatiepionier Winsor McCay: “Hij is een genie dat eveneens wezens creëerde die alleen maar kunnen bestaan als je ze tekent. Bovendien is die film op een bepaalde manier sexy en volwassen.” Samborski: “Dash komt met allerlei inspiratiebronnen bij me; dingen die vaak totaal niet op elkaar lijken. En dan is het mijn taak om daar iets coherent van te maken, dat toch al die elementen in hun waarde laat.” Paradoxaal genoeg krijgen de cryptides door die worteling in hun historische verbeelding een zeker aura van realisme. Alsof ze gegrond zijn in ons collectief onbewuste.

HE-MAN

Ook het meest in het oog springende visuele element, het kleurenpalet, wisselt tussen fantasie en werkelijkheid, waarbij vooral de expressionistische kleurexplosies opvallen. Shaw: “Ik ben daarmee begonnen in mijn stripboeken. Kleur was in strips destijds naturalistisch, zoals bij Chris Ware of *Kuifje*. Ik wilde kleuren juist emotioneel en intuïtief gebruiken.” Samborski: “Ik houd van kleur. Ik wil alle kleuren. We zijn blij hoe regenboog de film geworden is. Dat is ook een reactie op het beperkte kleurenschema van veel mainstream-

films, die eruitzien als vieze vissenkomen.”

En net zoals ze die bonte collages van strepen, vlekken en patronen afwisselen met traditioneler ingekleurde scènes, varieert in *Cryptozoo* de manier van bewegen tussen meer realistisch en juist hoekig en haperend. En dat laatste blijkt niet alleen een budgettaire kwestie. Ik vraag, met enige schroom – omdat het genre niet hoog in aanzien staat – of ik hun werk mag vergelijken met de goedkope *limited animation* die op televisie verscheen in de jaren tachtig? Het *fantasy adventure* dat *Cryptozoo* ook is, deed me denken aan series als, eh, *He-Man*? Ik zet me schrap, maar dat blijkt niet nodig. “Ja, dat was expres”, lacht Samborski. En met een trailerstem: “Michael Cera is... He-Man!”

Wel speelde die spanning tussen realistisch en houderig bewegen ook tussen de makers. Shaw: “Jane wilde altijd meer vloeiende bewegingen, maar van mij hoefde dat niet. Ik houd veel meer van die *limited animation*-cartoons. Vooral de Japanse.” Samborski: “*Speed Racer!*” Shaw: “Uiteindelijk moet het publiek mee willen gaan in de zintuiglijke ervaring.” Samborski: “We willen dat mensen niet vergeten, maar juist accepteren dat het animatie is. Realisme is prima, maar meer iets voor andere mensen.”

CRYPTOZOO VERENIGDE STATEN, 2021 | REGIE
DASH SHAW | 90 MINUTEN | STEMMEN LAKE BELL,
MICHAEL CERA, EMILY DAVIS | DISTRIBUTIE SEPTEMBER
FILM | TE ZIEN VANAF 28 NOVEMBER

so tik tok knows your
ethnicity now?

Is TikTok secretly listening to
us while we're watching videos?

HET NIEUWE KIEKEN

Kijken is kiezen

COLUMN | Ebele Wybenga bericht over wat hem opvalt op het kruisvlak van cinema en beeldcultuur.

Dit najaar heeft Tiktok 1 miljard gebruikers aange-tikt. De app is in korte tijd berucht geworden als een verslavend medium dat honderden miljoenen tieners over de hele wereld aan hun smartphonescherm geplakt houdt. Het is geen videoplatform waar je zelf iets kiest en dan verwante filmpjes aangeraden krijgt, zoals YouTube. Nee, deze app leert voor wat voor video's je gevoelig bent en schotelt je daar automatisch meer van voor, zodat je er zo veel mogelijk tijd doorbrengt.

Hoe dit algoritme precies werkt is het best-bewaarde geheim van het Chinese bedrijf. Onderzoeksjournalisten van *The Wall Street Journal* besloten te kijken of ze het konden ont-rafelen, met behulp van programmeurs. Ze programmeerden honderd bots die zich voordeden als nieuwe Tiktok-gebruikers om te kijken hoe de app je 'leert kennen'.

Wat blijkt? Je ogen verraden alles. Het cruciale element is kijktijd: waar je langer naar kijkt, daar krijg je meer van. Een nieuwe gebruiker over wie het platform nog niets weet, krijgt tientallen korte filmpjes te zien die wereldwijd goed aanslaan, van schattige dieren tot malle dansjes en lifehacks. Filmpjes die zo *entertaining* zijn dat ze tientallen miljoenen views kregen, doen dienst als lokkertjes in een permanent experiment. Blijft je aandacht wat langer hangen bij bijvoorbeeld video's met sombere muziek, dan heeft het algoritme een indicatie van waar je gevoelig voor bent. Bewust klikken is niet nodig, een kleine aarzeling is genoeg om de app meer over jezelf te vertellen.

Na een paar uur kijken weet Tiktok genoeg om je volautomatisch een persoonlijke selectie video's te serveren die aansluit bij je fascinaties. Niet meer de in het algemeen populaire video's, zoals in het begin, maar een vloed aan minder bekeken filmpjes binnen jouw vermoedelijke interessegebieden.

Het griezelige is dat dit niet per se video's zijn waar je van geniet of die goed voor je zijn. Gebruikers met een depressieve aanleg, een eetstoornis of een fascinatie met complotten worden in een mum van tijd *rabbit holes* van duistere niche-filmpjes ingesleurd, ontdekte *The Wall Street Journal*. Dingen die je afgrijselijk vindt maar wel fascineren, blijven terugkeren, als in een boze droom. Dat kan de eigenaar van het algoritme niks schelen. Wat telt is dat je zo lang mogelijk kijkt, zodat je meer advertentieboodschappen kan verstouwen. Het is niet meer waar je op klikt, maar waar je niet van kan wegkijken, wat nu weggeeft wie je bent.

Eye Filmmuseum

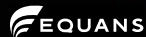
MA
LOGICA

CINEMA
ECOLOGICA

Visies op mens en natuur

Films, talks & events
eyefilm.nl/ecologica

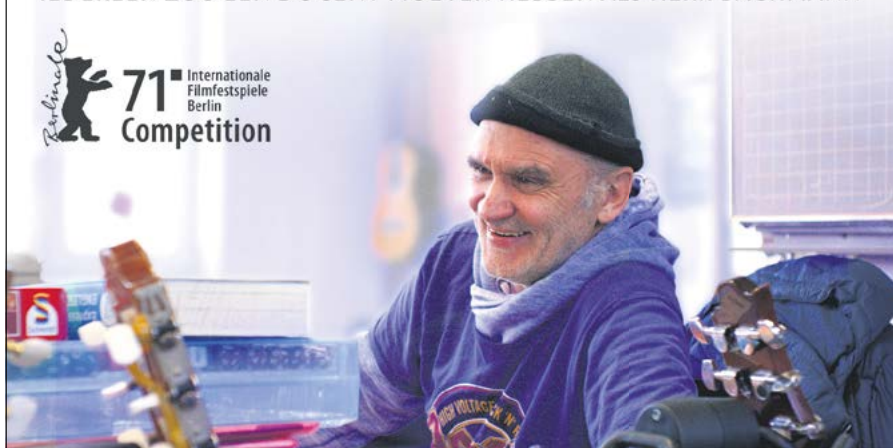
ALLEN & OVERY

VRIENDENLOTERIJ

© Joost Stokhof

"IEDEREEN ZOU EEN DOCENT MOETEN HEBBEN ALS HERR BACHMANN"

HERR BACHMANN
UND SEINE KLASSE

25 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP

PERISCOOPFILM.NL/HERR BACHMANN

Nu in het
filmtheater.
Nu bij jou
thuis.

Kijk de films van jouw
filmtheater nu ook thuis.
Voor als je een keer geen
zin of tijd hebt om de deur
uit te gaan.

picl

GAGARINE
nu te zien op picl

Co-funded by the
European Union

NL FILM
FONDS

Zin in film? Ga naar Picl.nl

PERSIAN LESSONS Smakeloze satire

Dit Wit-Russische Holocaustdrama (of tragikomedie, het is maar hoe je het ziet), over een Joodse Belg die zich voordoet als Iraniër om de dood te kunnen ontlopen, grossiert vooral in smakeloosheden.

Wanneer de Antwerpse Jood Gilles (Nahuel Pérez Biscayart) samen met een groep geloofsgenoten midden in een bos door nazitroepen wordt gesommeerd uit de truck te stappen waarin ze zijn samengepakt, weet je als kijker genoeg. Tijdens de rit erheen zien we hoe Gilles vertelt dat zijn vader rabbi was en dat hij zelf geen praktiserende Jood is. Maar als de arme ziel eenmaal aan de beurt is om in een rij plaats te nemen om gefusilleerd te worden, veinst hij geraakt te zijn door een kogel. Een van de soldaten ziet het en gniffelt. Waarop Gilles uitschreeuwt: "Dood me niet, ik ben Perzisch."

Dus wordt Gilles gespaard en aan het werk gesteld als kok in een Duits concentratiekamp. En toevallig – en *Persian Lessons* hangt aan elkaar van toevalligheden – is de Duitse kampcommandant Klaus Koch (Lars Eidinger) op zoek naar een Iraniër die hem Farsi kan leren. Want Koch heeft het plan opgevat dat als het Derde Rijk eenmaal een feit is, hij een Duits restaurant zal openen in Teheran.

Tot die tijd kan Gilles, die al snel door het leven gaat als Reza Joon, hem elke dag wat woordjes leren. Maar Joon kent helemaal geen Farsi en zal dus eigenhandig een nieuwe taal, die oosters klinkt, moeten verzinnen.

Dit alles klinkt satirisch. En satire en verbeeldingen van de Holocaust gaan niet zo goed samen, bewees Taika Waititi al met *Jojo Rabbit* (2019). Ook filmmaker Vadim Perelman leunt in *Persian Lessons* – een film die gebaseerd is op 'waargebeurde verhalen' en de dit jaar verschenen novelle *Erfindung einer Sprache* van Wolfgang Kohlhaase – zwaar op clichés over de nazi's zodat we smakelijk om hen en hun rigide onhebbeligheden kunnen lachen. Zoals wanneer een zojuist door Koch uitgeoefende secretaresse toch nog even een 'Sieg Heil' eruit perst voordat ze met de staart tussen haar benen de ruimte verlaat.

Acteur Pérez Biscayart – die een kruising lijkt tussen Buster Keaton en Roberto Benigni (uit dat andere omstreden Holocaustdrama *La vita è bella* (1997) – is ook nog eens bedreven in de slapstick. Perelman kan het niet laten Joon zijn strenge nazisuperieuren, met hun schnaps en kille blik, als een kluns te laten bedienen. Maar is *Persian Lessons* bedoeld als een tragikomedie? Of als een tragedie? Smakeloos is de film wel, zoveel is duidelijk.

OMAR LARABI

PERSIAN LESSONS RUSLAND/DUITSLAND/WIT-RUSLAND, 2020 | REGIE VADIM PERELMAN | MET NAHUEL PÉREZ BISCAYART, LARS EIDINGER | 128 MINUTEN | DISTRIBUTEUR SPLENDID FILM | TE ZIEN VANAF 25 NOVEMBER

PERSIAN LESSONS

BLUE BAYOU

BLUE BAYOU Harde realiteit met onbedoeld fictief tintje

Justin Chon regisseert zichzelf in *Blue Bayou*, een ontroerend maar zwaar aangezet melodrama over een geadopteerde man die met uitzetting wordt bedreigd. *Blue Bayou* zet zijn verhaal met precisie op, maar verliest zijn focus in een wat bizarre tweede helft.

Het hartverscheurende *Blue Bayou* lijdt onder de logge aanpak van schrijver/regisseur/hoofdrolspeler Justin Chon. Met zijn neiging melodramatisch te zijn op momenten waar dat niet nodig is, geeft *Blue Bayou* onbedoeld een fictief tintje aan een verhaal dat uit de werkelijkheid is gegrepen. Het verhaal is namelijk niet letterlijk gebaseerd op, maar toch verwant aan de waargebeurde gevallen van Amerikanen die vóór 2000, het jaar waarin een nieuwe wet werd aangenomen, uit het buitenland zijn geadopteerd, nooit zijn genaturaliseerd en nu met uitzetting worden geconfronteerd.

Het op 16mm geschoten drama vangt vanaf de eerste minuten de nostalgie naar een leven dat nog niet ten einde is, maar wel gedoemd aanvoelt. Want de dertiger Antonio LeBlanc (Chon), geboren in Korea maar op driejarige leeftijd voor adoptie naar de VS gehaald, dreigt gedeporteerd te worden naar het land dat alleen op papier zijn vaderland genoemd kan worden.

De cinematografie speelt met kleuren die de emoties van LeBlanc vatten: zonovergoten geel voor scènes van alledaags familiegeluk met zijn zwangere vrouw (Alicia Vikander) en stiefkind (Sydney Kowalske), dieproze voor de avonden vol rooskleurige visioenen van hun toekomst, drukkend blauw voor wanneer alles in duigen valt. En dat gebeurt sneller dan hij denkt. Heeft LeBlanc eerst alleen te maken met alledaags racisme ("Waar kom je vandaan? Nee, waar kom je vandaan?"), al snel resulteren deze

vooroordelen in iets veel groters. Tijdens een alledaagse familieruzie in een supermarkt wordt LeBlanc namelijk gearresteerd door de rancuneuze ex (Mark O'Brien) van zijn vrouw en diens cartoonesk kwaadaardige partner (Emory Cohen).

Dat zijn arrestatie onrechtmatig was, doet er niet toe. Zodra ICE hoort van een Koreaanse immigrant zonder *green card* maar met twee eerdere veroordelingen, valt het doek voor LeBlanc. Het maakt niet uit dat hij maar één vage herinnering aan Korea heeft, het maakt niet uit dat Engels de enige taal is die hij kent, het maakt niet uit dat hij de achternaam van zijn adoptieouders draagt – en dat is LeBlanc, nota bene. Een flauwe verhaallijn, waarin LeBlanc een Vietnaamse-Amerikaanse vrouw ontmoet die op jonge leeftijd naar Amerika is gevlucht maar nog steeds de Vietnamese cultuur viert, maakt duidelijk dat LeBlanc zo Amerikaans is als het maar zijn kan. Hij heeft tenslotte nog nooit *summer rolls* gegeten.

Blue Bayou is het sterkst wanneer de film zich richt op de eenvoudige realiteit van een gemengd gezin en de moeilijkheden die daarbij komen kijken. Vooral de chemie tussen Chon en zijn filmdochter is een genot om naar te kijken. De (alweer uit het leven gegrepen) mogelijkheid dat hij nooit meer voet op Amerikaanse bodem zal mogen zetten als hij zijn deportatie in de rechtbank aanvecht, is al moeilijk te verkroppen, maar als de film plots alles uit de kast trekt voor een daadwerkelijke uitzetting, verliest *Blue Bayou* zijn geloofwaardigheid.

ROOSJE VAN DER KAMP

BLUE BAYOU VERENIGDE STATEN/CANADA, 2021 | REGIE JUSTIN CHON | MET ALICIA VIKANDER, JUSTIN CHON, MARK O'BRIEN | 118 MINUTEN | DISTRIBUTIE UNIVERSAL PICTURES INTERNATIONAL | TE ZIEN VANAF 18 NOVEMBER

CAPTAIN NOVA

Scifi in kinderschoenen

Captain Nova presenteert een klassiek scifi-verhaal over tijdreizen met een torenhoge inzet. Twee kinderen moeten de planeet namelijk van haar ondergang redden. Zo geeft de Nederlandse familiefilm de macht over de toekomst aan diegenen aan wie ze toebehoort.

Sciencefictionliefhebbers komen over het algemeen niet aan hun trekken in het Nederlandse filmlandschap. Iemand zou best eens mogen uitzoeken waarom Nederland geen scifi-land is. Het zal niet op de laatste plaats te maken hebben met het beschikbare budget, dat vaak niet toereikend is om de high-tech snufjes uit de toekomst te filmen. Regisseur Maurice Trouwborst waagt het er wel op. In zijn eerste bioscoopfilm benadert Trouwborst het sciencefictiongenre met een bijna kinderlijke fantasie, waarin dingen vaak simpeler zijn dan ze op het eerste gezicht lijken en uiteindelijk alles wel goed komt. Dat is passend voor een genre dat in Nederland eigenlijk nog in de kinderschoenen staat.

Captain Nova legt de macht over de toekomst in de handen van de kinderen die haar

later zelf zullen meemaken. Captain Nova (Anniek Pheifer), een van de weinige overlevenden van een klimaatramp die de wereld praktisch onbewoonbaar maakte, reist 35 jaar terug in de tijd om de wereld te redden, naar 2025. Het tijdreizen heeft een vreemd

neveneffect: Nova keert niet alleen terug naar het verleden, ze keert ook terug tot haar jongere gedaante (gespeeld door Kika van de Vijver). Samen met tiener Nas (Marouane Meftah), die ze bij haar landing ontmoet, probeert ze de wereld te redden.

Captain Nova is een hoopvol verhaal over de klimaatcrisis. Want in deze familiefilm is het somber gesteld met de toekomst van onze planeet, maar is het nog niet te laat om haar van opwarming te redden. Misschien omdat de klimaatramp in gang wordt gezet

door nieuwe energiewinning op de Noordpool en niet, zoals natuurlijk daadwerkelijk het geval is, allang aan de gang is (en onderhand waarschijnlijk al onomkeerbaar is).

Bijzonder is de bijna kinderlijke verbeeldingskracht van de film, die met een relatief klein budget een alternatieve wereld creëert. ADD, het robotje van Nova, is bijvoorbeeld niet gemaakt met CGI, maar wordt gewoon bediend met een groene stok die er in postproductie is uitgepoetst. De plot wordt met eenzelfde eenvoud benaderd: Nova komt uit de toekomst, niet met speciale technologieën om de opwarming terug te draaien, maar simpelweg met een smeekbede.

Deze versimpeling zorgt voor daadkracht. Zo vervalt de film bijvoorbeeld niet in overbodige uitleggerige scènes. Die zijn ook helemaal niet nodig, want het verhaal komt best bekend voor. De soms flauwe plotontwikkelingen leunen te zwaar op *Back to the Future*-stijlfiguren, waardoor *Captain Nova* niet echt weet te verrassen. Voor de gewaagde keuze om een Nederlandse scifi te maken, was het script wat meer lef gegund.

ROOSJE VAN DER KAMP

CAPTAIN NOVA

DESCENDING THE MOUNTAIN

Gecontroleerd de geest verruimen

Wat gebeurt er als je een geestverruimend middel geeft aan mensen wier geest al verruimd is door meditatie? Een wetenschapper en een zen-meester nemen de proef op de som in een dromerige documentaire van Maartje Nevejan.

Zwitserland staat bekend om zijn uurwerken, zakmessen en muesli. Maar het land is ook de bakermat van de lsd. Albert Hoffman, de chemicus die verantwoordelijk was voor het samenstellen van deze psychedelische drug, maakte eind jaren vijftig ook als eerste een synthetische versie van psilocybine, de werkzame stof in paddo's. Terwijl Hoffman primair geïnteresseerd was in de therapeutische potentie, ging in Amerika de tegencultuur met de psychedelica aan de haal.

Zo kwam ook de Zwitserse hippie Vanja Palmers in de seventies met het geestverruimende spul in aanraking. Een "life changing experience", naar eigen zeggen. De voormalige zakenman bekeerde zich tot het zen-boeddhisme en bleef tien jaar als monnik in San Francisco. Na terugkeer in Zwitserland vestigde zenmeester Palmers zijn eigen tempel op de 'koningin van de bergen', de Rigi. Hoewel hij zelf geen genotsmiddelen meer aanraakt – "behalve soms wat groene thee of koffie" – liet zijn psychedelische ervaring hem niet los. Hij wist de Zürichse neurowetenschapper (en Hoffman-bewonderaar) Franz Vollenweider te interesseren voor een experiment waarbij een hallucinogene stof zou worden toegediend aan mensen die veel ervaring hadden met meditatie.

We zien hoe een van de proefpersonen ex-

tatisch kreunend zijn trip ondergaat, tot hilariteit van de anderen. De rest van de mediterenden blijft juist opmerkelijk stil zitten. Als de deelnemers in een kringgesprek hun ervaringen nabespreken blijkt dat de synthetische psilocybine wel degelijk een realiteitsveranderende ervaring veroorzaakte. Ze konden die ervaring echter controleren. De in andere onderzoeken vaak genoemde neveneffecten als angst en desoriëntatie bleven uit.

Wat de verdere conclusies zijn uit het in *Nature* gepubliceerde onderzoek, blijft in het midden in Maartje Nevejan's documentaire *Descending the Mountain*. En misschien zijn die data ook wel minder boeiend dan het portret dat geschetst wordt van de zenmeester. Gezien door de ogen van Palmers is de wereld een levend organisme. Mensen, dieren en planten maken deel uit van een groter bewustzijn. Zijn meanderende betogen kunnen het ene moment gaan over de intelligentie en de anatomie van varkens – "horizontale mensen", in Palmers' optiek – om vervolgens uit te wijden over boomwortels en hun communicatie met de daartussen huizende schimmels.

Net als in haar vorige documentaire, het associatieve *Ik ben er even niet*, vindt Nevejan een aantrekkelijke vorm, waarbij ze optimaal gebruikmaakt van de trippy soundtrack van Michel Banabila en de naar Syd Barrett knipogende vogelgeluidenpsychedelica van Cosmo Sheldrake. Sfeerverhogend zijn ook de animaties van Douwe Dijkstra, die zichzelf opvoert als een door de scènes fladderend elfje. Beeldschoon zijn diens recreaties

DESCENDING THE MOUNTAIN

van kunstwerken – van Caspar David Friedrich tot Jan van Eyck – die in een schijnbaar eindeloze inzoombeweging in elkaar overvloeien.

FRITZ DE JONG

DESCENDING THE MOUNTAIN NEDERLAND/
ZWITSERLAND, 2021 | REGIE MAARTJE NEVEJAN | MET
VANJA PALMERS, FRANZ VOLLENWEIDER | 78 MINUTEN |
DISTRIBUTIE AMSTELFILM | TE ZIEN VANAF 11 NOVEMBER
EN VIA picl.nl

DO NOT HESITATE

Nederlandse vredesmissie als subjectieve horror

De Nederlandse Oscar-inzending voor 2021 is een oorlogsfilm, maar dan net even anders. Want in het minimale drama van regisseur Shariff Korver komt de spanning niet voort uit schietpartijen, maar vooral uit het beperkte perspectief van de drie soldaten.

Als hun tank het plotseling begeeft, krijgen drie soldaten van hun overste de opdracht bij het voertuig te blijven, terwijl de rest van hun bataljon terugkeert naar de basis. Ze zijn op vredesmissie in een onbenoemd oorlogsgebied, maar in de ogen van de jonge soldaten zelf doen ze eigenlijk weinig. Sterker nog: in de veronderstelling dat elke beweging een aanval betekent, schiet een van de soldaten

DO NOT HESITATE

een geit dood, die het levensonderhoud betekent voor een jonge geitenhoeder.

Als in een klassieke horrorfilm ontketent de dood van de geit in *Do Not Hesitate* een reactie waar de onervaren soldaten zich geen raad mee weten. De geit is een soort geest uit de fles: als 'ie eenmaal dood is – en dat gebeurt zo vlug, zo terloops – is er geen weg meer terug. Met zijn beklemmende beeldverhouding gebruikt de film de spanning van klassieke horror

elementen (de plotselinge dood van een wezen, een groepje dat vastzit in onbekend gebied) in een subjectieve verbeelding van een Nederlandse vredesmissie.

De derde speelfilm van Shariff Korver is een strak, minimaal verhaal dat werkt als een fabel. Elk element is een synecdoche – ze vertegenwoordigen een groter geheel – waarmee een simpel verhaal wordt verteld, waarin witte Nederlandse soldaten geconfronteerd worden met een vreemdeling.

ROOSJE VAN DER KAMP

Maar *Do Not Hesitate*, dat werd geselecteerd als Nederlands Oscar-inzending, behandelt zijn personages niet alleen als stijflijfguur. Deze genrefilm met maatschappelijk thema is tegelijkertijd een karakterstudie van Erik (Joes Brauers), de idealist van het stel en het geweten van de film. Hij is degene die de geitenhoeder eten en drinken aanbiedt, hem geruststelt en beschermt. Maar een oorlog is geen plek voor humanitaire helden en de jonge geitenhoeder stelt zich ook niet op als een dankbare onderdaan. Zo verliest Erik, en de kijker met hem, gaandeweg zijn jongensachtige onschuld.

Do Not Hesitate vertelt een simpel verhaal in precieze beelden (fraaie cinematografie van cameraregisseur Nadim Carlsen). Mooi is vooral dat de film zijn hoofdpersonen, deze drie soldaten, niet zomaar dumpst na de missie. In het laatste deel, een ontlading en bekoeling, krijgen we de emotionele nasleep van de affaire te zien. In *Do Not Hesitate* blijven zowel de lokale bevolking als de jonge Nederlandse soldaten slachtoffer van de oorlog.

PERSONA NON GRATA

Light-variant op Festen

Een plattelandsbruiloft loopt in het speelfilmdebuut van Lisa Jespersen uit de hand, precies zoals je verwacht in een Deens familiedrama.

PERSONA NON GRATA

Een warm welkom verwacht Irina niet, als ze vanuit Kopenhagen terugkeert naar haar geboortedorp in Jutland. Ze is zojuist doorgebroken als schrijver met een autobiografische aanklacht tegen de dorpsgenoten die haar in haar jeugd gepest hebben. Bij aankomst blijkt echter niemand haar *j'accuse* te hebben gelezen, druk als ze het hadden met het aanstaande huwelijk van haar broer en de opstandige koeien van haar vader. Haar moeder maakt zich vooral druk over het korte kapsel van dochterlief. En over het feit dat ze haar geboortenaam Laura heeft ingeruild voor Irina.

De Deense titel *Hvor kragerne vender* (Daar waar de kraaien draaien) betekent zoveel als een uithoek, de rimboe. Die uithoek ziet er prachtig uit door de lens van Manuel Alberto Claro, een routinier die eerder camerawerk verrichtte voor Lars von Trier en Christoffer Boe. De verschillen tussen de be-

woners van dat fotogenieke boerenland en Irina's hippe stadsmilieu zijn echter nogal vet aangezet. Terwijl haar sympathieke ex-vriendje nog altijd luistert naar de jarentachtigmuziek van de lokale helden Disneyland After Dark, wordt haar Kopenhaagse geliefde nogal karikaturaal neergezet als een artistieke poseur, die misbruik maakt van zijn open relatie met Irina.

De tragikomische ontwikkelingen komen op gang als Irina verneemt dat haar broer gaat trouwen met de ergste pestkop uit haar verleden. In de aanloop naar de bruiloft worden oude koeien uit de sloot gehaald en nieuwe beschuldigingen geuit. Bij de speeches tijdens het diner gaat de beerput open. Als in een light-variant op *Festen* (Thomas Vinterberg, 1998) dus, maar dan met beduidend minder schokkende onthullingen. Het acteerwerk is prima en het scenario weet een aardige balans te vinden tussen een glimlach en een wat ernstiger blik.

Aan een film als deze kun je je nauwelijks een buil vallen. Wel roept het de vraag op wat (en vooral wie) de makers ermee willen bereiken. De kans is groot dat *Persona non*

grata vooral gezien gaat worden door mensen die zich identificeren met Irina: plattelandsverlaters, stadsbewoners en zij die dat willen worden.

In de loop van de film ziet Irina, en dus ook de kijker, dat haar broertje niet zo'n botte hork is als hij eerst lijkt, dat de pestkop annex bruid het in haar jeugd ook bepaald niet makkelijk heeft gehad en dat het urbane kunstwereldje best oppervlakkig kan zijn. De boodschap dat uithoekbewoners óók mensen met gevoel zijn (en dus niet alleen maar domme boeren) voelt aan als een handreiking naar kijkers die zich identificeren met Irina's familieleden. Of die deze film en dus die verzoenende boodschap ooit onder ogen zouden krijgen is zeer de vraag. Ze hadden tenslotte dat boek van Irina ook al ongelezen in de kast gezet.

FRITZ DE JONG

PERSONA NON GRATA (HVOR KRAGERNE VENDER) DENEMARKE, 2021 | REGIE LISA JESPERSEN | MET ROSALINDE MYNSTER, ANNE SOFIE WANSTRUP | 91 MINUTEN | DISTRIBUTIE ARTI FILM | TE ZIEN VANAF 18 NOVEMBER

KORT

STAGE MOTHER

Thom Fitzgerald | Het gaat langzaam maar beter met de vertegenwoordiging van de drag-scene in populaire cultuur. *RuPaul's Drag Race* is al jarenlang een wereldwijde tv-hit, en onlangs verscheen de verrukkelijke Amazon-film *Everybody's Talking About Jamie* (over een drag-scholier in een Britse mijnwerkersstad). Ook de muzikale tragikomedie *Stage Mother* leest als een ode aan de drag-gemeenschap. De conservatieve koördirigent Maybelline (Jacki Weaver) is vervreemd geraakt van haar zoon nadat hij uit de kast kwam. Als hij plotseling overlijdt, moet ze noodgedwongen zijn drag-bar in San Francisco overnemen, omdat de zaak er financieel hopeloos voor staat. Om vrede te sluiten met het verleden werpt Maybelline zich langzaam op als onwaarschijnlijke matriarch over de drag queens. De ondertitel spreekt voor zich:

'Sex, drag and rock & roll'.

TE ZIEN VANAF 11 NOVEMBER

THE BOY BEHIND THE DOOR

David Charbonier & Justin Powell | Indiehorror die wordt aangekondigd als 'Home Alone voor gevorderden'. Een twaalfjarig jochie verdwijnt spoorloos tijdens een potje overgooien in het bos. Zijn beste vriend Bobby gaat op onderzoek uit, en stuit op een akelig huis in de *middle of nowhere*. Tijd om hulp te halen is er niet, dus besluit Bobby om zijn beste vriend zelf te gaan redden. Meerdere schrikmomenten ongetwijfeld verzekerd.

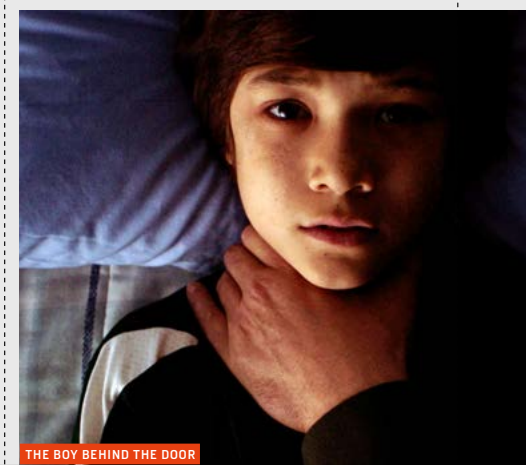
TE ZIEN VANAF 11 NOVEMBER

GHOSTBUSTERS: AFTERLIFE

Jason Reitman | De eerste recensies voor dit nieuwe deel in de *Ghostbuster*-franchise waren

STAGE MOTHER

THE BOY BEHIND THE DOOR

A STORY BY
INSCIENCE

STARRING
Gert

7TH EDITION
**INSCIENCE
INTERNATIONAL
SCIENCE
FILM FESTIVAL
NIJMEGEN**

DATE
**10 ——— 14
NOVEMBER 2021**

INSCIENCEFESTIVAL.NL

Lust for Life

Van transhumanisme tot data science en van gezonde ecosystemen tot gelukshormonen, het recept voor 2021 is: "A science film a day, keeps the doctor away".

Dit jaar brengt InScience een ode aan het leven. Onder het credo Lust for Life onderzoeken we het belang van een gezond leven, nu en in de toekomst, van mens, dier en planeet. De beste wetenschapsfilms, talks en workshops in een hybride programmering zie je van 10 t/m 14 november in Nijmegen en online. Duik met ons diep in de wereld van wetenschap en dompel je onder in de wonderlijke kracht van film.

VANAF 4 NOVEMBER 2021 IN DE BIOSCOOP

THE RESCUE Een held ben je niet in je eentje

Het verhaal van twaalf jonge Thaise voetballertjes en hun trainer die vastzitten in een kilometerslange overstroomde grot ging in juni en juli 2018 de hele wereld over. Goud voor elke filmmaker, zou je zeggen en inderdaad: al een jaar later verscheen de eerste speelfilm. Nu is er documentaire *The Rescue*, een duik in een complexe reddingsactie en ons verlangen naar helden die samen tot grootse prestaties komen.

Elizabeth Chai Vasarhelyi en Jimmy Chin bereikten letterlijk en figuurlijk de top met hun Oscar-winnende documentaire *Free Solo* over bergbeklimmer Alex Honnold. Met *The Rescue* schetsen ze opnieuw een portret van prestaties die niet zouden misstaan op het CV van een superheld. In tegenstelling tot *Free Solo* gaat het niet om een uitzonderlijk individu dat zijn eigen leven riskeert. Deze keer staan de levens van kinderen, vrijwilligers en mariniers op het spel.

Alle aanwezigen speelden een belangrijke rol bij de reddingsactie, wordt duidelijk uit de archiefbeelden. De regisseurs kiezen ervoor met name de grotduikers aan het woord te laten en daaruit komen opvallende parallellen naar voren met *Free Solo*. Ook deze mannen vinden rust in hun extreme hobby en genieten van de isolatie. Dat ze bewijzen dat hun hobby levens kan redden, lijkt voor sommigen eindelijk een legitimatie van hun bestaan.

De angst en hoop van deze mannen is in voelbaar en het is indrukwekkend om de geënceneerde reddingscènes gecombineerd

met archiefmateriaal te zien. Toch wringt er iets. Het superheldennarratief en de hoge entertainmentwaarde van de film, die ook animaties bevat en met een song onder de aftiteling de hoopvolle boodschap van samenwerking en het onmogelijke realiseren er nog even inramt, heeft iets weg van een reclameboodschap om zieltjes te winnen.

Een van de vrijwilligers overleeft de reddingsactie niet, maar zijn dood wordt vooral geframed als een moedig offer. Zijn weduwe is blij dat hij als held is gestorven en de marine gebruikt het ongeluk als aanmoediging om niet op te geven, zodat hij niet voor niets stierf. Opeens lijken de geënceneerde scènes, die bedoeld lijken om de hartslag van de kijker omhoog te sturen, minder onschuldig vermaak. Dit is docu-feelgoodcinema die net als Marvel-films het beste werkt op een groot scherm. Het doet de kijker op het puntje van zijn stoel zitten en levert een volstaan gevoel op zodra het voetbalteam gered is. Maar de film geeft ook een bijmaak. Is dit geen exploitatie? En welk verhaal hadden de makers verteld als de reddingsactie mislukt was? Was het verhaal het dan niet waard geweest om verteld te worden, omdat er geen helden waren?

JACOLINE MAES

THE RESCUE VERENIGDE STATEN, 2021 | REGIE ELIZABETH CHAI VASARHELJI, JIMMY CHIN | MET THANET NATISRI, JIM WARNY, JOHN VOLANTHEN | 107 MINUTEN | DISTRIBUTIE DOGWOOF | TE ZIEN VANAF 11 NOVEMBER

THE RESCUE

HERSELF

HERSELF Romantisering van klein wonen

Dit Ierse sociaal-realistisch drama, over een door haar echtgenoot mishandelde vrouw die met haar kinderen het huis ontvlucht en vervolgens een tiny house besluit te bouwen, slaat de plank goed mis.

Wanneer een jonge moeder en haar kinderen frivool dansen en de man des huizes de muziek ineens uitzet, voel je meteen: dit is een vader die zijn gezin een gelukkig leven misgunt. Dat de openingsscène van *Herself* ontwaardt in een mishandeling waarbij de bruid de hand van zijn echtgenote onherstelbaar toetakelt, komt dan ook niet als een verrassing. Het is wel de druppel die voor Sandra (actrice Claire Dunne bedacht het verhaal en is co-scenarist) de emmer doet overlopen. Ze vlucht op stel en sprong het huis uit met haar kroost. Waarna ze door de sociale dienst tijdelijk wordt gehuisvest in een hotel.

De volgende stap is het vinden van een nieuw huis. Sandra lijkt vastberaden ditmaal écht de huwelijksknoop door te hakken. Maar voor arme, hardwerkende moeders met kinderen zijn in het hedendaagse Ierland geen vacante woningen. Of je moet duizend euro per maand betalen om in een zogeheten *shithole* te wonen. En zoals dat gaat in deze tijd van het laatkapitalisme wordt Sandra van het kastje naar de muur gestuurd en verschuilen ambtenaren zich achter nietszeggend jargon. Waardoor je begrijpt dat Sandra overweegt terug te keren naar manlief Gary (Ian Lloyd Henderson), die zich ineens poelslied gedraagt.

Van meet af aan is het kraakhelder dat *Herself* draait om de wooncrisis. En het feit

dat het uitgerekend de mishandelde vrouwen zijn die soms op straat komen en in het ergste geval hun kinderen verliezen. Dunne richt dan ook in haar scenario het vizier op het systeem, dat evident van geen kant deugt. Maar dan laat ze zich afleiden: zou een tiny house – een soort minicottage – misschien soelaas bieden? Die zou Sandra voor zo'n 45 duizend euro kunnen bouwen in de achtertuin van een vrouw voor wie ze haar huis schoonmaakt. Met zo'n klein woninkje zouden een groot deel van haar problemen als sneeuw voor de zon verdwijnen.

Het concept van het tiny house wordt in *Herself* onnodig geromantiseerd en op een sokkel gehesen. Terwijl het uitgangspunt van degelijke woonhuisvesting zou moeten zijn dat woningzoekenden in beginsel recht hebben op een volwaardig huis, dat niet als een soort bijgebouwtje bij een ander achter het huis is geplempt. Na het zien van deze verhaalwending verandert *Herself* van een speelse, geëngageerde knipoog naar het sociaal-realistische werk van filmmaker Ken Loach, in een bij vlagen zoetsappige film die zo graag een publiekslieveling wil zijn en niemand voor het hoofd wil stoten.

Terwijl ontregelen soms juist hoort bij de sociaal-realistische film. Maar misschien is *Herself* een voorbeeld van hoe het genre is ingedut.

OMAR LARABI

HERSELF IERLAND, 2020 | REGIE PHYLLIDA LLOYD | MET CLAIRE DUNNE, IAN LLOYD HENDERSON EN CONLETH HILL | 97 MINUTEN | DISTRIBUTIE DUTCH FILMWORKS | TE ZIEN VANAF 25 NOVEMBER

GHOSTBUSTERS: AFTERLIFE

bepaald niet mals. 'Een nostalgie-object ontdaan van persoonlijkheid', 'een griezelig gereanimeerd lijk' en 'een vernietigende samenvatting van het moderne Hollywood', waren slechts enkele van de boze kreten. Toch verrassend, zeker omdat regisseur Reitman de oorspronkelijke *Ghostbusters*-kneepjes van dichtbij meemaakte (vader Ivan regisseerde de klassieker uit 1984), en er met Carrie Coon en Paul Rudd in de hoofdrollen normaal gesproken weinig écht mis kan gaan.

TE ZIEN VANAF 18 NOVEMBER

ENCANTO

Byron Howard & Jared Bush | Deze vrolijke animatiefilm speelt zich af in een magisch huis dat verscholen ligt in het Colombiaanse bergstadje Encanto. Het huis wordt bevolkt door een excentrieke familie, waarin de vijftienjarige Mirabel

moeite heeft om te aarden. Al haar familieleden beschikken namelijk over magische krachten, alleen zij niet. Maar als de magie van haar familie bedreigd wordt, is de 'normale' Mirabel plots de enige die de magische nalatenschap van haar familie kan redden. Kleurrijk muzikaal spektakel van de regisseurs van *Zootopia* én met een nieuwe soundtrack van Lin-Manuel Miranda (*Hamilton*).

TE ZIEN VANAF 24 NOVEMBER

HOUSE OF GUCCI

Ridley Scott | Scott is op dreef. Nog geen twee maanden geleden werden we getraakteerd op *The Last Duel*, maar de 83-jarige regisseur lijkt zich met het soaperige *House of Gucci* pas écht goed te hebben uitgeleefd. De trailer belooft een heerlijk schmierfestijn met onmogelijk thuis te brengen accenten van Lady Gaga en Adam Driver, Jared

Leto als opgedirkte dandy en Al Pacino in volbloed Al Pacino-modus. De plot is vermoedelijk bijzaak, maar draait kortgezegd om de decennialange familiale machtsstrijd achter de schermen van het wereldberoemde Italiaanse modehuis. De

ENCANTO

MINYAN

Een coming out als mens

In het bedachtzaam opgebouwde drama *Minyan* komt een New Yorkse jongeman uit de kast, terwijl zijn Joodse familiekring zich met andere zaken bezighoudt.

Als Davids grootmoeder overlijdt moet opa op zoek naar kleinere en goedkopere woonruimte. Er komt een gesubsidieerd appartement beschikbaar. Maar er is een bijzondere voorwaarde: David moet bij opa intrekken. Met twee bewoners erbij kan de rabbi van de inpandige synagoge namelijk altijd het minimum van tien volwassen Joodse mannen optrommelen dat nodig is voor een *minyan*, een volwaardige Joodse gebedsdienst. David is een jongeman die het anderen graag naar de zin maakt. Hij stemt dan ook in met zijn verhuizing naar het bejaardenhuis. Net zoals hij voor zijn moeder thoralessen blijft volgen op de Hebreeuwse school, hoewel hij zelf liever naar een gewone *high school* zou gaan.

Veel ruimte voor wat David al dan niet wil is er echter niet, in de Brooklynsse wijk Brigh-

ton Beach in het midden van de jaren tachtig. Zijn groeipijnen vallen in het niet bij de grote drama's waarmee hij opgroeit. De generatie van zijn opa haalt in het jiddisch herinneringen op aan familieleden die de Holocaust niet overleefden. Zijn ouders maakten onderdrukking mee als Joden in de Sovjet-Unie, terwijl ze na hun immigratie naar Amerika genoeg moeten nemen met banen onder hun niveau. En als David dan eindelijk zijn eerste schreden zet op het pad van de mannenliefde wordt hij alweer geconfronteerd met het volgende grote drama: de aids-epidemie die steeds meer dodelijke slachtoffers opeist in het gay circuit.

Eric Steel, die zijn sporen verdiende als producent (*Bringing Out the Dead*; *Julie & Julia*) en documentairemaker (*The Bridge*), neemt in zijn speelfilmdebuut alle tijd voor Davids *coming out*: als homoseksueel, maar ook als *mensch*. Met gevoel voor plaats en tijd schildert Steel het onthaaste leven in een Russisch-Joodse migrantenwijk. De sterke soundtrack van klarinettist David Krakauer

onderstreept de sfeer met trefzeker geplaatste klezmer-accenten.

Met net zoveel oog voor detail treft *Minyan* de omgangsvormen in de New Yorkse gay-scene. De tamelijk directe seksuele omgangsvormen in de homobars worden mooi afgezet tegen de relatie van twee oude mannen die bij zijn opa op de gang wonen. Volgens de gemeenschap zijn het bevriende weduwnaars, maar David ziet dat hun relatie dieper gaat. Hoofdropspeler Samuel H. Levine is misschien net te oud om een middelbare scholier te spelen, maar zijn vertolking van een jongeman die meer voelt dan hij laat merken en die meer ziet dan hij vertelt overtuigt wel degelijk. Zijn personage mag dan een man van weinig woorden zijn, de ogen van Levine spreken boekdelen.

FRITZ DE JONG

MINYAN VERENIGDE STATEN, 2020 | REGIE ERIC STEEL
| MET SAMUEL H. LEVINE, RON RIFKIN | 158 MINUTEN |
DISTRIBUTIE ARTI FILM | TE ZIEN VANAF 2 DECEMBER EN
VIA **picl.nl**

THE MANY SAINTS OF NEWARK

The Sopranos-prequel als symbool voor culturele armoede

Het is bijna knap hoe *The Many Saints of Newark* de reputatie van *The Sopranos*, de baanbrekende serie waar deze film een prequel van is, dreigt te schaden. *The Sopranos* verdient beter en liefhebbers van de serie ook.

Waar te beginnen met *The Many Saints of Newark*, een rampzalige prequel van de iconische televisieserie over maffiaabaas Tony Soprano die in therapie gaat? Misschien gewoon bij het stuntelige begin: de camera zweeft over een begraafplaats, terwijl uit grafstenen de stemmen klinken van overleden mannen die jammeren over hun leven op aarde en in het hiernamaals. Het beeld blijft hangen bij het graf van Christopher Moltisanti, de protegé van Tony. Wie de originele serie van HBO heeft gezien weet waar dit op slaat, maar laten we het er voor de ongewijden op houden dat David Chase, *The Sopranos*-bedenker en scenarist van *The Many Saints of Newark*, hier met de subtiliteit van een mokerhamer een punt wil maken over schuld en verlossing, kernthema's in de katholieke gemeenschap van de Italiaans-Amerikaanse onderwereld.

Cristopher Moltisanti (de stem van Michael Imperioli) is de onnozele, maar alsnog alwetende verteller van deze film, waarin we

zien hoe een jonge Tony Soprano naar het voorbeeld van lokale maffiaheld Dickie Moltisanti (Alessandro Nivola) in de jaren zestig en zeventig kiest voor een crimineel bestaan. Vanuit het hiernamaals – ongetwijfeld de hel – zou Christopher ook het morele kompas van deze prequel kunnen zijn, maar aan enige existentiële overpeinzingen of morele wroeging ontbreekt het hier. Precies dat maakt deze film zo ongemakkelijk om naar te kijken: *The Sopranos* ondermijnde eerdere films over

de maffia door in de gepijnigde geest van de Amerikaanse crimineel te durven kijken. *The Many Saints of Newark* kan juist niet voorbij de misdaadclichés denken – zie de gimmick-casting van *Goodfellas*-acteur Ray Liotta – en wordt een soort simulacrum, een neppe kopie, van het origineel.

Wat vooral niet overeenkomt tussen film en serie is de manier waarop de makers informatie doseren. *The Sopranos* is een serie over een opspelend onderbewustzijn, een verhaal

vol ambiguïteit over een man die worstelt met zichzelf en de wereld om hem heen. De film is er het tegenovergestelde van: een veel plattere vertelling waarin elk oppervlakkig opgezet conflict – tussen man en vrouw, wit en zwart, het individu en het collectief – uitkomt op een intellectueel dood spoor. Het meest beklievende gevoel is daardoor dat deze film überhaupt niet nodig is. *The Sopranos* durfde al in het verleden van Tony Soprano te wroeten en speelde vervolgens met de vragen die een onbetrouwbaar geheugen oproepen. De haast pathologische neiging van deze film om die vragen te willen beantwoorden smooit zo haast het mysterie van het origineel. Daarom is het bijna pervers dat Michael Gandolfini – de zoon van de overleden acteur James Gandolfini die van Tony Soprano zo'n onvergetelijk personage maakte – in de voetsporen van zijn vader moet treden voor een nodeloos filmproject dat hooguit inspeelt op onze ellendige honger naar culturele nostalgie.

HUGO EMMERZAEL

THE MANY SAINTS OF NEWARK VERENIGDE
STATEN, 2019 | REGIE ALAN TAYLOR | MET ALESSANDRO
NIVOLA, LESLIE ODOM JR., MICHAEL GANDOLFINI | 120
MINUTEN | DISTRIBUTIE WARNER | TE ZIEN VANAF 11
NOVEMBER

synopsis belooft ons daarbij liefde, verraad, decadentie, wraak én moord. Als dat geen smullen wordt, weten we het ook niet meer.

TE ZIEN VANAF 25 NOVEMBER

WAY DOWN

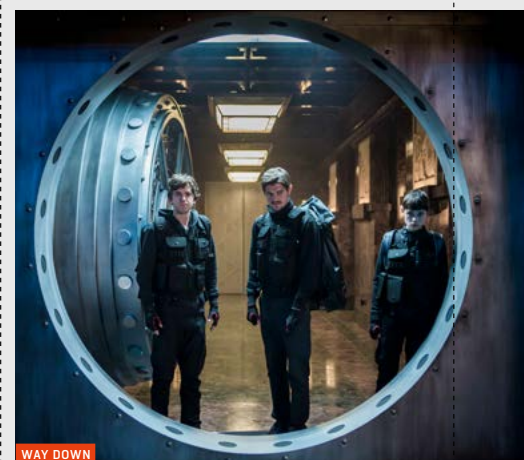
Jaume Balagueró | Terwijl wij Nederlanders lijdzaam moeten toezien hoe Spanje het WK Voetbal in 2010 in haar voordeel beslecht, zien een jonge ingenieur en een kunsthandelaar een gouden

mogelijkheid om een kluis te kraken in de centrale bank van Spanje. Iedereen is immers bezig met die WK-finale, dus de beveiliging van de bank is een kleine twee uur lang even wat minder scherp dan normaal. Misschien moeten we stiekem maar hopen dat de kraak slaagt; hebben die Spanjaarden tóch een beetje hun verdiende loon. Bijrolletje voor Famke Janssen.

TE ZIEN VANAF 25 NOVEMBER

WILD MOUNTAIN THYME

John Patrick Shanley | Sandra Heerma van Voss spreekt in haar recensie in *de Filmkrant* #437 van een 'verlichte romkom op het Ierse platteland, die het moet hebben van de speels acterende sterrencast'. De plot leest inderdaad als de gemiddelde opzet voor een verwaarloosbare streekroman, maar de aanwezigheid van Emily Blunt,

WAY DOWN

THE VOICE OF LOVE Onbedoeld lachwekkend

Valérie Lemerrier liet zich 'inspireren' door het leven van zangeres Celine Dion, maar juist door een fictief alter-ego van de zangeres te creëren wordt *The Voice of Love* onbedoeld lachwekkend.

THE VOICE OF LOVE

Dat er op een gegeven moment een biopic gemaakt zou worden over Celine Dion was onvermijdelijk. De Canadese songfestival-winnares groeide in de jaren negentig uit tot een wereldster van formaat en haar levensloop biedt bovendien een rags to riches-verhaal om van te smullen. Maar *The Voice of Love*, een poging om die biopic dan ook echt te maken, roept vooral heel veel vragen op.

De film gaat overigens niet over Dion, maar over een door haar 'geïnspireerd' fictief personage: Aline Dieu. Toch staat Dions naam prominent op de filmposter en haar powerballades hebben een hoofdrol in de film. Dat alleen al zal de film voor Dion-fans prima de moeite waard maken. Maar de afstand die regisseur/scenarist Valérie Lemerrier van Dion neemt, komt de film bepaald niet ten goede. Lemerrier speelt zelf ook de

hoofdrol, en vertolkt Alien Dieu op alle leeftijden, zelfs als vijfjarig meisje. Voor de scènes rond Aline's vroege jeugd, als jongste in een muzikaal gezin met veertien kinderen, wordt Lemerriers overduidelijk volwassen hoofd digitaal op een kinderlichaam geplakt. Het resultaat is grotesk. Het zijn maar een handvol shots, maar omdat ze vroeg in de film zitten, in scènes die sowieso vooral op de lach spelen, zetten ze een compleet verkeerde toon. Het voelt als satire, terwijl *The Voice of Love* vervolgens aanstuurt op serieus bedoeld romantisch drama.

Het is die romance die de grootste vragen oproept: hoe halen de makers het in hun hoofd om, in tijden van #MeToo en groeiende aandacht voor hoe de popindustrie jonge meisjes verslindt, een film te maken die zonder enige vorm van reflectie de relatie tussen een piepjonge zangeres en haar veel oudere manager viert? Juist hier wreekt zich de fictionalisering: als de film over Celine Dion zou gaan, hadden de makers de realiteit als excuus gehad – Dion was twaalf jaar oud toen manager René Angélil haar onder zijn hoede nam, en twintig toen ze een relatie begon met de 26 jaar oudere man; voor zover bekend waren Dion en Angélil vervolgens decennialang dolgelukkig samen, tot aan zijn dood in 2016.

Maar de film neemt afstand van die werkelijkheid en dan is het op zijn minst twijfelachtig om zo'n relatie te presenteren zonder stil te staan bij de scheve machtsverhouding. Sterker nog: het leeftijdsverschil wordt impliciet weggemoffeld door de casting, aangezien Lemerrier op geen enkel moment oogt als het jonge meisje dat Dion was toen de relatie begon. Tegenspeler Sylvain Marcel, die in de film manager/echtgenoot Guy-Claude Kamar speelt, is bovendien exact even oud als Lemerrier. Ook die romance voelt daarmee aan als satire, maar dan zonder dat er kritiek in verpakt zit.

JOOST BROEREN-HUITENGA

THE VOICE OF LOVE FRANKRIJK/CANADA, 2020 | REGIE VALÉRIE LEMERRIER | MET VALÉRIE LEMERRIER, SYLVAIN MARCEL | 128 MINUTEN | DISTRIBUTIE CINÉART | TE ZIEN VANAF 18 NOVEMBER

THERE IS NO EVIL De prijs van protest

In zijn met een Gouden Beer bekroonde vierluik over de doodstraf in Iran windt filmmaker Mohammad Rasoulof er geen doekjes om: het is het systeem dat van de bevolking moordenaars en deserteurs maakt.

Filmmaker Mohammad Rasoulof kent de grillen van het Iraanse regime maar al te goed. In maart 2020 werd hij nog veroordeeld tot een jaar cel omdat zijn films als "propagandistisch" worden beschouwd. Zijn nieuwste film *There Is No Evil* toont in vier hoofdstukken de impact van de doodstraf. Het zijn kleurrijke verhalen over conformisten en non-conformisten; helden en defaïtisten. Eén ding staat buiten kijf: het regime dwingt burgers om medeplichtig te zijn óf om hun levens in de waagschaal te leggen.

Zoals in het eerste deel, eveneens 'There Is No Evil' getiteld, een portret van de veertigjarige Hesmat. In de visueel sterke openingsscène slepen twee mannen in een parkeergarage met iets wat oogt als een lijkzak. Het gevaarte, dat in de kofferbak van Hesmats auto belandt, blijkt bij een veiligheidscontrole een zak rijst te zijn. De hoofdperson is voor even vrijgepleit. Vervolgens zien we zijn dagelijkse leven, de interacties met zijn vrouw, wier haar hij verft, en zijn moeder, wier appartement hij schoonmaakt. Totdat om drie uur 's nachts de wekker gaat. De nachtdienst begint.

Een eeuwigheid moet Hesmat in Teheran, in het holst van de nacht, als enige op de ringweg wachten voor een stoplicht. Waarop hij de parkeergarage uit de openingsscène binnenrijdt. Hij kleedt zich om en zet koffie.

Totdat er in zijn werkkamer ineens allerlei lichtjes op groen gaan. Hesmat kijkt door een raampje naar een grauwe binnenplaats en drukt op een knopje waardoor daar de luiden onder de voeten van een tiental ter dood veroordeelden openklappen. Het is een handeling die een vanzelfsprekend deel van zijn leven is geworden.

In het hoofdstuk 'She Said: You Can Do It' kampt een jonge militair juist met gewetensnood. Hij heeft al na een week dienstplicht het bevel gekregen om de volgende ochtend een gevangene te executeren. Als het zo ver is, blijft de ter dood veroordeelde kalm terwijl zijn beoogde beul een emotioneel wrak is. Misschien wel omdat de één zijn lot al heeft geaccepteerd en de ander nog uitwegen ziet.

Ook de laatste twee hoofdstukken, 'Birthday' en 'Kiss Me', gefilmd op het schitterende Iraanse platteland, gaan over schuldbesef en de prijs van protest. In 'Birthday' komt Rasoulof in een mooie scène tot de kern. Een militair bezoekt tijdens zijn verlof de vrouw met wie hij wil trouwen. Zijn schoonmoeder in spe vraagt waarom hij in dienst is gegaan. Hij zegt: dat is de wet. Waarop zij zegt: je hebt de kracht om nee te kunnen zeggen.

OMAR LARABI

THERE IS NO EVIL (SHEYTAN VOJUD NADARAD) DUITSLAND/TSJECHIË/IRAN, 2020 | REGIE MOHAMMAD RASOULOF | MET EHSAN MIRHOSSEINI, MOHAMMAD VALIZADEGAN, BARAN RASOULOF | 150 MINUTEN | SEPTEMBER FILM | TE ZIEN VANAF 2 DECEMBER | LEES OP filmkrant.nl OOK ONS ACHTERGRONDARTIKEL OVER DE HEDENDAAGSE IRAANSE CINEMA

THERE IS NO EVIL

Christopher Walken én Jon Hamm maakt stiekem best nieuwsgierig. Blunt speelt een vrouw die verliefd is op een verlegen buurman die zich geen raad weet met haar gevoelens voor hem. De romance wordt extra bemoeilijkt door de komst van een Don Draper-achtige charmeur (Hamm). Lees de recensie op filmkrant.nl.

TE ZIEN VANAF 25 NOVEMBER

DRAGON GIRL

Katarina Launing | De kerstfilms druppelen langzaam weer de bioscopen in, en dan is speelse ontroering nooit ver weg. In het kleine Noorse stadje Kjeldly komen alle families bijeen voor vreetfestijnen, liters glühwein en onvermijdelijke familieruzies, maar voor de elfjarige Sara is Kerst vooral een kwestie van overleven. Ze gaat in leegstaande huizen op zoek naar warmte en voedsel, en leeft naar

WILD MOUNTAIN THYME

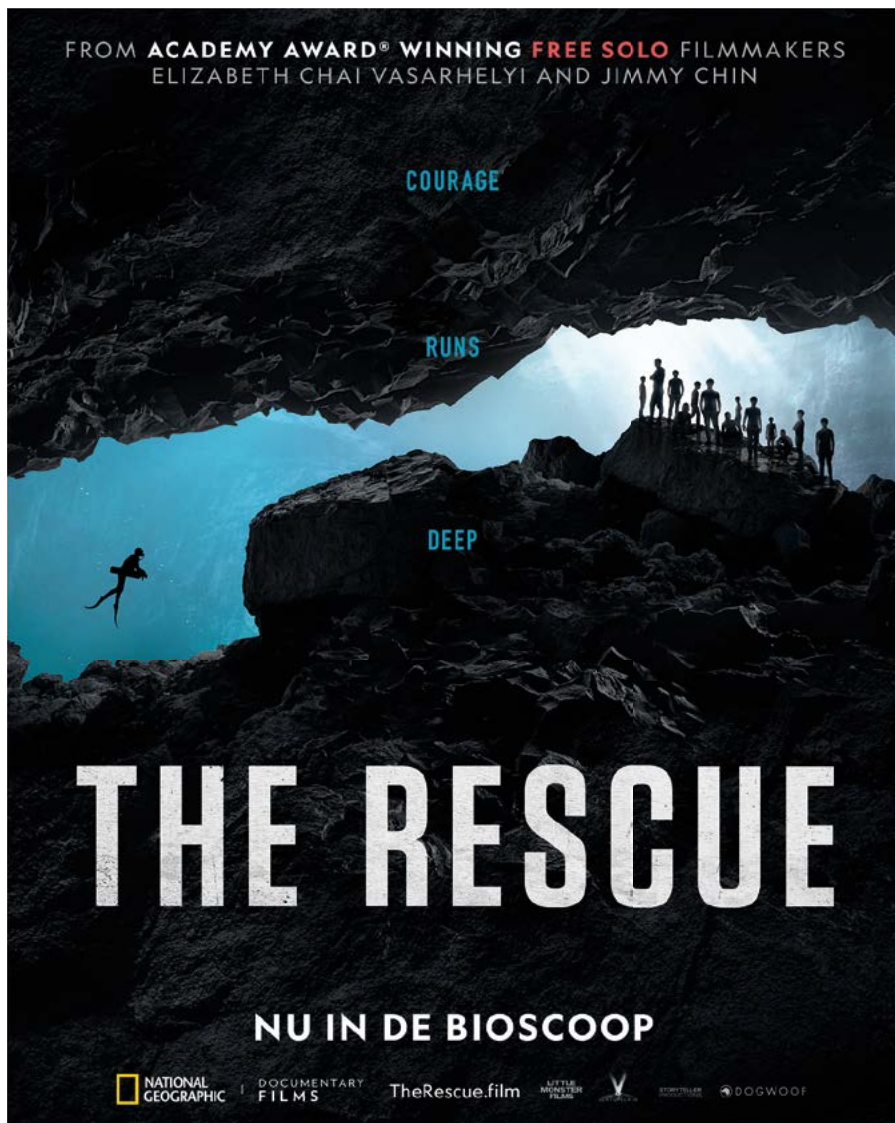
het motto 'Nooit gezien worden, nooit meegenomen worden en nooit iemand leren kennen.' Motto's zijn er om te mislukken, en als er een draak neerstort in het huis waar ze onderduikt, beleeft ze wel degelijk allerlei dwaze avonturen.

TE ZIEN VANAF 1 DECEMBER

BIGGER THAN US

Flore Vasseur | De twintig jaar oude Nederlands-Indonesische activist Melati Wijsen verdient met recht een plaatsje in de eregalerij 'jonge klimaathelden', omdat ze erin slaagde om Bali grotendeels vrij te maken van plastic tasje. Ze is een van de hoofdpersonen in deze documentaire, waarin we meerdere jonge *changemakers* leren kennen die zich inzetten voor mensenrechten, het klimaat en veilige toegang tot onderwijs en voed-

HEEFT U RECHT OP EEN VERGOEDING?

Voor producenten worden collectieve rechten beheerd. Het kan zijn dat u recht heeft op een vergoeding daarvoor.

SEKAM en SEKAM Video incasseren auteursrechtelijke vergoedingen en verdelen deze onder producenten. SEKAM incasseert kabelvergoedingen voor uitzendingen in het buitenland en SEKAM Video incasseert en verdeelt de Thuis kopie vergoeding.

Wilt u meer weten? Neem dan contact met ons op. Misschien heeft ook u recht op een vergoeding!
www.sekam.org | www.sekamvideo.org | T. 020 6765088

SEKAM AUTEURSRECHTELIJKE VERGOEDINGEN
SEKAM VIDEO AUTEURSRECHTELIJKE THUISKOPIE VERGOEDINGEN

mania 382

NU IN ONZE WINKELS

www.platomania.nl - www.sounds-venlo.nl - www.waterput.nl
www.kroese-online.nl - www.platenhuis-het-oor.nl - www.de-drvkkery.nl
 Recordzine: www.recordstoreday.nl

Het grootste onafhankelijke filmblad van Nederland.

Nu ook op **zak-formaat**

voor alle browsers > filmkrant.nl

(R)EVOLUTIE

Toekomst in Limburg

Toekomstkomedie *(R)Evolutie* bevat sterke scènes, maar wordt niet meer dan een oppervlakkig gedachte-experiment.

Sciencefiction is al sinds de uitvinding van film een populair genre. De afgelopen jaren wagen ook Nederlandse toneelgezelschappen zich aan de werelden van robots en kunstmatige intelligentie. Het Noord-Nederlands Toneel pakte uit met *Brave New World* (2019); Het Nationale Theater maakte de jongerenvoorstelling *Revolutions* (2019) en *The Nether* (2021); Firma Mes bracht robotmonologen met *Tech* (2021). Dit jaar zou ook Toneelgroep Maastricht met een dystopische voorspelling over de nabije toekomst komen. Vanwege de kans op coronabeperkingen koos regisseur Servé Hermans ervoor de toneelvoorstelling *(R)Evolutie* tot een speelfilm om te vormen.

(R)Evolutie trapt af met de stelling dat we

sciencefiction serieuzer hadden moeten nemen. Dat is eigenlijk ook een waarschuwing voor de film zelf. Want door een ander medium te kiezen, plaatst Hermans zichzelf in een traditie met een rijk sciencefiction-repertoire. Het verhaal, tot scenario bewerkt door filmmaker Eddy Terstall, is gebaseerd op het werk van de Israëlische filosoof Yuval Noah Harari. Hij schreef drie wereldwijde bestsellers op rij: *Sapiens*, *Homo Deus* en *21 lessen voor de 21ste eeuw*. Het resultaat is een film die heen en weer schuift tussen thriller en komische sketch.

(R)Evolutie biedt in een mozaïekvertelling een scala aan oppervlakkig uitgewerkte gedachte-experimenten. Dat zijn bovendien hersenspinsels die in cinema al uitgebreid zijn doorgedacht en uitgediept. We zagen in *Minority Report* (Steven Spielberg, 2002) al hoe misdaadbestrijding uitpakt als boeven al vóór het delict worden opgepakt. 2001: A

Space Odyssey (Stanley Kubrick, 1968) boezemde al angst in voor een machine met een eigen wil. *Gattaca* (Andrew Niccol, 1997) waarschuwde al voor de gevolgen van genetische manipulatie.

(R)Evolutie propt deze verhalen samen in een klein plotje in Limburg.

De aanzet is er, en *(R)Evolutie* bevat zeker scènes die de moeite waard zijn. Angela Schijf speelt de robot Alecto, die in geen enkel huishouden ontbreekt. Haar pakje is in ieder gezin anders. Goed verzonnen, want technologie wordt steeds verder gepersonaliseerd. Maar waarom dan zo'n ouderwetse, monotone computerstem? Denk ietsje verder en ook die past zich per situatie aan.

Maar de grootste makke van de film is dat je nergens Limburg voelt. De rest van Nederland is weggespoeld en dus zijn klimaatvluchtelingen vanuit het westen naar Limburg gevlucht. De film zit bomvol sterke acteurs, maar bij geen van hen hoor je het zangerige dialect. Ook de gebouwen zien eruit alsof ze overal hadden kunnen staan. Daarmee is Limburg enkel in naam de setting, en daar ligt een gemiste kans. Eddy Terstall is een meester in ongemakkelijke situa-

ties en had haarscherp een botsing tussen Holland en het Zuiden kunnen schrijven. Zo had *(R)Evolutie* een origineel en urgent toekomstbeeld kunnen laten zien, dat alle aandacht verdiende.

Laura van Zuylen

(R)EVOLUTIE NEDERLAND, 2021 | REGIE SERVÉ HERMANS | MET ANGELA SCHIJF, ANNIK PHEIFER, BRUNO VANDEN BROECKE | 84 MINUTEN | DISTRIBUTIE GUSTO | TE ZIEN VANAF 18 NOVEMBER

(R)EVOLUTIE

THE LAST DAYS OF GILDA

Laatste hoop voor de vrijzinnigheid

In *The Last Days of Gilda* verzet een vrijgevochten Braziliaanse vrouw zich tegen de opkomst van het conservatisme in haar wijk. De film symboliseert de angst voor de conservatieve storm die door Brazilië waait.

Je hebt je burens niet voor het uitkiezen. Honderden afleveringen van *De rijdende rechter* leren ons dat een struik die ook maar een centimeter over de erfgras uitsteekt, dodelijk kan zijn voor de onderlinge verstandhoudingen. In het slechtste geval gaan burens elkaar naar het leven staan. De openingsscène van *The Last Days of Gilda* (*Os últimos dias de Gilda*) doet in dat opzicht weinig goeds vermoeden. We zien een vrouw in ondergoed letterlijk de messen slijpen. Onheil lijkt onvermijdelijk.

Maar vervolgens leren we deze Gilda (Karine Teles) vooral kennen als vrijgevochten vrouw die haar dagen vult met het slachten van varkens, bourgondische etentjes, en vooral met meerdere minnaars. Maar die

vrijzinnige levensstijl veroorzaakt óók frictie in de buurt. In deze buitenwijk van Rio de Janeiro wordt gretig over Gilda geroddeld, en kijken de burens haar immer veroordelend na.

De situatie escaleert als een bevriende buurman het aanlegt met de aartsconservatieve Cacilda. Zij moedigt hem aan actief te worden voor de partij van een reactionaire dominee, die razendsnel zieleltjes werft in de godvrezende buurt. Het lijkt het begin van het einde, want Gilda's gedrag gaat steeds slechter samen met de herrijzenis van het strenge conservatisme. Als de conservatieve politici een verbond sluiten met de zware jongens uit de favela's, is de boodschap helemaal duidelijk: Gilda moet haar vrijzinnige levensstijl aanpassen, anders wachten er repercussies. Maar Gilda laat zich niet zomaar weggagen. Want als ze achter haar eigen voordeur al niet meer zichzelf kan zijn: waar dan nog wel?

Het maakt *The Last Days of Gilda* – oorspronkelijk een theatervoorstelling – een machtig interessante parabel over het hui-

dige Brazilië. Ook in de 'echte wereld' heeft de vrijzinnigheid het immers steeds zwaarder te verduren onder het bewind van president Jair Bolsonaro en consorten. Een situatie die wordt doorgetrokken naar de Braziliaanse filmindustrie. De film werd oorspronkelijk niet voor niets gefilmd als vierdelige miniserie voor een streamingdienst. Daar zijn nog net wat meer mogelijkheden dan in de filmsector, die door de regering steeds verder wordt uitgekleed.

Het zorgt ervoor dat *The Last Days of Gilda* wordt voortgestuwd door een aange-naam boze energie. Het is een film die het leven viert, maar de ogen tegelijkertijd niet sluit voor de benauwende realiteit. Hoewel de titel onheil doet vermoeden, is de film vooral een ode aan de geweldloze vrijzinnigheid. Cacilda snauwt Gilda halverwege de film toe dat ze wenste dat ze dood was. Gilda hoeft niet eens boos te worden, maar volstaat met een simpele hartenkreet: 'Ik lééf!'

Alex Mazereeuw

THE LAST DAYS OF GILDA

THE LAST DAYS OF GILDA (*OS ÚLTIMOS DIAS DE GILDA*) BRAZILIË, 2020 | REGIE GUSTAVO PIZZI | MET KARINE TELES, JULIA STOCKLER, ANTONIO SABOIA, ANA CARBATTI, LUCAS GOUVÊA | 100 MINUTEN | DISTRIBUTIE M&N FILM DISTRIBUTION | TE ZIEN VANAF 18 NOVEMBER EN VIA picl.nl

BIGGER THAN US

sel. Ze beperken zich daarbij niet tot hun eigen achtertuin, maar proberen wereldwijd invloed uit te oefenen: van de favela's van Rio de Janeiro tot de hel van kamp Moria op Lesbos. De documentaire was tijdens het afgelopen filmfestival van

Cannes te zien in een speciaal klimaatprogramma, en is geproduceerd door Marion Cotillard.
TE ZIEN VANAF 2 DECEMBER

RESIDENT EVIL: WELCOME TO RACCOON CITY

Johannes Roberts | We zijn de tel inmiddels bijna kwijt als het gaat om het aantal *Resident Evil*-gameverfilmingen. Regisseur en zelfbenoemd fan Roberts zag desondanks een uitgelezen mogelijkheid om nieuwe verhalen te vertellen over de oorsprong van de populaire franchise. Of, om een onverwoestbare wijsheid uit de trailer te citeren: 'Elk verhaal heeft een begin.' Raccoon City vormde ooit de thuisstad van de Umbrella Corporation (een farmaceutisch bedrijf met kwade intenties), maar groeide na het vertrek van het bedrijf uit tot grauwe spookstad. Dat is nog niet alles, want er

gaat ook iets kwaadaardigs schuil onder het stadje. Een groep achterblijvers moet vooral heel veel vechten met mysterieuze wezens om te overleven.

TE ZIEN VANAF 2 DECEMBER

RESIDENT EVIL: WELCOME TO RACCOON CITY

THE CONTRACTOR

Tarik Saleh | In de eerste Engelstalige film van de Zweedse regisseur Saleh, bekend van *Metropia* en vooral *The Nile Hilton Incident*, speelt Chris Pine de in ongenade gevallen marinier James, die zich na zijn ontslag aansluit bij een paramilitaire organisatie die onder de radar moet blijven. Bij zoveel geheimzinnigheid is er meestal stront aan de knikker: in dit geval een bioterroristische dreiging uit Polen die geneutraliseerd moet worden. De crew wordt tijdens die missie – natuurlijk – verraden, maar James weet te ontkomen. Tijdens een klopjacht door Oost-Europa probeert hij te achterlaten wie hem erbij heeft gelapt.

TE ZIEN VANAF 2 DECEMBER

Alex Mazereeuw

Agenda

Programmagegevens voor de Filmkrant van december moeten vóór vrijdag 26 november naar de redactie worden gemaaild (agenda@filmkrant.nl). De Filmkrant is niet verantwoordelijk voor onjuiste vermeldingen of wijzigingen. Aanvangstijden en nadere informatie vindt u op de websites van de theaters. De volgende Filmkrant verschijnt op woensdag 8 december en loopt t/m woensdag 12 januari.

ALKMAAR

📍 **Filmhuis Alkmaar**
Pettemerstraat 3 | 072-520 2022 | filmhuisalkmaar.nl
Women Make Film deel 4 di 16.11, *deel 5* di 23.11, *deel 6* di 30.11, *deel 7* di 7.12 | **Women Make Film** *The Ascent* vr 12.11, zo 14.11 | *Lost in Translation* vr 3.12, zo 5.12 | *The Piano* vr 26.11, zo 28.11 | *Een vrouw als Eva* vr 19.11, zo 21.11

ALMELO

📍 **Filmhuis Almelo**
Elisabethhof 4 | 0546-850 264 | filmhuisalmelo.nl
Druk vr 12.11 | *Mama Weed* wo 1.12 | *Minari* vr 26.11 | *Mijn vader is een vliegtuig* vr 3.12 | *Nr. 10* vr 19.11 | *Une triomphe* wo 17.11

ALMERE

📍 **Het nieuwe filmhuis/De nieuwe bibliotheek**
Stadhuisplein 101 | 036-548 6000 | denieuwebibliotheek.nl/het-nieuwe-filmhuis
Adam vr 3.12 | *Benedetta* vr 19.11, zo 20.11, di 23.11, wo 24.11, vr 26.11, zo 28.11 | *Dear Comrades!* vr 19.11, zo 21.11 vr 26.11, di 30.11, wo 1.12 | *Do the Right Thing* za 27.11 | *De grote Sint-terklaasfilm 2* za 4.12 | *La jaula de oro* za 20.11 | *Mijn vader is een vliegtuig* vr 12.11, zo 14.11 | *Queen & Slim* za 27.11 | *Stange Mother* do 8.12 | *Un triomphe* vr 12.11, di 16.11, wo 17.11 | *De veroordeling* do 2.12, vr 3.12, di 7.12, wo 8.12 | *Nature on Tour On Thin Ice* za 13.11

ALMERE HAVEN

📍 **Corrosia**
Markt 43 | 036-521 5929 | cultureelcentrumcorrosia.nl
3 Faces vr 26.11 | *Ramen Shop* vr 19.11 | *Rose Plays Julie* vr 12.11 | *A White, White Day* vr 3.12 | **Meesterwerken met Marcel** *Apocalypse Now – Final Cut* zo 14.11

ALPHEN A/D RIJN

📍 **Filmhuis Parkvilla**
Cornelis Geellaan 2 (Park Rijnstroom) | 0172-493 737 | parkvilla.nl/filmhuis/
Benedetta do 11.11, za 13.11, zo 14.11, vr 19.11, ma 22.11 | *Here We*

Rialto's liefdesbaby

Het heeft even geduurd, maar tien jaar na het eerste idee opent het Amsterdamse filmtheater Rialto een nieuwe vestiging in de Vrije Universiteit: **Rialto VU**. Als cadeautje is de entree voor alle films in het openingsweekend (13 en 14 november) slechts één euro.

Ere wie ere toekomt: tien jaar geleden opperde Carolien Gehrels, de toenmalige wethouder van Cultuur in Amsterdam, het idee voor een hoogwaardig filmtheater in de VU. Dat zou goed zijn voor de VU en voor de hele buurt. Rialto pakte het idee op en tien jaar later is het zo ver. Studenten en buurtbewoners hoeven niet meer naar het centrum van de stad voor films, maar kunnen naar Rialto VU. Naast Europese en niet-westerse films zal het filmtheater Amerikaanse independent cinema programmeren. En specials, vaak in samenwerking met de VU. De ambities zijn groot

AMSTERDAM

📍 **Cinema De Balie**
Kleine-Gartmanplantsoen 10 | 020-553 5100 | debalie.nl/cinema
Premières *Descending the Mountain* do 11.11 | *Herr Bachmann und seine Klasse* do 25.11 | *The Rescue* do 11.11 | **Filmhuis Cavia**
Van Hallstraat 52-1 | 020-681 1419 | filmhuiscavia.nl
Idiocracy za 13.11 | *Office Space* vr 12.11 | *Worst Case Scenario* vr 19.11 | **Asian Movie Night** vr 26.11 | **Cinecenter**
Lijnbaansgracht 236 | 020-623 6615 (vanaf 15.45) | cinecenter.nl
Ballad of a White Cow | *Eiffel* | *Pig* | *Riders of Justice* | *Tre piani* | *The Truffle Hunters* | *The United States vs. Billie Holiday* | **Premières** *Annette* | *The Hand of God* | *Persona non grata* | *The Power of the Dog* | *Spencer* | **Eye Filmmuseum**
IJpromenade 1 | 020-589 1400 | eyefilm.nl
Cinema Ecologica *Dead Man* ma 15.11, di 16.11 | *Film & theater* do 11.11 | *The Trouble with Nature* vr 12.11, zo 14.11 | **Film & muziek** *History of a Tree & The Life of Plants* di 16.11 | *South* za 13.11 | *Jeugd De Gruffalo* zo 14.11, zo 21.11, zo 28.11 | *Het kind van de Gruffalo* zo 5.12 | *Mijn vader is een saucisse* za 13.11, zo 14.11 | *Shoom's avontuur* za 13.11, zo 14.11 | **Klassiekers** *All About My Mother* di 7.12 | *All the Vermeers in New York* ma 29.11 | *L'avventura* zo 5.12 | *The Damned* za

want Rialto VU telt vier zalen: twee met 124 stoelen, één met 104 en één met 72 stoelen. De zalen zijn multifunctioneel, zodat ze als er geen films vertoond worden als collegezalen gebruikt kunnen worden. Wie nu denkt dat de zalen klaslokalen zijn met ongemakkelijke houten stoelen vergist zich, want de stoelen zijn comfortabel en geluid en beeld zijn *state of the art*.

In het openingsweekend staan twintig films op het programma, van oude en nieuwe klassiekers tot voorpremières. De entree voor een film is één euro. De films zijn: *Do Not Hesitate* (Shariff Korver, 2021), *Tampopo* (Jûzô Itami, 1985), *Moonlight* (Barry Jenkins, 2016), *Nomadland* (Chloé Zhao, 2020), *The Rescue* (Jimmy Chin & Elizabeth Chai Vasarhelyi, 2021), *Parasite* (Bong Joon Ho, 2019), *Modern Times* (Charles Chaplin, 1937), *Descending*

the Mountain (Maartje Nevejan, 2021), *Honeyland* (Ljubomir Stefanov & Tamara Kotevska, 2021), *In Touch* (Pawel Ziemiński, 2018), *Silence of the Tides* (Pieter-Rim de Kroon, 2021), *Tous c'est bien passé* (François Ozon, 2021), *Annette* (Leos Carax, 2021), *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain* (Jean-Pierre Jeunet, 2001), *The Card Counter* (Paul Schrader, 2021) en *The Cakemaker* (Ofir Raul Graizer, 2017).

RIALTOFILM.NL/RIALTO-VU

IN TOUCH

AMSTERDAM

📍 **Cinema De Balie**
Kleine-Gartmanplantsoen 10 | 020-553 5100 | debalie.nl/cinema
Premières *Descending the Mountain* do 11.11 | *Herr Bachmann und seine Klasse* do 25.11 | *The Rescue* do 11.11 | **Filmhuis Cavia**
Van Hallstraat 52-1 | 020-681 1419 | filmhuiscavia.nl
Idiocracy za 13.11 | *Office Space* vr 12.11 | *Worst Case Scenario* vr 19.11 | **Asian Movie Night** vr 26.11 | **Cinecenter**
Lijnbaansgracht 236 | 020-623 6615 (vanaf 15.45) | cinecenter.nl
Ballad of a White Cow | *Eiffel* | *Pig* | *Riders of Justice* | *Tre piani* | *The Truffle Hunters* | *The United States vs. Billie Holiday* | **Premières** *Annette* | *The Hand of God* | *Persona non grata* | *The Power of the Dog* | *Spencer* | **Eye Filmmuseum**
IJpromenade 1 | 020-589 1400 | eyefilm.nl
Cinema Ecologica *Dead Man* ma 15.11, di 16.11 | *Film & theater* do 11.11 | *The Trouble with Nature* vr 12.11, zo 14.11 | **Film & muziek** *History of a Tree & The Life of Plants* di 16.11 | *South* za 13.11 | *Jeugd De Gruffalo* zo 14.11, zo 21.11, zo 28.11 | *Het kind van de Gruffalo* zo 5.12 | *Mijn vader is een saucisse* za 13.11, zo 14.11 | *Shoom's avontuur* za 13.11, zo 14.11 | **Klassiekers** *All About My Mother* di 7.12 | *All the Vermeers in New York* ma 29.11 | *L'avventura* zo 5.12 | *The Damned* za

4.12 | *Faces* wo 17.11 | *Jeanne Dielman* zo 14.11 | *La notte* do 2.12 | *Ludwig* di 30.11 | *Maurice* vr 12.11 | *Les misérables* wo 8.12 | *Osessione* wo 1.12, ma 6.12 | *Picnic at Hanging Rock* za 13.11, wo 17.11 | *The River* di 30.11 | *Rocco e i suoi fratelli* zo 28.11 | *Synecdoche, New York* vr 12.11 | *Teorema* vr 3.12 | *Vive l'amour* di 16.11 | *Walkabout* vr 12.11, ma 15.11 | *De witte waan* do 11.11 | **Mythical Cinemas** *The This-sion, Athens* za 4.12 | **Specials** *Destello bravo!* zo 14.11 | *El año del descubrimiento* za 13.11 | **FC Hyena**
Aambeeldstraat 24 | 020-363 8502 | fchyena.nl
Premières *Blue Bayou* do 18.11 | *Ghostbusters: Afterlife* do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | **Het Ketelhuis**
Pazzanistraat 4 | 020-684 0090 | ketelhuis.nl
Alles op tafel | *Riders of Justice* | **Premières** *Annette* do 25.11 | *Bigger Than Us* do 2.12 | *Captain Nova* wo 1.12 | *Descending the Mountain* do 11.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *De Drekies* wo 1.12 | *Un monde* do 25.11 | *Persian Lessons* do 25.11 | *Persona non grata* do 18.11 | **(R) Evolutie** do 18.11 | **Deutsches Kino** *Die Geträumten* di 30.11 | **Psychoanalyse & film** *Mildred Pierce* wo 17.11 | **Scènes voor een huwelijk** *Eraserhead* zo 5.12 | **Kriterion**
Roetersstraat 170 | 020-623 1709 | kriterion.nl
Première *Spencer* do 11.11 | **Les aventures d'Antoine Doinel** An-

toine & Colette + Baisers volés vr 12.11 | *Domicile conjugal* ma 15.11, vr 19.11 | *L'amour en fuite* ma 22.11, vr 26.11 | **Dhevan Kiest** *Battle Royale* do 14.11 | **Lab111**
Arie Biemondstraat 111 | 020-616 9994 | lab111.nl
Charlie Chaplin The Circus wo 17.11 | *City Lights* di 16.11 | *The Gold Rush* ma 15.11 | *Modern Times* vr 12.11 | **Classics** *The Room* za 13.11, vr 26.11 | **De duizendpoot** *Antichrist* wo 17.11, zo 20.11 | *The Lighthouse* vr 12.11, ma 15.11, zo 28.11 | *Mulholland Drive* vr 19.11, vr 26.11 | *Stalker* vr 12.11, ma 15.11, ma 22.11, wo 24.11 | *The Wicker Man* za 13.11 | **Golden Age of Hollywood Musicals** *An American in Paris* vr 12.11, vr 19.11, ma 22.11, za 27.11, ma 29.11 | *The Band Wagon* zo 14.11, di 16.11, vr 19.11, di 30.11 | *Carmen Jones* za 13.11, di 23.11, wo 24.11, ma 29.11 | *Gentlemen Prefer Blonds* ma 15.11, wo 17.11, zo 20.11, di 23.11, do 25.11 | *Gigi* do 11.11, do 18.11, zo 21.11 | *Meet Me in St. Louis* za 13.11, di 16.11, ma 22.11 | *Singin' in the Rain* vr 12.11, di 16.11, ma 29.11 | *A Star Is Born* wo 17.11, do 18.11, di 23.11 | *The Wizard of Oz* di 16.11, za 20.11, wo 24.11 | *Rhizobia* *Anote's Ark* do 18.11 | *Honeyland* do 25.11 | *Koyaanisqatsi* do 11.11, ma 15.11, wo 24.11, vr 26.11 | **De Melkweg**
Lijnbaansgracht 234a | 020-5318181 | melkweg.nl
7 Years of Lukas Graham do 18.11 | *Bruce Springsteen: The Legendary 1979 No Nukes Concerts* wo 17.11 | *Cryptozoo* do

Are zo 14.11, di 16.11 | *Mijn vader is een saucisse* za 13.11, do 18.11 | *No Time to Die* do 11.11, vr 19.11 | *Pig* wo 17.11, zo 21.11, di 23.11, za 27.11 | *Riders of Justice* do 11.11, ma 15.11

AMERSFOORT

📍 **Filmtheater De Lieve Vrouw**
Lieve Vrouwestraat 13 | 033-422 6555 | lievevrouw.nl
Ballad of a White Cow | *Canción sin nombre* | *The French Dispatch* | *Pleasure* | *Riders of Justice* | *Tre piani* | *The Truffle Hunters* | *The United States vs. Billie Holiday* | **Premières** *Annette* do 25.11 | *Bigger Than Us* do 2.12 | *Blue Bayou* do 18.11 | *Captain Nova* do 2.12 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *Dragon Girl* do 2.12 | *The Hand of God* do 2.12 | *Herr Bachmann und seine Klasse* do 25.11 | *Herself* do 25.11 | *Persian Lessons* do 25.11 | *Persona non grata* do 18.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* do 11.11 | **(R) Evolutie** do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *There Is No Evil* do 2.12

Antigone in On Tour

ADVERTORIAL

In november zie je in **Movies that Matter On Tour** *Antigone*, een aangrijpend drama over opoffering, gerechtigheid en het leven van immigranten. Nadat haar ouders werden vermoord in Algerije toen ze nog maar drie jaar oud was, vond Antigone een nieuw thuis in Montreal, samen met zus Ismène, broers Polynice en Étéocle en hun oma. Als jaren later Antigone's broer wordt doodgeschoten door

de politie en haar andere broer dreigt te worden gedeporteerd, smeedt ze een risikant plan om de familie te redden. Maar de politie speelt het spel niet mee, en Antigone en haar familie ondervinden dat gerechtigheid voor immigranten heel eigen regels heeft. *Antigone* is te zien in achttien steden door heel Nederland, met een nagesprek bij elke vertoning.

MOVIESTHATMATTER.NL

ANTIGONE

18.11 | *Freestyle: The Art of Rhythme* do 2.12 | *Gorillaz: Song Machine Live from Kong* wo 8.12 | **Shella Record: A Reggae Mystery** do 11.11 | **HKU Alumni Filmfestival Blikvangers** za 20.11, zo 21.11
📍 **The Movies**
Haarlemmerdijk 161 | 020-638 6016 | *themovies.nl*
Gesloten tot maart 2022.
📍 **Rialto**
Ceintuurbaan 338 | 020-676 8700 | *rialtofilm.nl*
Charlie Chaplin A King in New York za 13.11
📍 **Studio/K**
Timorplein 62 | 020-692 0422 | *studio-k.nu*
Premières *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* do 11.11 | *Spencer* do 11.11 | *Wigs and Revolutions Barry Lyndon* za 27.11 | *Marie Antoinette* wo 17.11 | *Master and Commander* za 20.11 | *Waterloo* za 13.11, wo 24.11

📍 **Filmtheater De Uitkijk**
Prinsengracht 452 | 020-223 2416 | *uitkijk.nl*
Klassieker Rashomon zo 14.11
📍 **Zuid-Afrikahuis**
Keizersgracht 141-C | 020-624 9318 | *zuidafrikahuis.nl*

APELDOORN
📍 **Filmtheater/Podium Gigant**
Nieuwstraat 377 | 055-521 6346 | *gigant.nl*
Premières *Annette* do 25.11 | *Berg* do 18.11 | *Blue Bayou* do 18.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *The Hand of God* do 2.12 | *Herr Bachmann und seine Klasse* do 25.11 | *Herself* do 25.11 | *The Last Days of Gilda* do 18.11 | *Un monde* do 25.11 | *One Second* do 2.12 | *Persian Lessons* do 25.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* do 11.11 | *(R)Evolutie* do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *There Is No Evil* do 2.12 | **Boek & Film** *Persian Lessons* di 16.11 | **Charlie Chaplin** *The Gold Rush*, *The Great Dictator*, *Modern Times*, *Monsieur Verdoux* | **Cursus** *All Over the World* wo 17.11, wo 24.11 | **IDFA** *Bigger Than Us*, *Cow*, *Four Journeys*, *Herr Bachmann und seine Klasse*, *Turn Your Body to the Sun* do 18.11 | **Ontbijt & Film** *Falling for Figaro*, *Herself*, *Spencer* zo 21.11

ARNHEM
📍 **Focus Filmtheater**
Audrey Hepburnplein 1 | 088-190 0666 | *focusarnhem.nl*
Premières *Annette* do 25.11 | *Descending the Mountain* do 11.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *The Hand of God* do 2.12 | *Herr Bachmann und seine Klasse* do 25.11 | *Un monde* do 25.11 | *Persian Lessons* do 25.11 | *Persiana non grata* do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* do 11.11 | *There Is No Evil* do 2.12 | **Boek & Film** *Benedetta* ma 15.11 | **Char-**

Vijfentwintig jaar Cinebergen

Vijfentwintig jaar geleden vonden Paul Hegeman en Ruud Koning in Bergen een leegstaande schuur. Ze bleken er films in te kunnen draaien. Fijn dat er ook nog oude rieten stoeltjes in stonden, zodat de bezoekers konden zitten. Cinebergen was geboren. Aanvankelijk met één filmvoorstelling per week, maar sinds lange tijd met dagelijkse vertoningen. Jaarlijks weten vijfentwintigduizend bezoekers de weg naar het filmtheater te vinden. Deze maand viert Cinebergen haar vijfentwintigjarig jubileum.

Hoe houd je een filmtheater vijfentwintig jaar overleefd? Nodig is in elk geval passie voor film, het motto van Cinebergen. Maar er is

meer nodig. Vrijwilligers bijvoorbeeld, die zich thuis moeten voelen in het filmtheater. In Cinebergen vormen ze met de medewerkers volgens het jubileumbereik 'een hechte familie'. De 'familie' wordt financieel gesteund door de Vrienden van Cinebergen, sponsors en de

ICH BIN DEIN MENSCH

lie Chaplin *The Gold Rush* di 16.11 | *A King in New York* di 7.12 | *Limelight* zo 5.12 | **Expat Cinema** *The Truffle Hunters* wo 17.11 | **Media Arts Festival Arnhem** vr 12.11 | **Movies That Matter** *Antigone* wo 24.11 | **Orange the World** *Buiten is het feest* di 30.11

ASSEN
📍 **Bioscoop De Nieuwe Kolk**
Weiersstraat 1 | 088-012 8560 | *asserfilmliiga.nl*
Beginning ma 22.11, di 23.11, za 27.11, zo 28.11 | *Charlatan* za 13.11, zo 14.11 | *Riders of Justice* ma 15.11, di 16.11, za 20.11

BERGEN
📍 **Fth CineBergen/Zwarte Schuur**
Eeuwigelaan 7 | 072-581 5914 | *cinebergen.nl*
Alles op tafel vr 12.11, zo 14.11 | *De club van Sinterklaas 10* wo 24.11, zo 28.11 | *Descending the Mountain* zo 14.11 | *Druk* zo 14.11 | *Frida, viva la vida* za 13.11 | *The Power of the Dog* do 18.11, vr 19.11 | *The Rescue* do 11.11, za 13.11, ma 15.11 | *Spencer* do 11.11 t/m za 13.11, di 16.11 | *Summer of Soul* za 13.11 | *Tre piani* zo 14.11

BOLSWARD
📍 **Filmhuis**
Broereplein 7/8 | *filmhuis-bolsward.nl*

BREDA
📍 **Chassé Cinema**
Claudius Prinsenlaan 8 | 076-530 3131 | *chasse.nl*
Premières *Annette* do 25.11 | *Blue Bayou* do 18.11 | *Captain Nova* do 2.12 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *The Hand of God* do 2.12 | *Un monde* do 25.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* do 11.11 | *(R)Evolutie* do 18.11 | *Persian Lessons* do 25.11

| *Spencer* do 11.11 | **Belcrum Bios** *Kom hier dat ik u kus* di 23.11 | **Filmclub** wo 17.11 t/m vr 26.11 | **IDFA** za 20.11 | **Nieuwe makers** vr 19.11 | **Specials** *Birds of America* ma 22.11 | *Annette* + lezing Leos Carax zo 21.11 | *By the Throat* ma 29.11 | *(R)oma: een (familie)geschiedenis* zo 14.11 | **Woensdagdocu** *Citizen Nobel* i.h.k.v. InScience wo 17.11 | *Herr Bachmann und seine Klasse* wo 24.11

BUSSUM
📍 **Filmhuis Bussum**
Brediusweg 1 | 035-693 8694 | *filmhuisbussum.nl*
Premières *Annette* do 25.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *The Hand of God* do 2.12 | *Herr Bachmann und seine Klasse* do 25.11 | *Un monde* do 25.11 | *One Second* do 2.12 | *Persian Lessons* do 25.11 | *Persiana non grata* do 18.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *(R)Evolutie* do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *There is No Evil* do 2.12 | **IDFA** do 18.11 | **Jeugd** *Captain Nova* do 2.12

CAPELLE A/D IJSSEL
📍 **Isalatheater**
Stadsplein 5 | 010-458 6300 | *isalatheater.nl*
I Care a Lot di 30.11 | *Mijn vader is een vliegtuig* di 23.11 | *No Time to Die* di 16.11

DELFT
📍 **Filmhuis Lumen**
Doelenplein 5 | 015-214 0226 | *filmhuis-lumen.nl*
Women Make Film, deel 4 ma 22.11, *deel 5* ma 6.12 | **Premières** *Spencer* do 11.11 | *State Funeral* do 11.11 | **Deutsche Kino** *Die Geträumten* do 25.11 | **Movies That Matter** *Antigone* do 18.11

DEN BOSCH
📍 **Verkadefabriek**

gemeente Bergen. Zo houd je het als filmtheater vijftwintig jaar vol.

Cinebergen viert het jubileum van 15 t/m 21 november met vier voorpremières voor volwassenen en één voor kinderen. De films zijn: *Persiana non grata* (Lisa Jespersen, 2021), een tragikomisch dra-

ma over ongemakkelijk familiedrama's; *The Voice of Love* (Valérie Lemerrier, 2020), een biografische film geïnspireerd door Céline Dion; *Ich bin dein Mensch* (Maria Schrader, 2021), waarin een vrouw als wetenschappelijk experiment drie weken met een robot woont; en *The Duke* van de onlangs overleden filmmaker Roger Michell, een op feiten gebaseerde komedie over de diefstal door een taxi-chauffeur van een schilderij van Goya in 1961 in Londen. Voor kinderen is er *De club van Sinterklaas en het vergeten Pietje* (Martijn Koevoets, 2021), over natuurlijk de eeuwige vraag: komt Sint op tijd in Nederland?

Alle films zijn te zien met een jubileumkorting van 2,50 euro. Op naar de volgende vijfentwintig jaar!

CINEBERGEN.NL

Premières *Annette* do 25.11 | *Bigger Than Us* do 2.12 | *Cryptozoo* do 18.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *The Hand of God* do 2.12 | *Herself* do 25.11 | *Un monde* do 25.11 | *One Second* do 2.12 | *Persian Lessons* do 25.11 | *Persiana non grata* do 18.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *Small Country* do 2.12 | *The Rescue* do 11.11 | *(R)Evolutie* do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *There Is No Evil* do 2.12 | *The Voice of Love* do 18.11 | **IDFA** do 18.11 | **Klassiekers** *Als de kraanvogels overvliegen* do 2.12 | *La haine* do 11.11 | **Movies That Matter** *Antigone* ma 22.11 | **Koolhovens keuze** *Mexican Border* wo 17.11 | **Pride Stage Mother** do 11.11 | **Voorpremière** *Annette* di 16.11

DIEMEN
📍 **Filmtheater De Omval**
Ouddienerlaan 104 | 020-600 1897 | *theaterdeomval.nl*
Alles op tafel za 13.11, do 18.11, di 23.11, zo 28.11 | *Dune* do 18.11 | *Liefde zonder grenzen* do 25.11, di 30.11 | *Slalom* di 16.11, do 25.11 | *Un triomphe* di 23.11

DOESBURG
📍 **Filmhuis Doesburg**
Het Arsenaal 1309, Kloosterstraat 15 | 0313-482 336 | *filmhuis-doesburg.nl*
Buurman & Buurman bakken en grillen za 27.11 | *Charlatan* zo 14.11 | *Corpus Christi* vr 12.11, wo 17.11 | *The Man Who Sold His Skin* vr 19.11, wo 24.11

DEN HELDER
📍 **Cinema Zevenskoop**
Julianaplein 43 | 0223-610 941 | *cinemazevenskoop.nl*
Benedetta do 2.12 t/m ma 6.12 | *Dear Comrades!* do 11.11 t/m ma 15.11 | *Hermitage* di 7.12, wo 8.12 | *Pourris gâtes* do 18.11 t/m ma 22.11 | *Riders of Justice* do 25.11 t/m ma 29.11

DEVENTER
📍 **MIMIK**
Achter de Muren Vispoort 10 | 0570-618 822 | *mimik.nl*

t/m ma 15.11 | *Petite maman* zo 14.11, wo 17.11 | *Riders of Justice* vr 12.11, zo 14.11, di 16.11 | *De slag om de Schelde* do 11.11, wo 17.11 | *Spencer* do 11.11 t/m wo 17.11 | *Un triomphe* za 13.11, zo 14.11

DORDRECHT
📍 **Cinema The Movies**
Nieuwstraat 60-62 | 078-720 0777 (vanaf 11.00) | *themo-viesdordrecht.nl*
Premières *Annette* do 25.11 | *Captain Nova* wo 1.12 | *The Hand of God* do 2.12 | *Herself* do 11.11 | *Persian Lessons* do 25.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *The Voice of Love* do 18.11 | **IDFA** za 20.11 t/m zo 28.11

DRACHTEN
📍 **Schouwburg De Lawei**
Laweiplein 1 | 0512 335 050 | *lawei.nl/film*
André Rieu za 27.11, zo 28.11 | *Benedetta* do 2.12 | *Cry Macho* do 2.12, zo 5.12 | *Druk* do 18.11, vr 26.11, wo 1.12 | *Mama Weed* do 11.11, zo 21.11 | *No Time to Die* zo 14.11, wo 17.11, do 25.11 | *Nr. 10* vr 19.11, za 20.11, wo 24.11 | *Petite maman* do 11.11 | *Riders of Justice* vr 3.12, za 4.12, wo 8.12 | *Slalom* do 18.11, do 25.11 | **Noordelijk Film Festival** vr 12.11, za 13.11

EINDHOVEN
📍 **Natlab**
Kastanjelaan 500 | 040-247 5566 | *dezwartedoos.nl/*
Druk ma 15.11 | *Kajillionaire* ma 6.12 t/m wo 8.12 | *De slag om de Schelde* wo 24.11 | *Titane* ma 29.11 t/m wo 1.12

EMMEN
📍 **Filmhuis Emmen**
Westeinde 70 | 0591-668 250 | *filmhuisemmen.nl*
The Father ma 15.11 | *The Green Knight* ma 22.11 | *I Never Cry* di 30.11 | *Minari* di 23.11 | *Oliver Sacks* di 16.11 | *Radiograph of a Family* di 7.12 | *Titane* ma 29.11 | *De veroordeling* ma 6.12

ENSCHEDÉ
📍 **Concordia Film Theater Expositie**
Oude Markt 15 | 053-430 0999 | *concordia.nl*
Premières *Annette* do 25.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *The Hand of God* do 2.12 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* do 11.11 | *Spencer* do 11.11 | **Barokdag** *Le roi danse* za 27.11 | **Charlie Chaplin** *Modern Times* zo 14.11 | *The Gold Rush* zo 28.11 | *The Great Dictator* zo 21.11 |

Monsieur Verdoux zo 5.12 | **Ins-
cience** di 16.11 t/m do 18.11 | **Koolhovens keuze** *Mexican
Borders* zo 14.11 | **Movies That
Matter** *Antigone* ma 15.11

ERMELO

☉ **Filmhuis Ermelo**
Raadhuisplein 4 | 06-
20207920 | filmhuisermelo.nl
Corpus Christi za 13.11

GELDERMALSEN

☉ **LingeFilm**
Rijksstraatweg 64 | info@linge.nl
Dune zo 21.11, do 25.11 | **De grote
Sinterklaasfilm 2** wo 24.11,
zo 28.11 | *Here We Are* zo 14.11,
di 16.11 | **Nr. 10** vr 26.11, wo 1.12 | **Radiograph of a Family** za 13.11,
wo 17.11 | **Sisters + Petite ma-
man** vr 19.11, wo 24.11 | **Stillwa-
ter** za 27.11, di 30.11 | **Summer of
Soul** vr 12.11 | **Autismevriende-
lijk** *De grote Sinterklaasfilm 2*
zo 28.11 | **Film + Maaltijd Radio-
graph of a Family** za 13.11

GOES

☉ ***t Beest**
Beestenmarkt 3 | 0113-228 142
| tbeest.nl
Benedetta do 11.11, vr 12.11, di
16.11, wo 17.11 | **De grote Sinter-
klaasfilm 2** vr 26.11, za 27.11, vr
3.12, za 4.12 | **Mijn beste vriend-
in Anne Frank** di 16.11, wo 17.11
| **Mijn vader is een vliegtuig** vr
19.11, wo 24.11 | **The Rescue** ma
29.11, di 30.11, wo 1.12 | **Riders of
Justice** do 18.11, di 23.11, wo 1.12
| **The Truffle Hunters** do 2.12,
di 7.12, wo 8.12 | **Fbts Annet-
te** Ma 15.11

GOUDA

☉ **Filmhuis**
Lethmaetstraat 45 | 0182-522
200 | filmhuisgouda.nl
Druk do 11.11, za 13.11 | **The
Father** ma 15.11, wo 17.11 | **Here
We Are** zo 14.11, wo 17.11 | **Nr. 10**
di 16.11, zo 14.11 | **Riders of Justi-
ce** za 13.11, wo 17.11 | **Un triomp-
he** do 11.11, zo 14.11 | **De veroor-
deling** vr 12.11, di 16.11

GRONINGEN

☉ **Forum Groningen**
Nieuwe Markt 1 | 050-368
3683 | forum.nl
Descending the Mountain wo
17.11 | *Dune* vr 19.11, zo 5.12 | **Fri-
da!** za 13.11 | **Inception** ma 15.11
| **Ready Player One** za 13.11 | **Premières**
Annette do 25.11 | **Berg** do 18.11
| **Captain Nova** za 4.12 | **Crypto-
zoo** do 18.11 | **The Hand of God**
do 2.12 | **Herself** do 11.11 | **One
Second** do 2.12 | **Persian Les-
sons** do 11.11 | **The Power of the
Dog** do 18.11 | **The Rescue** do
11.11 | **Spencer** do 11.11 | **There Is
No Evil** do 2.12 | **Charlie Chap-
lin The Great Dictator** zo 21.11 |
Modern Times zo 14.11 | **Monsi-
eur Verdoux** zo 5.12 | **Ciné-club**
Holy Motors di 7.12 | **Hoe lees ik**

een film? *Here We Are* wo 24.11
| **IDFA** do 25.11 t/m zo 28.11 | **In-
ternational Movie Night** *The
Truffle Hunters* zo 14.11 | **Inter-
national Movie Night** zo 21.11,
zo 5.12 | **Koolhovens Keuze**
Mexican Border vr 19.11 | **Lezing**
Leos Carax di 23.11 | **NFF Do Not
Hesitate** do 11.11 | **Sneak pre-
view** wo 8.12 | **Spruit Cinema**
De Gruffalo zo 14.11 | **Shoom's**
avontuur zo 21.11, zo 5.12 | **Voor-
première** *Annette* di 23.11

HAARLEM

☉ **Filmschuur**
Lange Begijnestraat 9 | 023-
517 3910 | filmschuur.nl
Do Not Hesitate za 13.11 | **Char-
lie Chaplin The Gold Rush** ma
22.11

Antoine Doinel

Wie kent het filmpersoneel Antoine Doinel nog? Wie het niet kent, maar ook wie het wel kent, moet François Truffauts Doinel-cyclus in **Kriterion** niet overslaan. Het door Jean-Pierre Léaud gespeelde personage verandert in vijf films van puber in een getrouwde dertiger die geen rust vindt in zijn leven.

De film sloeg in 1959 in als een bom. We hebben het over Truffauts *Les quatre cents coups* (*The 400 Blows*). In een periode dat de Franse filmcultuur gedomineerd werd door kostuumdrama's en romantische komedies was deze film een stomp in het gezicht. Geen valse romantiek, maar een drama over de elendige gezinsomstandigheden opgroeiende veertienjarige Antoine Doinel, die tegen alles en iedereen rebelleert. Een lastpak die het bloed onder de nagels van zijn omgeving haalt,

22.11 | *The Great Dictator* ma 15.11 | *Limelight* ma 6.12 | *Monsieur Verdoux* ma 29.11

HARDENBERG

☉ **Filmhuis Hardenberg**
Badhuisplein 3 | 0523-280 353
| bioshardenberg.nl/filmhuis
The Wife di 7.12 **Cinema+ The
Wife** do 2.12

HARDERWIJK

☉ **Filmhuis Harderwijk/
Catharinakapel**
Klooster 1 | 0341-419 500 |
filmhuisarderwijk.nl
Drijfzand ma 6.12, di 7.12 | **Her-
mitage** zo 21.11, di 23.11 | **I Care
a Lot** za 4.12, di 7.12 | **Mijn va-
der is een vliegtuig** do 11.11, za
13.11, di 16.11 | **Petite maman** ma
29.11, di 30.11 | **The Quest for
Tonewood** ma 15.11 | **Stillwater**
do 25.11, za 27.11 | **De veroorde-
ling** za 20.11, ma 22.11 | **Filmhuis
draait lokaal** *Anne+* zo 14.11

maar van wie niemand wil zien dat deze jongen geen straf en repressie nodig heeft, maar liefdevolle aandacht. De kracht van de realistische film bleef niet onopgemerkt en hij leidde tot de doorbraak van de Nouvelle Vague. Truffaut won in Cannes de prijs voor beste regisseur. Ook werd *Les quatre cents coups* genomineerd voor de Oscar voor beste buitenlandse film.

Het personage Doinel was het alter ego van Truffaut, die was opgegroeid in akelige gezinsomstandigheden en die in zijn jeugd over straat zwierf. Het succes van *Les quatre cents coups* bracht hem op het idee om het personage Doinel te blijven volgen in films. In de korte film *Antoine & Colette* (1962) is Doinel zeventien jaar en overkomt hem het ergste dat een jongen op die leeftijd kan overkomen: hij is verliefd op een meisje dat niet verliefd is

HEEMSKERK

☉ **Fh Heemskerk**
Laurentz A. Verherentsstraat 1
| decirkeheemskerk.nl/film
Druk zo 14.11 | **The Father** vr
19.11, zo 21.11 | **Supernova** zo
28.11

HEERLEN

☉ **Filmhuis De Spiegel**
Royal Theater | Stationsplein
5 | 045-5118178 | filmhuisdespiegel.nl
Berg zo 28.11, wo 8.12 | **Cry Ma-
cho** ma 15.11, za 20.11, wo 1.12
| **Django en de Rosenbergs** vr
26.11 | **The Father** di 16.11 | **The
French Dispatch** do 2.12 | **The
Good, the Bad and the Ugly**
zo 28.11 | **Here We Are** wo. 17.11
| **Hermitage** wo.17.11 | **Latcho-
drom** vr 12.11 | **My Darling Cle-
mentine** zo 14.11 | **Once Upon
a Time in Anatolia** za 13.11, zo
21.11 | **The Rescue** zo 14.11, vr
19.11, ma 29.11 | **Tre piani** zo
14.11, ma 22.11 | **The Truffle Hun-**

op hem, maar haar ouders zijn dol op hem.

Zes jaar later heeft Doinel, begin twintiger inmiddels, in *Baisers volés* (1968) nog steeds moeite met de geordende maatschappij. Als onhandelbare dienstplichtige wordt hij uit het leger ontslagen en om te overleven heeft hij allerlei baantjes. Met een vroegere vriendin begint hij een relatie, maar eigenlijk weet hij nog steeds niet wat hij wil. In *Domicile conjugal* (1970) is de twintiger getrouwd en zijn vrouw in verwachting, maar ook dan drijft onrust hem nog steeds voort. Een liefdesrelatie met een Japanse dreigt zijn huwelijk te vernietigen. In *L'amour en fuite* (1979), de laatste film van de cyclus, scheidt dertiger Doinel van zijn vrouw. Of het zijn redding is of ondergang is aan de kijker. Truffaut zag het zo: "Er is iets in zijn karakter dat weigert om op te groeien."

KRITERION.NL

ters wo 8.12 | *The Wild Bunch* zo 21.11 | **Cursus De Eurowestern** do 25.11 | **De klassieke western** do 11.11 | **De revisionistische western** do 18.11

HELMOND

☉ **De Cacaofabriek**
Cacaokade 1 | 0492-529 009
(di t/m do van 9.00 tot 17.00)
| cacaofabriek.nl/film
**Accepteren en doorgaan: Jel-
le van Gorkom** do 18.11 | **Ray &
Liz** ma 15.11 t/m do 18.11 | **Film-
lezing** *Geschiedenis en ont-
wikkeling van de zwarte cine-
ma* do 25.11

HENGELO

☉ **Filmhuis Hengelo**
Beursstr 44 | 074-255 6789 |
filmhuishengelo.nl
Druk do 18.11 t/m zo 21.11, wo
24.11 | **Minari** zo 28.11 | **Super-
nova** do 25.11, vr 26.11, zo 28.11
| **True Mothers** do 11.11, vr 12.11,
zo 14.11 | **The World to Come** vr
12.11 t/m zo 14.11, wo 17.11 | **De
veroordeling** vr 19.11, zo 21.11, vr
26.11, za 27.11

HILVERSUM

☉ **Filmtheater**
Herenplein 5 | 035-623 5466 |
filmtheaterhilversum.nl
Women Make Film, deel 7
ma 22.11 | **Premières** *Annet-
te* do 25.11 | **Bigger Than Us** do
2.12 | **Descending the Moun-
tain** do 11.11 | **Do Not Hesitate** do
11.11 | **The Hand of God** do 2.12 |
Minyan do 2.12 | **One Second** do
2.12 | **Persian Lessons** do 25.11
| **The Power of the Dog** do 18.11 |
The Rescue do 11.11 | **(R)Evolutie**
do 18.11 | **Spencer** do 11.11 | **There
Is No Evil** do 2.12 | **Cinekid Cap-
tain Nova** wo 1.12 | **Kroonenberg**
di 16.11 | **IDFA Bigger Than Us**
do 2.12 | **Four Journeys** do 25.11
| **Herr Bachmann und seine
Klasse** do 25.11 | **Ontbijt & Film
Spencer** do 11.11

HOOGVEEN

☉ **Filmhuis**
*VUE Hoogeveen, van Echten-
plein* | 0528-234 000 | filmhuishoogeveen.nl
Antoinette dans les Cévennes
di 7.12 | **Kom hier dat ik u kus**
ma 15.11 | **Nomadland** di 23.11,
ma 29.11

HOORN

☉ **Cinema Oostereiland**
Krententuin 25 | 0229-232 296
| cinemaooostereiland.nl
Annette do 25.11 | **De club van
Sinterklaas** 10 zo 14.11, zo 28.11
| **Concerto Beethoven** zo 14.11,
di 16.11 | **No Time to Die** do 11.11
t/m zo 21.11 | **Persona non grata**
do 18.11, zo 21.11 | **The Secret Im-
pressionists** zo 28.11, di 30.11
| **Spencer** do 11.11 t/m zo 21.11 |
The Voice of Love zo 21.11

HOUTEN

☉ **Film Aan de Slinger**
De Slinger 40 | 030-635 1024 |
aandeslinger.nl
Anne+ di 7.12 | **Benedetta** do
25.11, vr 26.11 | **Dear Comrades!**
di 23.11 | **The French Dispatch**
do 2.12, vr 3.12 | **Mama Weed** di
30.11 | **Mijn beste vriendin Anne
Frank** do 18.11, vr 19.11 | **Mijn va-
der is een vliegtuig** do 11.11, vr
12.11 | **Pourris gâtés** di 16.11,
wo 17.11

KAMPEN

☉ **Filmhuis**
Burgwal 84 | **Reserveren via
website** | filmhuiskampen.nl
Cowboys vr 3.12, za 4.12 | **Druk**
vr 19.11, za 20.11 | **Mijn vader is
een vliegtuig** vr 12.11, za 13.11

LEEUWARDEN

☉ **Slieker Film**
Wilhelminaplein 92 | 058-205
0300 | slikerfilm.nl/programma
Do Not Hesitate ma 15.11 | **Spencer**
ma 15.11 | **Premières** *The Power of the Dog*
do 18.11 | **Persona non grata** do
18.11 | **Sliekerdoks** *The Rescue*
ma 15.11

LEIDEN

☉ **Kijkhuis**
Vrouwenkerksteeg 10 | 071-
51233900 | [bioscopienleiden.nl](http://bioscopienleiden.nl/Kijkhuis)
Movies That Matter Antigone
ma 15.11 | **Stadium Generale**
The Big Short di 23.11

LEIDEN

☉ **Trianon**
Breesstraat 31 / 071-5123875 |
bioscopienleiden.nl/Trianon

LELYSTAD

☉ **Filmtheater Lelystad/Agora**
Agorabaan 12 | 0320-239 239 |
agora-lelystad.nl
Mijn vader is een vliegtuig di
7.12 | **Riders of Justice** di 16.11 |
Un triomphe di 30.11 | **De veroor-
deling** di 23.11 | **Filmevent**
Basic Instinct + Benedetta zo
14.11

LEUSDEN

☉ **De Filmtuin**
De Smidse 1b | 033-495 3107 |
theaterdetuin.nl
Honeyland zo 28.11 | **Long Shot**
ma 15.11

LISSE

☉ **Filmhuis Lisse**
Floralisplein 69 | 0252-213
458 | filmhuis-lisse.nl
The Mauritanian di 16.11 | **Mijn
vader is een vliegtuig** di 23.11 |
Undine di 30.11

MAASTRICHT

☉ **Lumière Cinema**
Bassin 88 | 043-321 4080 |
lumiere.nl
Birds of America ma 15.11 | **By
the Throat** wo 17.11 | **Dangerous**

L'AMOUR EN FUITTE

Acts Starring the Unstable Elements of Belarus wo 24.11 | *Dilemma of Desire* ma 29.11 | **Premières Annette** do 25.11 | *Berg* do 18.11 | *Bigger Than Us* do 2.12 | *Captain Nova* wo 1.12 | *Cryptozoo* do 18.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *Dragon Girl* wo 1.12 | *Feast* do 2.12 | *The Hand of God* do 2.12 | *Herself* do 25.11 | *Un monde* do 25.11 | *One Second* do 2.12 | *Persian Lessons* do 25.11 | *Persona non grata* do 18.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* do 11.11 | **(R)Evolutie** do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *There Is No Evil* do 2.12 | **IDFA** vanaf do 18.11 | **Lezing Leos Carax** di 30.11

MIDDELBURG

⊕ Cinema Middelburg
Achter de Houttuinen 30 | 0118-613 482 | *cinemamid-delburg.nl*
Benedetta do 11.11 t/m wo 17.11 | *Druk* do 11.11 t/m di 16.11 | *Eiffel* vr 19.11 t/m ma 29.11 | *Envoile-moi* vr 12.11, zo 14.11, wo 17.11 | *The Father* vr 26.11, za 27.11 | *De grote Sinterklaasfilm 2* vr 26.11 t/m zo 5.12 | *Persona non grata* do 18.11 t/m wo 24.11 | *Rialto* vr 12.11 | *Riders of Justice* vr 26.11 t/m di 30.11 | *Stage Mother* vr 3.12 | *Tre piani* do 18.11 t/m wo 1.12 | *Veneno* vr 26.11 | *Women Make Film* zo 14.11, ma 15.11, zo 21.11, ma 22.11 | **Club kids Familiepret!** wo 24.11 | **College Europese steden** vr 19.11 | **Sacharov prijs Dangerous Acts Starring the Unstable Elements of Belarus** do 25.11

MIDDELHARNIS

⊕ Fh Middelharnis (Het Diekhuis)
Beneden Zandpad 7 | 0187-482 400 | *hetdiekhuis.nl*
Corpus Christi do 11.11 | *Jazz on a Summer Day* do 25.11

NEERIJNEN

⊕ Stroomhuis Neerijnen
Van Pallandtweg 1 | 06-1347 3992 | *stroomhuisneerijnen.nl*
La haine do 11.11

NIEUWKOOP

⊕ Kaleidoskoop
Verbinding 2 | 0172-728001 | *theater-kaleidoskoop.nl*
The Peanut Butter Falcon do 11.11 | *Proxima* di 23.11 | *Wild Rose* vr 26.11

NIJMEGEN

⊕ Lux
Mariënborg 38-39 | 024-381 6859 | *lux-nijmegen.nl*
Premières Annette di 25.11 | *Bigger Than Us* di 2.12 | *Captain Nova* di 25.11 | *Cryptozoo* di 18.11 | *Descending the Mountain* di 11.11 | *Do Not Hesitate* di 11.11 | *Dragon Girl* di 25.11 | *The Hand of God* di 2.12 | *Herr Bachmann und seine Klasse* di 25.11 | *Herself* di 25.11 | *Un monde* di 25.11 | *Persian Lessons* di 25.11 | *Per-*

Pruiken en revolutie

Een storm komt zelden on-aangekondigd, maar als je doof bent hoor je de signalen niet. Die wijsheid gold zeker voor de aristocratie in de achttiende eeuw. Hun oren gingen open toen het te laat was en het volk in opstand kwam. **Studio/K** toont onder de titel 'Wigs & Revolution' (pruiken en revolutie) met vier films het lot van dove aristocraten en andere heersers.

Arme Marie Antoinette. Uitgehuwelijkt om dynastieke redenen op vijftienjarige leeftijd aan de zestienjarige Franse kroonprins Lodewijk, waarna zij in 1774 op haar negentiende koningin werd. Het stel leefde zoals hun voorgangers in weelde, maar had niet door dat het tij aan het keren was. De haat van het volk richtte zich vooral op Marie Antoinette. Had zij niet gezegd dat als het volk geen geld voor brood had het maar cake moest eten? Nee, dat had ze niet gezegd, maar fakenieuws is van alle tijden.

sona non grata di 18.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* di 11.11 | **(R)Evolutie** di 18.11 | *Small Country* di 2.12 | *Spencer* di 11.11 | *There Is No Evil* di 2.12 | *The Voice of Love* di 18.11 | **Classics De brief die nooit verzonden werd** di 2.12 | *The Circus* zo 5.12 | *Modern Times* zo 21.11 | *Monsieur Verdoux* zo 28.11 | *Cursus ACW* di 25.11, ma 29.11, di 2.12, ma 6.12 | *Eenzaamheid in film* wo 24.11 | *Onderwijs en docenten in film* wo 1.12 | **WO2 vanuit Russisch perspectief** wo 8.12 | **Première** ma 15.11, ma 22.11, ma 29.11, ma 6.12 | **Eastern Neighbours Film Festival Scream for Me Sarajevo** di 16.11 | **Filmkring Spencer** di 16.11 | **IDFA Bigger Than Us** vr 26.11 | *Cow* di 23.11 | *Four Journeys* di 25.11 | *Herr Bachmann und seine Klasse* wo 24.11 | *Turn Your Body to the Sun* za 27.11 | *Film-marathon* zo 28.11 | **Koolhovens Keuze No Country for Old Men** ma 6.12 | **Movies That Matter Antigone** wo 24.11 | *The Dilemma of Desire* wo 8.12 | **Psychoanalyse & Film Mildred Pierce** wo 17.11 | **Specials Filmkring** di 25.11, di 30.11 | *InScience* do 11.11 t/m 14.11 | **Voorpremière Annette** zo 21.11 | **Xantippe-cursus The Assistant** ma 22.11

OLDENZAAL

⊕ Filmhuis/Stadstheater De Bond
Molenstraat 25 | 0541-511 094 | *filmhuisoldenzaal.nl*
The Courier za 4.12 | *The Mauritanian* wo 24.11 | *Minari* di

In 1973 eindigde op haar zeventiendertigjarige leven onder de guillotine.

Sofia Coppola portretteert Marie Antoinette in het bewust anachronistische *Marie Antoinette* (2006) als een verwernde, spilzuchtige jonge vrouw, die weggevoerd lijkt uit onze tijd. Meer *dance party queen* dan een vrouw die zich met staatszaken bemoeide.

De film is één van de vier historische drama's in het programma Wigs & Revolution. Ze verschillen alle sterk van elkaar. Stanley Kubricks *Barry Lyndon* (1975) gaat strikt genomen niet over een

BARRY LYNDON

16, wo 17.11 | *Mijn beste vriendin Anne Frank* di 7.12, wo 8.12 | *Respect* za 13.11 | *Supernova* di 30.11, wo 1.12 | **Jeugd De grote Sinterklaasfilm 2** zo 28.11 | **Specials Twente Short** zo 14.11 | **Twente Short - jeugd** vr 12.11

OSS

⊕ Cultuurpodium Groene Engel
Kruisstraat 15 | 0412-405 504 | *groene-engel.nl*
Druk zo 5.12 | *Give Me Liberty* zo 21.11 | *I Don't Wanna Dance* zo 14.11 | *De veroordeling* zo 28.11 |

Meesterwerken met Marcel

Voor sommige films moet je de tijd nemen. Daarom presenteert Cultuurcentrum Corrosia in Almere nu **Meesterwerken met Marcel**. Elke tweede zondagmiddag van de maand om 11.00 uur nemen we een meesterwerk onder de loep.

aristocraat, maar over het verlangen er één te worden. Een achttiende-eeuwse avonturier doet zich voor als aristocraat, maar komt met zijn hoogmoed ten val. In het in 1805 spelende *Master and Commander* (Peter Weir, 2003) speelt Russell Crowe een Engelse kapitein die jacht maakt op een Frans fregat. En in *Waterloo* (1970), het epische historische drama van Sergej Bondarsjoek, gaat Napoleon de strijd aan met een overmacht aan legers uit Europese landen. Als hij naar Abba's 'Waterloo' had kunnen luisteren, was hij vast niet aan de slag begonnen: "The history book on the shelf, is always repeating itself."

STUDIO-K-NU

In Search of Chopin zo 21.11

OLDENZAAL

⊕ Filmtheater Fanfare
Utopiazaal (Markland College) | *Pagnevaartweg* 7 | 0165-314503 | *filmtheaterfanfare.nl*
Christmas with André Rieu zo 28.11 | **Premières Persian Lessons** do 25.11 | *Persona non grata* do 18.11 | *Pig* do 11.11 | *Spencer* do 2.12 | **Jeugd Club van Sinterklaas 10** zo 21.11 | **Verwacht** *Ballad of a White Cow* | *De son vivant*

PURMEREND

⊕ Filmhuis Purmerend
Kerkstraat 11 | 0299-416 506 | *filmhuispurmerend.nl*
Aznavour zo 20.11, di 23.11 | *The Dissident* di 7.12 | *Druk* vr 12.11, di 16.11 | *Falling* za 27.11, di 30.11 | *Mijn vader is een vliegtuig* vr 3.12, di 7.12 | *Oliver Sacks* vr 19.11, zo 21.11 | *The Painter and the Thief* di 23.11 | *Son-Mother* za 13.11, di 16.11 | *Undine* vr 28.11, di 30.11

ROERMOND

⊕ ECI Cultuurfabriek
ECI 13 | 0475-317 171 | *ecicultuurfabriek.nl*
Anne+ vr 26.11, za 27.11 | *Beginning* vr 26.11, ma 29.11 | *Cowboys* ma 22.11, wo 24.11, vr 26.11, di 30.11 | *Eiffel* do 11.11 t/m za 20.11 | *The Father* vr 12.11 t/m zo 21.11 | *La haine* zo 28.11, wo 21.11 | *Here We Are* do 11.11 t/m zo 21.11 | *Kuessipan* di 23.11 t/m ma 29.11 | *My Darling Vivian* do 11.11 | *Never Rarely Sometimes Always* do 25.11, zo 28.11, wo 1.12 | *The Photograph* zo 28.11 | *Pourris gâtés* do 11.11 t/m zo 21.11 | **(R)Evolutie** do 18.11, vr 19.11, zo 21.11 | *The World to Come* ma 22.11, di 23.11, do 25.11, za 27.11, di 30.11 | *Un triomphe* do 25.11, vr 26.11, zo 28.11 | **College Vrouwelijke filmmakers** ma 15.11 | **Van boek naar doek Bibliorura** do 2.12

ROTTERDAM

⊕ KINO Rotterdam
Gouvernestraat 129-133 | 010 268 1160 | *kinorotterdam.nl*
Premières Annette do 25.11 | *Captain Nova* do 1.12 | *Encanto* wo 24.11 | *The Hand of God* do 2.12 | *Herself* do 25.11 | *Un monde* do 25.11 | *The Rescue* do 11.11 | *Sisters with Transistors* do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | **The Art of the Heist Cops and Robbers**

ADVERTORIAAL

– *Final Cut* van Francis Ford Coppola, over de Vietnamoorlog. De reeks vervolgt met *Naked* in december, *Fish Tank* in januari en *Birdman* in februari. Ga er maar eens goed voor zitten.

CULTUREELCENTRUMCORROSLA.NL

za 13.11, zo 21.11 | *Heat* ma 15.11, za 20.11, ma 22.11, za 27.11, ma 29.11, za 4.12 | *Kansas City Confidential* zo 14.11 | *The Killing* wo 24.11, do 2.12, zo 5.12 | *Point Break* vr 12.11 | *Riffi* wo 17.11, zo 28.11 | **IFFR The Spooky Bunch** wo 1.12 |

⊕ Lantaren Venster
Otto Reuchlinweg 996 | 010-277 2277 | *lantarenvenster.nl/film*
Premières Annette do 25.11 | *Bigger Than Us* do 2.12 | *Blue Bayou* do 18.11 | *Captain Nova* wo 1.12 | *Descending the Mountain* do 11.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *The Hand of God* do 2.12 | *Un monde* do 25.11 | *Persian Lessons* do 25.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* do 11.11 | **(R)Evolutie** do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *There Is No Evil* do 2.12 | **Charlie Chaplin The Gold Rush** zo 21.11 | *The Great Dictator* zo 14.11 | *Lime-light* zo 5.12 | *Monsieur Verdoux* zo 28.11 | **European Arthouse Cinema Day Un monde** do 14.11 | **Gay Film Night Minyan** di 7.12 | **History Matters El abrazo de la serpiente** di 23.11 | **InScience Citizen Nobel** ma 15.11 | **Recognition The United States vs. Billie Holiday** za 20.11 | **Rotterdams Open Doek x IFFR Young Selectors** do 25.11 | **VPRO Dorst Liever kroes?!** za 27.11

SCHAGEN

⊕ Scagon De Luxe
Torenstraat 1B | 0224-213 162 | *scagondeluxe.nl*
Dear Comrades! do 11.11, vr 12.11 | *Kuessipan* vr 26.11 | *Nr. 10* do 25.11, vr 26.11 | *Petite maman* vr 12.11

SCHIEDAM

⊕ Wenneker Cinema
Vijgensteeg 2 | 010-473 3000 | *wennekercinema.nl*
Dune do 11.11 t/m zo 14.11, wo 17.11 | *Martin Luther King vs. the FBI* do 11.11, vr 12.11, wo 17.11 | *Spencer* do 25.11 t/m za 27.11, wo 1.12 | *The United States vs. Billie Holiday* do 25.11 t/m za 27.11, wo 1.12 | **Charlie Chaplin The Gold Rush** zo 14.11 | **The Great Dictator** zo 28.11 | **Lime-light** zo 28.11 | **Film & filosofie 2001: A Space Odyssey** di 23.11

SCHIJNDEL

⊕ Filmclub Schijndel/t Spectrum
Steeg 9 | 073-547 4837 | *schijndelfilm.nl*
Hope di 7.12 | *Mijn vader is een vliegtuig* di 16.11 | *Summerland* do 11.11 | **⊕ Filmclub Schijndel/Het Gasthuis**
Lidwinahof 70
Themafilms Moeder en kind di 23.11 | **Wereldcinema Polen** di 30.11

APOCALYPSE NOW

SITTARD

📍 **Filmhuis De Domijnen**
Ligne 3 | 088-599-5587 | dedomijnen.nl
Inner Landscape wo 24.11 | (R)Evolutie vr 19.11 | Spencer do 11.11 t/m zo 14.11 | The Truffle Hunters do 11.11 t/m zo 14.11 | Charlie Chaplin The Circus zo 5.12 | The Great Dictator zo 14.11 | College Landschappen in films zo 21.11 | De regisseur is een vrouw di 16.11, di 23.11, di 30.11, di 7.12

SNEEK

📍 **Filmhuis Sneek**
Leeuwenburg 12 | 0515-412341 | filmhuis-sneek.nl
The French Dispatch ma 6.12, di 7.12 | Minari ma 22.11, di 23.11 | Nr. 10 ma 15.11, di 16.11 | De veroordeling ma 29.11, di 30.11

SOEST

📍 **Artishock**
Steenhoffstraat 46 | 035-601-9577 | artishock-soest.nl
Here We Are wo 24.11, zo 5.12 | Mama Weed zo 21.11, ma 29.11 |

Mijn vader is een vliegtuig wo 17.11, zo 28.11 | The Quest for Tonewood zo 14.11 | Respect ma 15.11 | Stormwind, in zwaar weer vr 3.12 | De veroordeling ma 22.11, wo 1.12

STADSKANAAL

📍 **Filmliga Stadskanaal**
Menistenplein 9 | 0599-610777 | smoky.nl
Druk di 23.11 | First Cow di 16.11 | Mitra di 7.12 | Supernova di 30.11

TIEL

📍 **Filmtheater Agnietenhof**
St. Agnietenstraat 2 | 0344-673500 | agnietenhof.nl
Eiffel di 23.11, wo 24.11 | Hermitage zo 21.11 | No Time to Die di 30.11, wo 1.12, vr 3.12 | Nr. 10 di 16.11, wo 17.11 | Persian Lessons do 11.11 | Spencer di 7.12

TILBURG

📍 **Cinecitta**
Willem II straat 29 | 085-9022996 | cinecitta.nl
Alles van waarde is weerloos wo 1.12 | Eindelijk... De film di

30.11 | Hoe duur was de suiker zo 14.11 | Zorg voor Day do 2.12 | Premières Annette do 25.11 | Blue Bayou do 18.11 | Herself do 25.11 | House of Gucci do 25.11 | Persian Lessons do 25.11 | (R)Evolutie do 18.11 | Spencer do 11.11

UDEN

📍 **Filmhuis De Pul**
Kapelstraat 13 | 0413-265091 | filmpul.com
Premières Druk do 25.11 | Mijn vader is een vliegtuig do 18.11 | Playlist do 11.11 | De veroordeling do 2.12

UTRECHT

📍 **Hoogt On Tour**
Filmzaal Bibliotheek Neude | 030-2312216 | hoogt.nl
Descending the Mountain di 16.11 | Koyaanisqatsi vr 19.11 | CineArt This Must Be the Place do 25.11 (De Nijverheid) | Cine-Muziek Crazy Days (Parel van Zuilen) do 18.11 | De strijders / Am Not Your Negro di 23.11 (De Stadstuin WSF)

📍 **Louis Hartlooper Complex**
Tolsteegbrug 1 | 030-2320452 | hartlooper.nl | Onderstaande films draaien in Louis Hartlooper of Springhaver
Premières Als de kraanvogels overvliegen do 2.12 | Annette do 25.11 | Blue Bayou do 18.11 | Captain Nova do 2.12 | Cryptozoo do 18.11 | Do Not Hesitate do 11.11 | Four Journeys do 25.11 | The Hand of God do 2.12 | Herself do 25.11 | House of Gucci do 25.11 | The Last Days of Gilda do 18.11 | Minyan do 2.12 | Un monde do 25.11 | Persian Lessons do 25.11 | Persona non grata do 18.11 | The Power of the Dog do 18.11 | Small Country do 2.12 | Spencer do 11.11 | Stage Mother do 11.11 | The Rescue do 11.11 | (R)Evolutie do 18.11

📍 **Springhaver**
Springweg 50 | 030-2313789 | springhaver.nl | Bovenstaande films draaien in Louis Hartlooper of Springhaver

VEENDAM

📍 **Filmhuis vanBeresteyn**

Museumplein 5a | 0598-317730 | vanberesteyn.nl
Cry Macho ma 6.12 | I Care a Lot ma 15.11 | De grote Sinterklaasfilm 2 zo 28.11 | Mama Weed ma 22.11 | Mijn beste vriendin Anne Frank di 7.12 | Tre piani ma 29.11

VEENENDAAL

📍 **Filmhuis Veenendaal**
Kees Stipplein 72 (Spectrum) | Alleen info 06-53883412 | filmhuisveenendaal.nl
1917 za 13.11 | De club van Sinterklaas 10 zo 5.12 | Dear Comrades! zo 28.11 | Druk zo 14.11 | The Father za 20.11 | Mijn vader is een vliegtuig zo 21.11 | Mijn vriendin Anne Frank za 27.11 | Un triomphe za 4.12 | De veroordeling vr 12.11

VENLO

📍 **Filmtheater De Nieuwe Scene**
Nieuwstraat 13 | 077-3518183 | nieuwescene.nl
Leaning Into the Wind vr 26.11 | (R)Evolutie zo 28.11 | Riders of Justice vr 12.11 | Première Spen-

cer do 11.11 | As eQuals Anne+ vr 19.11, zo 20.11, ma 22.11, vr 26.11, zo 28.11 | Beginning do 18.11, zo 21.11, vr 26.11, wo 1.12 | Cowboys zo 21.11, wo 24.11, vr 26.11, zo 28.11 | La haine za 20.11, di 23.11, za 27.11 | Kuessipan vr 19.11, zo 21.11, do 25.11, ma 29.11 | Never Rarely Sometimes Always do 11.11, za 13.11, do 18.11, wo 24.11 | The Photograph vr 19.11, ma 22.11 | World to Come vr 19.11, zo 21.11, do 25.11, di 30.11 | Charlie Chaplin City Lights vr 12.11, zo 14.11, di 16.11 | The Great Dictator do 11.11 | College Vrouwelijke filmmakers wo 17.11 | Nature on Tour On Thin Ice zo 14.11 | Verwacht The French Dispatch do 2.12 | The Hand of God do 2.12 | The Truffle Hunters do 2.12

VLAARDINGEN

📍 **Filmtheater Het Zeepaard**
Veerplein 134e (Vue Vlaardingen) | hetzeepaard.nl
Nr. 10 do 11.11, zo 14.11 | Petite maman do 18.11, zo 21.11

FILMSTERREN

	Bor Beekman de Volkskrant	Berend Jan Bockting de Volkskrant	Basje Boer De Groene Amsterdammer	Joost Broeren-Huitenga Het Parool	Gerhard Busch Cinema.nl/VPRO	Elise van Dam Cine.nl	Belinda van de Graaf Trouw	Romy van Krieken Veronica Magazine	Remke de Lange Trouw	Marieke Nieuwdorp Algemeen Dagblad	Ronald Rovers De Filmkrant/Trouw	Floortje Smit de Volkskrant	Gudo Tienhooven Algemeen Dagblad	Marco Weijers De Telegraaf	Coen van Zwoil NRC Handelsblad	Gemiddeld (aantal)
Alles op tafel	★★★★	★★★★	★★★★	★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★	★★★★	3,10 ⁽⁵⁾
Anne+	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,38 ⁽⁴⁾
Apples	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,50 ⁽³⁾
Ballad of a White Cow	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,33 ⁽³⁾
Benedetta	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,60 ⁽¹⁰⁾
Cry Macho	★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	2,38 ⁽⁴⁾
Dead & Beautiful	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,33 ⁽⁹⁾
Do Not Hesitate	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,39 ⁽⁹⁾
Eiffel	★★★★	★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★	2,25 ⁽⁴⁾
The French Dispatch	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,83 ⁽¹²⁾
Gagarine	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,13 ⁽⁴⁾
The Hand of God	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	4,00 ⁽⁵⁾
Lamb	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,83 ⁽³⁾
Last Night in Soho	★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,44 ⁽⁹⁾
The Last Duel	★★★★	★★★★	★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,40 ⁽⁵⁾
Mijn vader is een saucisse	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,50 ⁽²⁾
The Man Who Sold His Skin	★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,06 ⁽⁸⁾
The Many Saints of Newark	★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,00 ⁽³⁾
No Time to Die	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,67 ⁽¹²⁾
Pig	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,83 ⁽⁸⁾
Pleasure	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,80 ⁽⁵⁾
The Power of the Dog	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,57 ⁽⁷⁾
Riders of Justice	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,90 ⁽¹⁰⁾
The Rescue	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,63 ⁽⁴⁾
Slalom	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,67 ⁽³⁾
Spencer	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,61 ⁽⁹⁾
State Funeral	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,75 ⁽⁴⁾
Tre piani	★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	2,33 ⁽⁸⁾
The Truffle Hunters	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,50 ⁽³⁾
The United States vs. Billie Holiday	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	★★★★	3,13 ⁽⁸⁾

★★★★ is zeer goed | ★★★ is goed | ★★ is redelijk | ★ is matig | ★ is slecht | is niet gezien

Negen klassieke musicals

Als aanloop naar Steven Spielbergs herinterpretatie van de musicalklassieker *West Side Story* vertoont **Lab111** negen Amerikaanse musicals uit de jaren veertig en vijftig. Een goede manier om te ontdekken waarom deze decennia de Gouden Eeuw van Hollywood worden genoemd.

Bepaalt je dna of je van musicals houdt of ze haat? Is het een psychologische kwestie? Of speelt gender een rol? Of cultuur? Hoe dan ook is het opmerkelijk dat er bij dit genre geen tussenweg lijkt te zijn. Je houdt ervan of je rent ervoor weg. Een tijdlang leidde de musical een kwijnend bestaan, maar sinds Damien Chazelle's *La La Land* (2016) is het genre weer hip. Steven Spielberg zag dat ook en in december belandt zijn versie van *West Side Story* in de bioscoop. Lab111 grijpt het aan voor een duik in het Amerikaanse musicalverleden en kwam met negen titels naar boven. Stuk voor stuk klassiekers, waarvan vier van regisseur Vincente Minnelli. In *Meet Me in St. Louis* (1944) valt Judy Garland voor haar buurjongen, maar hebben haar ouders net

bedacht dat het gezin gaat verhuizen. Minnelli's *An American in Paris* (1951), met Gene Kelly en muziek van Gershwin, is een hoogtepunt in het genre. *The Bandwagon* (1953), over een oude musicalster die een comeback wil maken op Broadway, toont Fred Astaire op het hoogtepunt van zijn kunnen. En Minnelli's *Gigi* (1958) hamert er nog maar weer eens op dat liefde niet te koop is. Althans niet bij het personage in deze musical, die negen Oscars won.

In *A Star Is Born* (George Cukor, 1954) speelt Judy Garland een beginnende zangeres, die ontdekt wordt door een alcoholverslaafde acteur met wie ze te snel trouwt. *Carmen Jones* (Otto Premin-

AN AMERICAN IN PARIS

ger, 1954) is een bewerking van Bizets *Carmen*. Opzienbarend voor die tijd is de volledig zwarte cast. *Gentlemen Prefer Blondes* (Howard Hawks, 1953) behoeft geen introductie: inderdaad de musical waarin Marilyn Monroe 'Diamonds Are a Girl's Best Friend' zingt. Wat valt er nog te zeggen over *Singin' in the Rain* (Stanley Donen, 1952)? Gewoon gaan zien deze überromantische musical met als hoogtepunt Gene Kelly's parapluscène.

De oudste musical in de selectie is *The Wizard of Oz* (Victor Fleming, 1939), de musical der musicals, met de zeventienjarige Judy Garland als Dorothy.

Musicalliefhebbers weten waar ze deze maand veilig voor de boze buitenwereld kunnen onderduiken.

LAB111.NL

VLISSINGEN

☉ **Cine City**
Spuikomweg 1 | cinacity.nl
André Rieu za 27.11, zo 28.11 | *Cliff Richard* zo 21.11 | *Stage Mother* zo 14.11, di 16.11, wo 17.11

VOORSCHOTEN

☉ **Filmtheater Voorschoten**
Prinses Marijkelaan 4 | 071-561 2566 | filmtheatervoorschoten.nl
Captain Nova za 27.11, zo 28.11, wo 1.12, za 4.12, zo 5.12, wo 8.12 | *Encanto* wo 24.11, za 27.11, wo 1.12, za 4.12, wo 8.12 | *The French Dispatch* do 2.12, zo 5.12 | *The Hidden Life of Trees* zo 28.11 | *Martin Luther King vs. the FBI* za 27.11 | *Mijn vader is een saucisse* za 13.11, zo 14.11, wo 17.11 | *No Time to Die* do 11.11, za 13.11, zo 14.11 | *Nr. 10* wo 17.11 | *The Quest for Tonewood* do 18.11 | *De vloek van Lughus* za 13.11, wo 17.11 | **IDFA Bigger Than Us** zo 21.11 | *Four Journeys* do 25.11 | *Herr Bachmann und seine Klasse* vr 19.11 | *Turn Your Body to the Sun* vr 26.11 | **Live Opera Macbeth** di 7.12

WAALWIJK

☉ **Filmtheater De Leest**
Vredesplein 12 | 0416-337-746 | deleest.nl
Benedetta di 23.11, za 27.11 | *De club van Sinterklaas 10* zo 21.11

| *The Father* vr 12.11 | *Here We Are* di 16.11 | *Care a Lot* za 13.11 | *Mama Weed* vr 19.11 | *No Time to Die* wo 24.11 | *Nr. 10* di 30.11 | **Peuterpret Shoom's avontuur** zo 28.11

WAGENINGEN

☉ **Filmhuis Movie W**
Generaal Foulkesweg 42a ('t Venster) | movieview.nl
Ballad of a White Cow zo 14.11, wo 17.11 | *Gagarine* do 25.11 | *Hermitage* vr 19.11, zo 21.11, vr 26.11 | *The Rescue* do 11.11, za 13.11, ma 15.11, do 18.11, za 20.11, zo 21.11, wo 24.11 | *De veroordeling* vr 12.11, di 16.11 | **Movies That Matter Antigone** di 23.11

WEESP

☉ **City of Wesopa**
Herengracht 23 | 0294-458 093 | wesopa.nl
No Time to Die do 11.11, zo 14.11 | *Riders of Justice* do 25.11 | *De club van Sinterklaas 10* zo 21.11 | *Stillwater* do 18.11

WINTERSWIJK

☉ **Filmhuis Winterswijk**
Meddosesstr 4-8 | 054-352 1515 | filmhuiswinterswijk.nl
Minari di 16.11 | *Promising Young Woman* di 23.11

WOERDEN

☉ **AnnexCinema**

Rosmolenlaan 1 | 0348-436 510 | annexcinema.nl
André Rieu za 27.11, zo 28.11 | **Verwacht Ghostbusters: Afterlife** do 18.11 | *Encanto* wo 24.11 | *House of Gucci* do 25.11

IJMUIDEN

☉ **Filmtheater Velsen**
Groeneweg 71 | 0900-1505 | filmtheatervelsen.nl
Benedetta di 30.11, zo 5.12 | *Dune* za 20.11, di 23.11 | *No Time to Die* za 4.12, zo 5.12

ZAANDAM

☉ **Filmtheater De Fabriek**
Jan Sijbrandsteeg 12 | 075-631 1993 | de-fabriek.nl
Premières Annette do 25.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 | *Herself* do 25.11 | *Un monde* do 25.11 | *Persian Lessons* do 25.11 | *Persona non grata* do 18.11 | *The Power of the Dog* do 18.11 | *The Rescue* do 11.11 | *(R)Evolutie* do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *The Voice of Love* do 18.11 | **50+ Spencer** do 18.11 | *Tre piani* do 11.11 | *The Voice of Love* do 25.11 | **FilmFanDag**
Falling for Figaro, *Silence of the Tides*, *Persian Lessons* zo 14.11 | **IDFA Bigger Than Us** za 20.11 | *Cow* za 27.11 | *Four Journeys* vr 19.11 | *Herr Bachmann und seine Klasse* zo 21.11 | *Turn Your Body to the Sun* vr 26.11

ZALTBOMMEL

☉ **Filmtheater Cinemaarten**
In Theater de Poortery
Nieuwstraat 2 | cinemaarten.nl
De Burlenburgh, ik was vrij di 23.11 | *Nr. 10* di 16.11

ZEIST

☉ **Hotel Theater FIGI**
Het Rond 2 | 030-692 7400 | figi.nl/bioscoop
Out Stealing Horses ma 15.11 | **Boek en film Daniel** ma 6.12

ZEVENAAR

☉ **Filmhuis Zevenaar**
Kerkstraat 27 | 0316-331 527 | filmhuiszevenaar.nl
Veiling in de Liemers do 11.11, zo 14.11

ZIERIKZEE

☉ **Fizi**
Kerkhof 3 | 0111-410 202 | fizi.nl
Alles op tafel zo 28.11, za 4.12, di 7.12 | *Benedetta* za 20.11 | *Cry Macho* za 27.11, di 30.11, vr 3.12 | *Drijfzand* vr 19.11, di 23.11, ma 29.11 | *Dune* ma 15.11 | *Eiffel* vr 12.11 | *The French Dispatch* di 16.11, zo 21.11 | *Frida, viva la vida* vr 19.11 | *Hermitage* za 13.11 | *My Sweet Monster* zo 21.11 | *No Time to Die* vr 12.11 t/m zo 14.11, za 20.11, ma 22.11, wo 8.12 | *Riders of Justice* vr 26.11, zo 5.12 | *Spencer* vr 26.11 | **Film by the Sea Annette** di 16.11 | *One Second* di 30.11 | *Persian Lessons* di 23.11 | *Jeugd The Addams Family 2* wo 17.11 | *De club van Sinterklaas 10* wo 24.11, za 27.11, wo 1.12, za 4.12, zo 5.12 | **Soroptimists Herself** wo 17.11

ZOETERMEER

☉ **Filmhuis Cameo**
Theaterplein 10 | filmhuiscameo.nl
The Father di 30.11 | *Kom hier dat ik u kus* zo 28.11 | *Mama Weed* di 16.11 | *Sin señas particulares* di 7.12 | *The World to Come* di 23.11

ZUTPHEN

☉ **Filmtheater Luxor**
Houtmarkt 64 | 0575-513 750 | luxorzutphen.nl
Annette do 25.11 t/m ma 29.11 | *Ballad of a White Cow* do 11.11 t/m di 23.11 | *Canción sin nombre* do 11.11 t/m di 16.11 | *The Courier* vr 12.11 t/m wo 17.11 | *Descending the Mountain* do 11.11, za 13.11, ma 15.11, di 16.11 | *Do Not Hesitate* vr 19.11 t/m ma 29.11 | *Gagarine* do 11.11, vr 12.11, zo 14.11, ma 15.11 | *Herr Bachmann und seine Klasse* zo 28.11 | *In the Heights* vr 19.11, za 20.11, di 23.11 | *The Last Days of Gilda* do 18.11 t/m wo 24.11 | *Mijn moeder is een gorilla* zo 21.11 | *Un monde* do 25.11 t/m ma 29.11 | *Persona non grata* do 18.11 t/m di 30.11 | *The Rescue* vr 26.11, za 27.11, ma 29.11 | *Respect* vr 12.11

Lezersacties november

BELLINGCAT

'Het groepte gewone stervelingen dat opereert onder de naam Bellingcat wereldfaam

door hun research naar de daders van de aanslag op de MH-17. Zij wisten relatief snel de schuldigen aan te wijzen, maanden voordat de officiële autoriteiten hetzelfde resultaat konden reproduceren,' aldus Rejo Zenger in *de Filmkrant*. De documentaire *Bellingcat, Truth in a Post-Truth World* is een eerbetoon aan de vasthoudendheid, het vernuft en het kritische karakter van een klein groepje 'huiskamerjournalisten' dat met hun blogs de grootste spelers in de wereldwijde politieke arena ter verantwoording roept. Periscope Film stelt vijf dvd's ter beschikking.

PROMISING YOUNG WOMAN

'Emerald Fennells winnaar van de Oscar voor beste oorspronkelijke scenario, laat het thema verkrachting echt tot zijn

recht komen,' schreef Manon Portos Minetti in *de Filmkrant* over *Promising Young Woman*. De film draait om Cassie (Carey Mulligan), die een veelbelovende toekomst had, tot een mysterieus incident haar leven omgooide. Sindsdien is niets in haar leven nog wat het lijkt en leidt ze een dubbelleven.

The Searchers stelt 5 dvd's ter beschikking.

t/m zo 14.11 | *Simon* wo 24.11 | *Stage Mother* do 18.11 t/m ma 22.11 | *Van God los* wo 17.11 | *De vloek van Lughus* zo 14.11, zo 28.11 | *The Voice of Love* do 25.11 t/m di 30.11

ZWOLLE

☉ **Filmtheater Fraterhuis**
Blijmarkt 25 | filmtheaterfraterhuis.nl
Eiffel | *The French Dispatch* | *Riders of Justice* | *Tre piani* | **Premières Annette** do 25.11 | *Apples* do 11.11 | *Blue Bayou* do 18.11 | *Do Not Hesitate* do 11.11 |

SERGIO HERMAN, FUCKING PERFECT

Dit portret van rock 'n' roll-sterrenchef Sergio Herman volgt hem in het jaar dat hij de deuren van zijn

succesvolle restaurant Oud Sluis sluit. Joost Broeren-Huitenga in *de Filmkrant*: 'De film volgt zijn eigen receptuur, maar bevat ook ingrediënten uit illustere voorgangers van de culinaire cinema.' Cinema Delicatessen stelt vijf dvd's ter beschikking.

MAKE MY DAY FILM-SCHEURKALENDER

De scheurkalender *Make My Day* is een ode aan de cinema, voor de echte film-liefhebber. Begin je dag

met een filmquote en eindig je dag door een film te kijken. In de scheurkalender, samengesteld door filmjournalist René Mioch en regisseur Ate de Jong, lees je ook bijzondere verhalen over de films en sterren. Uitgeverij ImagePeople stelt vijf exemplaren ter beschikking

INTERESSE?

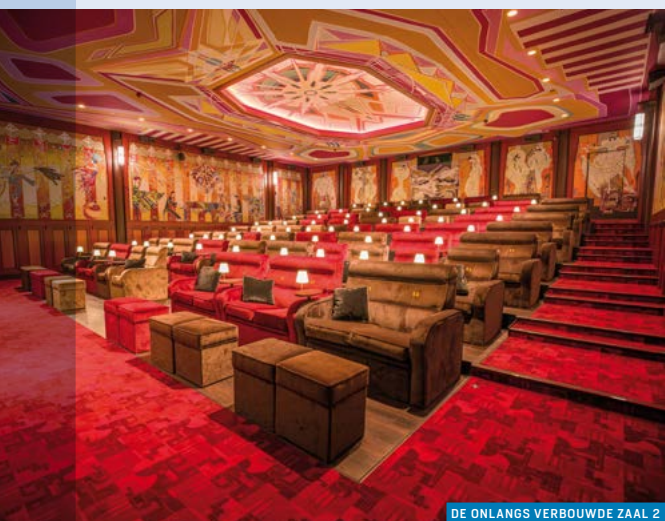
Stuur een e-mail met naam en adres naar info@filmkrant.nl en geef daarin aan voor welke actie u belangstelling heeft. Er wordt geloot onder de inzenders. N.B. Slechts één actie per inzender. Deze actie loopt tot 7 december. Winnaars ontvangen bericht en over de uitslag kan niet worden gecorrespondeerd.

Herself do 11.11 | *Un monde* do 25.11 | *Persian Lessons* do 25.11 | *Persona non grata* do 18.11 | *Spencer* do 11.11 | *The Voice of Love* do 18.11 | **Zwolle premières Canción sin nombre** | *Descending the Mountain* | *The Last Days of Gilda* | *The Rescue* | **Fraterhuis Academie Léó Major** za 13.11 | **Wat verbeeldt een portret?** za 20.11 | **Spaanse film** za 27.11

Boeken

THEATER TUSCHINKI 100 JAAR NU EENS RUSTIG KIJKEN

DE ONLANGS VERBOUWDE ZAAL 2

Menig filmfiethebber vergaapte zich al aan het weelderige art-deco-interieur van het Amsterdamse Tuschinski. Op 28 oktober bestond de bioscoop, die vorig jaar door het Britse blad *Time Out* werd uitgeroepen tot mooiste filmtheater van de wereld, exact honderd jaar.

Ter gelegenheid van het eeuwfeest verscheen het koffietafelboek *Theater Tuschinski 100 jaar*, met teksten van onder meer filmjournalist Robbert Blokland en foto's van Renske Derkx. Fijn om eens rustig te kunnen kijken, want in Tuschinski vergeet je dat nogal eens, omdat je haast hebt om naar de filmzaal te komen. Wie die mooie foto's in zich opneemt, begrijpt dat er al sinds de opening in 1921 discussie is over de vraag of het kunst is of kitsch.

IMPERIUM

Abraham Tuschinski (1886-1942) was een Poolse Jood die in 1904 naar Rotterdam trok. Alles wat je wilt weten over hem en zijn fameuze filmpaleis staat in het boek. Van hoe vaak het tapijt vervangen is tot het feit dat tv-presentator Simon van Collem overleed in de benauwde vip-ruimte achter zaal 1, vlak na de première van de James Bond-film *Licence to Kill*.

Voor het door Matthijs le Loux geschreven hoofdstuk over de Joodse én Rotterdamse wortels van Abraham Tuschinski is nuttig. Le Loux sprak met historici Nelleke Manneke en Arie van der Schoor, die in 1997 het boek *Het grootste van het grootste* over Tuschinski publiceerden, en academicus Judith Thissen, die veel schreef over de Joodse wortels van bioscoopexploitanten. Opvallend is dat zij vrijwel allemaal hun Joods-

Het koffietafelboek *Theater Tuschinski 100 jaar* biedt fijne foto's en een uitgebreide geschiedenis van het Amsterdamse filmpaleis, maar ook nutteloze interviews met BN-ers en een opvallend terugkerend kritiekpunt.

DOOR ANDRÉ WAARDENBURG

zijn bagatelliseerden. Thissen over Tuschinski: "In alles wat hij naar buiten toe deed, liet hij blijken: ik wil bij jullie horen. Dat is hem vrij goed gelukt."

Tuschinski begon zijn bioscoopimperium in Rotterdam, waar hij eerst werkte als kleermaker en vervolgens een pension had voor Oost-Europese migranten op doorreis naar Amerika. Daarna begon hij met twee zwagers de bioscoop Thalia, waarna hij er al snel meerdere bij bouwde. Omdat al die theaters verloren gingen bij bombardementen tijdens de Tweede Wereldoorlog, verdween Tuschinski's Rotterdamse bioscoopimperium ten onrechte uit het collectieve geheugen.

De exploitatie van het Amsterdamse Theater Tuschinski werd eind 1940 door de Duitsers overgenomen. Daarbij werd de bioscoop herdoopt tot Tivoli, wat in de volksmond kwam te staan voor 'Tuschinski Is Verkocht Of Liever Ingepikt'. In het theater is een herdenkingsplaquette te vinden aan de bioscoop-entrepreneur en zijn zakelijke en artistieke partners Hermann Gerschtanowitz en Herman Ehrlich, die alle drie omkwamen in concentratiekampen.

VLAGGENSCHIP

Vanaf de jaren zeventig was het Tuschinski-theater achtereenvolgens in handen van de bedrijven Rank, Cannon en MGM. Sinds 1995 is het in handen van het Franse bioscoopconcern Pathé. Wie er in de jaren tachtig en begin jaren negentig kwam, weet dat Tuschinski een beetje versleten was; vooral MGM liet het gebouw versloffen. Het tij keerde toen Pathé diverse restauraties van zijn vlaggenschip financierde. De laatste was vorig jaar, waarbij onder andere zaal 2 fraai onder handen is genomen. Over deze opknappen staat een boeiend hoofdstuk in het boek.

Naast geschiedschrijving, voornamelijk middels interviews, bevat *Theater Tuschinski 100 jaar* een meer anekdotische opzet. En die is een stuk minder boeiend. Vele bekende en minder bekende Nederlanders mogen vertellen wanneer ze hun eerste film in Tuschinski zagen en wat ze van de bioscoop vinden. Het merendeel is oninteressant en voegt hoegenaamd niets toe.

Uitzonderingen zijn de interviews met acteur Jeroen Krabbé, voormalig distributeur/programmeur Max van Praag en 'Mr. Horror' Jan Doense. Doense verhaalt over het legendarische Weekend of Terror, dat tussen 1987 en 2007 (met een jaar tussenpauze) in Tuschinski werd gehouden. Dat waren rumoerige, nachtelijke voorstellingen met achter elkaar vier horrorfilms, waarbij een steeds beschonkener en uitzinniger schare horrorfans heel hard "hoerrrrr!" naar het doek riepen als er een vrouw in beeld kwam. Ook werd er met confetti en wc-rollen gegooid, het liefst vanaf het balkon op de participerende zaalbezoekers beneden. De Tuschinski-directie vond het prima, zelfs als er door stoelen werd gezakt of een origineel glas-in-loodraam sneuvelde. De bioscoop was immers uitverkocht en de baromzet ging door het dak.

ONDERMAATS

Wie alles leest, ontdekt een (ongetwijfeld onbedoelde) rode draad door het boek. De geïnterviewde filmmakers Dick Maas en Martin Koolhoven, maar ook Joop van den Ende, wijzen erop dat de grote zaal van Tuschinski weliswaar heel indrukwekkend is maar technisch gezien ondermaats. De projector staat namelijk heel hoog, waardoor hij schuin op het doek projecteert – met vertekening tot gevolg. Ook is het geluid vrij slecht, wat deels komt door de balkons. En omdat het pand een rijksmonument is, mogen er geen luidsprekers aan het plafond worden bevestigd.

Voormalig filmopérateur Ad van Bruggen hoopt op een betere toekomst: "Ik heb gehoord dat een oude directeur van het Franse moederbedrijf Pathé een paar jaar geleden zou hebben gezegd dat Tuschinski het eerste theater zal zijn met een lcd- of oled-scherm van twaalf bij zes meter, als deze schermen betaalbaar worden. Dan heb je helemaal nergens meer last van. Die dingen zijn nog niet zo goed, maar dat is wel de volgende stap." Op naar de volgende honderd jaar dus.

Thuis kijken

VIDEOLAND ACADEMY 2021 DE COMMERCIËLE REDDING VAN TALENT

Nadat de publieke omroep zich decennialang heeft ingezet voor nieuw filmtalent, stopt het nu met meerdere talentontwikkelings-trajecten. Een nieuw initiatief komt vanuit commerciële hoek. De geselecteerde makers van de eerste lichting Videoland Academy zijn in opdracht van de streamingdienst aan de slag gegaan met het in Nederland nauwelijks voorkomende sci-fi-genre.

DOOR ALEXANDER ZWART

Ruim vijftien jaar was het gebruikelijke traject voor jonge makers in Nederland als volgt: je kwam van de film- of kunstacademie, je maakte voor de publieke omroep een korte film in de reeks Kort! en een aantal jaren later volgde meestal een middellange film van veertig à vijftig minuten in de serie One Night Stand (de laatste jaren omgedoopt in anthologie-series *Centraal* en *Onze Straat*). Dit stappenplan bewees zich in de loop der jaren als een springplank voor jonge makers. Helaas komt er met het veranderde beleid van de NPO nu een eind aan deze waardevolle talentontwikkelingstrajecten.

Een onverwachte redder in nood komt uit commerciële hoek. Videoland van RTL is twee jaar geleden gestart met Videoland Academy, nog voor de koerswijziging van de publieke omroep bekend was. De resultaten van de eerste lichting zijn nu te zien op de streamingdienst. Antoinette Beumer, bij het opzetten Hoofd Drama Videoland (met ingang van 1 november Hoofd Drama Netflix), stond aan de wieg van dit initiatief: "We hebben het opgezet om talent de weg naar Videoland te wijzen, maar ook vanwege het grote gat tussen talenten en de commerciële beroepspraktijk."

GROUNDLED SCIFI

Makers van de eerste lichting kregen als opdracht een sci-fi-film te maken. Beumer: "Grounded sci-fi (gegrond in de werkelijkheid), modern fantasy en horror zijn populaire genres waar ook in Nederland een publiek voor is. Omdat zulke films in Nederland nog nauwelijks worden gemaakt, zijn we voor de eerste lichtingen van deze genres uitgegaan. Ook omdat ze heel goed passen bij de manier waarop streamingdiensten verhalen vertellen."

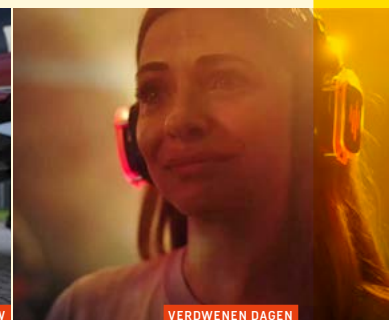
De drie middellange films die Videoland Academy als eerste aflevert, maken het gebrek aan een Nederlandse sci-fi-traditie zichtbaar. Uit de drie films (*Verdwenen dagen*, *De sterfshow*, *Indringer*) komt naar voren dat hier – soms aftastend – gebouwd wordt aan

DE INDRINGER

DE STERFSHOW

VERDWENEN DAGEN

een nieuwe school waarvan de bouwstenen (lees: het referentiemateriaal) nog duidelijk zichtbaar zijn.

Verdwenen dagen van regisseur Jim Süter is op het oog een mengeling van *Her* en *Eternal Sunshine of the Spotless Mind*, maar lijkt met name geïnspireerd door een van de beter gewaardeerde episodes van sci-fi anthologie-serie *Black Mirror*: 'San Junipero'. Georgina Verbaan speelt een dertiger die rouwt om haar geliefde. In virtual reality vindt ze troost in herinneringen van een oudere vrouw die ze beleeft als de hare. Dit vraagt wellicht om herlezing van de vorige zin en dat komt overeen met de ervaring van ernaar kijken en soms nog even willen terugspoelen.

WEGWERP-REALITY

Het conceptueel sterke *De sterfshow* van regisseurs Timo Ottevanger en Edson da Conceicao gaat bewust voor een recht-toe-recht-aan visuele stijl en vindt zo aansluiting bij de wegwerp-reality-tv-producties die het persifleert. Nasrdin Dchar speelt een arts die betrokken raakt bij een lugubere wekelijkse tv-show. BN'ers worden door het publiek genomineerd om live on air geëxecuteerd te worden door een opgejutte menigte. Associaties met uiteenlopende producties als *The Purge*, *The Hunger Games* en, meer recentelijk, *Squid Game* liggen aangenaam op de loer.

De minst eenduidige van de drie producties is *In-*

dringer van Jan Verdijs, verantwoordelijk voor zowel regie als scenario. Voor Verdijs kan de timing niet beter nadat hij begin oktober een Gouden Kalf won voor Beste Korte Film met zijn beklemmende quarantaine-thriller *Pantser*. Zijn Videoland Academy-productie zit in eenzelfde soort spanningsveld en wordt naast de cinematografie en het spel van zijn acteurs (Maarten Heijmans, Charlie Chan Dagelet), mooi geholpen door de onheilspellend maritieme score – zwevend van klassieke filmmuziek naar electro en weer terug – van vaste componist Koen van de Wardt.

In *Indringer* zorgt de komst van een onbekend zee-wezen niet alleen voor thrillerachtige suspense, maar zet het ook de relatie tussen twee op een eiland geïsoleerde wetenschappers op scherp. Na de Gouden Kalf-winst is deze film opnieuw een bevestiging van Verdijs eigen verstilde nederhorror-signatuur.

NODIGE KWEEKVIJVER

Met dank aan Videoland kunnen we deze makers nu van 'begin af aan' volgen, zoals bij eerdergenoemde

talentontwikkelingstrajecten het geval was. De hoop is nu vooral dat meer streamingdiensten de rol van een nodige kweekvijver op zich durven te nemen om de ontstane leegte op te vullen. Wellicht dat Beumer, nu aangesteld bij Netflix, ook daar met haar speciale aandacht voor nieuw talent openingen weet te creëren. Zelf geeft ze aan daar nu nog niks over te kunnen zeggen.

Wat Videoland Academy betreft, dat is na de eerste twee jaar ontwikkeling in ieder geval goed op stoom. Tijdens het aankomende IDFA gaat de eerste documentaireserie die het heeft voortgebracht in première. Ook die is binnenkort (begin december) te zien op Videoland.

VERDWENEN DAGEN NEDERLAND, 2021 | REGIE JIM SÜTER | MET MARLOES VAN DEN HEUVEL, GEORGINA VERBAAN | 45 MINUTEN | DISTRIBUTIE VIDEOLAND (VOD) | TE ZIEN SINDS 27 SEPTEMBER

DE STERFSHOW NEDERLAND, 2021 | REGIE EDSON DA CONCEICAO, TIMO OTTEVANGER | MET SOUHAIL ATTAHIRI, MANOUSHKA ZEEGELAAR BREEVELD, REINOUT BUSSEMAKER | 47 MINUTEN | DISTRIBUTIE VIDEOLAND (VOD) | TE ZIEN SINDS 27 SEPTEMBER

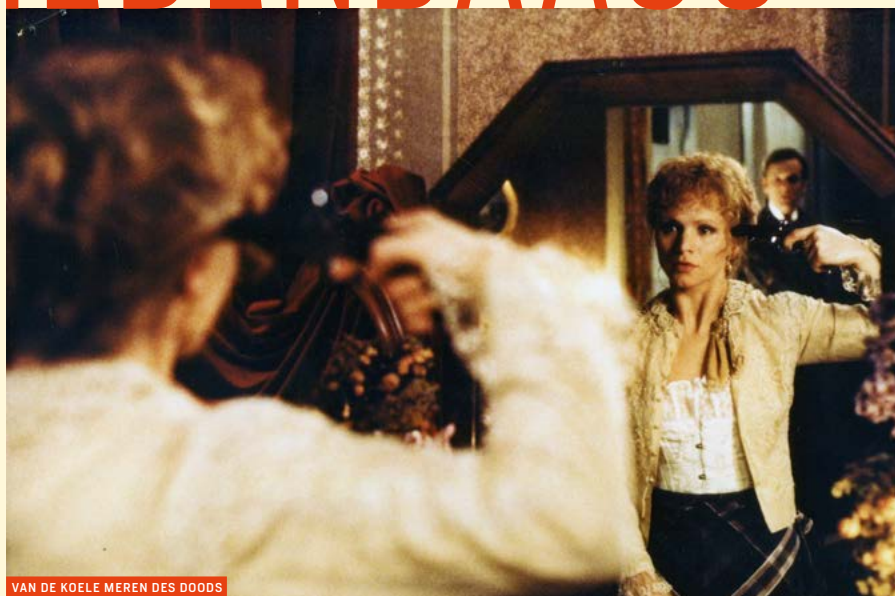
INDRINGER NEDERLAND, 2021 | REGIE JAN VERDIJS | MET CHARLIE CHAN DAGELET, MAARTEN HEIJMANS | 47 MINUTEN | DISTRIBUTIE VIDEOLAND (VOD) | TE ZIEN SINDS 27 SEPTEMBER

NOUCHKA VAN BRAKEL TRILOGY INSPIRERENDE ÉN GEDATEERDE SCHAKEL NAAR HEDENDAAGS FEMINISME

Het had veel eerder moeten gebeuren: een gebundelde uitgave van Nouchka van Brakel, een beeldbepalende regisseur in de jaren zeventig en tachtig. Met de blu-ray release van Cult Epics is die er dan eindelijk. Een verzameling films die er anders uitzien in het licht van de huidige tijd, maar deze tijd tegelijk mede bepaald hebben.

DOOR SACHA GERTSIK

VAN DE KOELE MEREN DES DOODS

Schrik niet: terwijl Lois Weber met *The Merchant of Venice* in 1913 de eerste vrouwelijke regisseur was die een speelfilm regisseerde, deden we er in Nederland tot 1977 – *zeven-en-zeventig* – over tot een vrouw de regie van een speelfilm op zich mocht nemen. Deze bijzondere rol in de Nederlandse filmgeschiedenis viel ten deel aan de toen 37-jarige Nouchka van Brakel, met haar regiedebuut *Het debuut*. In de 24 jaar hierna zou Van Brakel, naast ander werk, nog vier speelfilms maken. Op de blu-ray-box *Nouchka van Brakel Trilogy* zijn er naast *Het debuut* nog twee van te vinden: *Een vrouw als Eva* (1979) en de Frederik van Eeden-verfilming *Van de koele meren des doods* (1982).

BAANBREKEND

Wat deze films gemeen hebben is dat ze baanbrekend zijn voor de tijd waarin ze gemaakt werden: Van Brakel kiest er altijd voor te vertellen vanuit het perspectief van het vrouwelijke hoofdpersonage. Vooral bij *Het debuut* is dat opvallend. Deze film gaat over de veertienjarige Carolien (Marina de Graaf), die een affaire begint met de 41-jarige Hugo (Gerard Cox). Geen, in Van Brakels eigen woorden “Lolita-variantie, geen oude-geit-groen blaadje-verhaal”, maar een verhaal over de ontwikkeling van de (seksuele) identiteit van een sterke, jonge vrouw.

Het vrouwelijk perspectief is mogelijk nog sterker doorgevoerd in *Een vrouw als Eva*. Deze film gaat over de huisvrouw Eva (Monique van de Ven) die haar saai man Ad (Peter Faber) verlaat voor de vrijgevochten Franse Liliane (Maria Schneider, vooral bekend van de haar zo traumatiserende rol in *Last Tango in Paris*). Een verhaal dat geïnspireerd is op feiten en zowel in het echt als in de film culmineert in een bitter gevecht om de voogdij van de twee kinderen. En ook in *Van de koele meren des doods* kiest Van Brakel voor het vrou-

welijk perspectief: het leven en de belevingswereld van Hedwig Marga de Fontayne, dat draait om haar onderdrukte seksuele verlangens en de gevolgen hiervan.

HEERLIJKE HERTELLING

Waar het boekje van de Nouchka van Brakel Trilogy mager en hier en daar wat houterig vertaald is, is Van Brakels eigen boek, *Scènes uit mijn draaiboek*, waar ze de Louis Hartlooper Prijs voor beste filmpublicatie 2018 voor ontving, een veel betere begeleidende tekst voor de films in deze uitgave. Dit boek, dat Van Brakel schreef aan haar kleinzoon en daardoor ook leest als een heerlijk vertelde en intieme hertelling van haar veelbewogen leven, biedt bijzondere inkijkjes in zowel de tijd waarin Van Brakel haar films maakte als in het maakproces van deze films.

Voorals mooi is het om in Van Brakels eigen woorden te lezen over haar (worsteling met haar) activisme, dat ook haar maakproces drijft: “Ik ga mijn eigen weg, maar blijf altijd het streven trouw om films te maken over ‘vrouwen met wie vrouwen zich kunnen identificeren! (...) Kortom: vrouwenfilms.’” En hoewel ook de verdere extra's in de boxset wat mager zijn, springt het interview met filmjournalist Floortje Smit eruit. Hierin legt Van Brakel onder andere uit dat in haar tijd een ‘vrouwenfilm’ langzamer was, het tegenovergestelde van de snelle actiefilms die ze als ‘mannenfilm’ betitelt. En ze vertelt dat haar keuze voor vrouwelijke heads of department haar vaak op geïrriteerde reacties van de andere (mannelijke) crewleden kwam te staan.

VERPREUTSING

Wat ook naar voren komt in dit interview is dat Van Brakel zich niet meer thuis voelt bij de huidige tijdgeest. Ze vindt dingen gecompliceerd, wat ze ook

al eens duidelijk maakte in haar ‘Pleidooi tegen de verpreutsing’, een oproep tegen “de censuur op de beleving van seksualiteit, sensualiteit en zinnelijkheid in films”, die ze uitsprak tijdens het Nederlands Film Festival in 2019. Hoewel Van Brakel zelf en hara films een actieve rol speelden in de tweede feministische golf, en ze zich enige tijd aansloot bij de Dolle Mina's, vindt ze de huidige tijdgeest dus doorslaan.

Dit standpunt van Van Brakel legt ook de gedaantedheid van haar films bloot: hoewel ze stelselmatig voor het verbeelden van het vrouwelijke perspectief koos, stelde ze in haar films ook vaak het lijden van de vrouw centraal; soms zelfs met als gevolg dat haar films scènes bevatten die als gratuit geweld tegen vrouwen ervaren zouden kunnen worden (zoals de volledig onnodige verkrachtingsscène in *Het debuut* of het vele onrecht dat de hoofdpersoon van *Van de koele meren des doods* wordt aangedaan met haar krankzinnigheid als gevolg). Maar waar Van Brakel de huidige tijdgeest weinig inspirerend vindt, is het te hopen dat dit andersom niet geldt. Tenslotte vormt Van Brakels werk een belangrijke schakel naar het hedendaagse feminisme. Anders gezegd: juist Van Brakels werk geeft ons nu de mogelijkheid verhalen anders en genuanceerder te vertellen. De uitgave van deze collectie films had dus niet beter getimed kunnen zijn.

SACHA GERTSIK

NOUCHKA VAN BRAKEL TRILOGY
HET DEBUUT / EEN VROUW ALS EVA / VAN DE KOELE MEREN DES DOODS | NEDERLAND, 1977/1979/1982 |
REGIE NOUCHKA VAN BRAKEL | 94/113/120 MINUTEN |
MET MARINA DE GRAAF, GERARD COX, MONIQUE VAN DE VEN, MARIA SCHNEIDER, RENÉE SOUTENDIJK |
DISTRIBUTIE CULT EPICS (DVD/BLU-RAY, IMPORT, REGIOVRIJ) | VERKRIJGBAAR SINDS 6 AUGUSTUS

THE VELVET UNDERGROUND

Muziekdocumentaire met kloppend hart

De eerste documentaire van de Amerikaanse queer cinema-auteur Todd Haynes is veel meer dan een traditioneel portret van de legendarische artrockband The Velvet Underground. Haynes bottelt hier de creatieve energie van de jaren zestig, een periode van ongekende vernieuwingsdrang in beeldende kunst, performance, mode, muziek en film.

Er is iets ongrijpbaars aan de etherische muziek van The Velvet Underground, de iconische artrockgroep van onder andere Lou Reed, John Cale, Sterling Morrison, Moe Tucker en kortstondig de Duitse chanteuse Nico. Zoals bij alle geweldige muziek – die van alle kunst disciplines toch het meest op het lichaam en gevoel inspeelt – laten ook de extatische klanken van deze band zich amper in woorden vangen. Daarom is het des te indrukwekkender hoe de Amerikaanse regisseur Todd Haynes in zijn eerste documentaire ooit het geluid, het imago en de mythe van The Velvet Underground ontleeft en vervolgens weer netjes in elkaar zet.

Of netjes... Wat deze muziekdocumentaire onderscheidt van de zoveelste formuleproductie die je tijdens het *Uur van de Wolf* kunt zien is dat Haynes je er niet van wil overtuigen dat The Velvet Underground zo'n belangrijke muziekgroep was, maar je vooral wil laten voelen waar deze muziek voor stond. Simpel gezegd is het een muziekdocumentaire met een kloppend hart. The Velvet Underground is ook een product van Andy Warhols The Factory, het hoofdkwartier voor de New York avant-garde in de jaren zestig en zeventig, waar muziek, mode, performance en cinema altijd door elkaar liepen. Daarom

omarmt deze documentaire ook al die kunst disciplines in een overweldigende trip door een van de belangrijkste creatieve periodes van de Amerikaanse cultuur. Haynes, die ooit doorbrak met de DIY barbiepoppen-cultfilm *Superstar: The Karen Carpenter Story* (1988) en zijn creatieve hoogtepunt bereikte met de glamrockmusical *Velvet Goldmine* (1998) is hier zichtbaar op zijn gemak met de indrukwekkende hoeveelheid archiefmateriaal die hij tot zijn beschikking had.

De grotendeels in split-screen opgedeelde composities gebruiken voornamelijk beeldmateriaal van experimentele-cinemapioniers als Andy Warhol, Stan Brakhage en Jonas Mekas, die het tempo en de textuur van die tijd belichamen. De manier waarop het vertraagde filmwerk van Andy Warhol afsteekt tegen de (on)gecontroleerde chaos van Mekas en Brakhage vormt een slim leidmotief in de documentaire die haarfijn uitlegt hoe The Velvet Underground speelden met versnelling en vertraging. Alles valt ineens op zijn plek als je je realiseert dat Lou Reed en John Cale de mantra-achtige kwaliteiten van de opzweepende, zich alsmat herhalende rock-'n'-roll-gitaarloopjes combineren met de eindeloos uitgestrekte tonen van minimal-musicpionier La Monte Young. Als je een groep tijdloos mag noemen, dan moet het wel The Velvet Underground zijn. Deze liefdevol gemaakte documentaire is daar bewijs van.

HUGO EMMERZAEEL

THE VELVET UNDERGROUND

VERENIGDE STATEN, 2021 | REGIE TODD HAYNES |
121 MINUTEN | DISTRIBUTIE APPLE TV+ (VOD) | TE ZIEN
SINDS 15 OKTOBER

THE LIGHTHOUSE

PANDORA AND THE FLYING DUTCHMAN

Amour fou en close-ups van Ava Gardner

Filmsterren als Ava Gardner ontstaan wanneer een tovenaars van het licht (Jack Cardiff) en een surrealistisch filmmaker (Albert Lewin) een in legendes en mythes gedrenkt liefdesverhaal vertellen: *Pandora and the Flying Dutchman*.

“Albert Lewin bleef maar zeggen ‘Laat ons nog een close-up van Ava Gardner maken’ ook al hadden we die opname niet nodig”, bekennt cameraman Jack Cardiff (*Black Narcissus*) wanneer hij *Pandora and the Flying Dutchman* herbekijkt. “Hij was niet enkel gepassioneerd door kunst en schoonheid maar creëerde ook graag een droomachtige sfeer.” Deze om financiële redenen (het vrijmaken van Amerikaanse tegoeden na de Tweede Wereldoorlog) in Europa met een Britse crew gedraaide MGM-productie is een atypische film voor Hollywoods gouden jaren vijftig. Met bizarre objecten (standbeelden op het strand), barokke nachtmerries (een tragische, futiele zelfmoordpoging), flarden jazzmuziek, extreme perspectieven en een onwerkelijke sfeer waardoor alles niet in het echt maar in een droom lijkt te gebeuren.

Scenarist-regisseur Albert Lewin (1894-1968) was zelf een buitenbeentje. Een mysterie eigenlijk. Een New Yorkse intellectueel, estheet en kunstverzamelaar, vertrouweling van de creatieve mogul Irving Thalberg, die na kennismaking met het Duitse expressionisme een academische carrière opgaf maar zich in de filmindustrie lang gedeisd hield. Hij werkte eerst als scriptadviseur en toen als producent van populaire vak-cineasten als Tay Garnett en Frank Lloyd. Pas na twintig jaar maakt hij zijn regiedebuut met een droomproject: het leven van schilder Paul

Gauguin bekeken door de ogen van schrijver Somerset Maugham (*The Moon and Sixpence*, 1942). Het was de start van een amper zes titels tellend oeuvre met artistiek raffinement. Getuige *The Picture of Dorian Gray* (1945), *The Private Affairs of Bel Ami* (1947) en de film die Ava Gardner tot filmster maakt: *Pandora and the Flying Dutchman*.

In dit morbide amour-fou-verhaal is liefde een ziekte, een lot dat Pandora (Gardner) met bezieling torst wanneer ze zegt haar geliefde te ‘herkennen’. Als vrije vrouw is ze bereid alles op te offeren voor haar passie. Terwijl de vervloekte Hendrik van der Zee (James Mason) al eeuwen rondvaart op zoek naar de vrouw die hem via haar dood wil bevrijden van het eeuwige leven. Liefde als een vorm van bezetenheid, als een sublieme gevangenis, tegelijk absurd en fataal, was een surrealistisch thema dat in Pandora weer spiegeld wordt door het portret dat de mysterieuze ‘Vliegende Hollander’ schildert van de vrouw die hij nooit zag maar altijd al kende. “Ik wilde een surrealistische film maken”, benadrukt Lewin en dat zien we in droomscènes, Cardiffs vlamvend licht- en Technicolorspel, literaire citaten (in het alternatief begin een kwatrijn uit Omar Khayyám’s ‘Rubáiyát’) en sensuele dansfeesten. En in omhelzingen die eindigen met een dromerige close-up. Overbodige poëtische momenten die voor Lewin essentieel waren.

IVO DE KOCK

PANDORA AND THE FLYING DUTCHMAN

VERENIGD KONINKRIJK, 1951 | REGIE ALBERT LEWIN |
122 MINUTEN | MET AVA GARDNER, JAMES MASON,
NIGEL PATRICK, SHEILA SIM | DISTRIBUTIE CARLOTTA
(DVD/BLU-RAY) | VERKRIJGBAAR SINDS 27 OKTOBER

THE VELVET UNDERGROUND

Actie!

**Voorhelmstraat 25,
2012 ZM Haarlem
Maandag 21 oktober
2019, 14.22 uur**

“Oké, we gaan 'm opstarten; 266, de derde... concentratie!”, zegt regisseur Dan Geesin in een mufte kelder van De Greiner, een voor-malige huishoudschool in Haarlem die tegenwoordig dienst doet als broedplaats voor creatieve en maatschappelijke ondernemers. Onder zijn arm heeft hij een script vol aantekeningen, op zijn hoofd een mijnwerkerslamp.

Op een bed ligt iets wat op een vermolmd lichaam lijkt. Ernaast zit actrice Tine Joustra (*The Hitman's Bodyguard, An Impossibly Small Object, Het leven is vurrukkulluk*). Haar gezicht is wit, haar lippen zijn blauw gestift en haar haar zit strak achterover in een knot. Ze draagt een plastic jas, die kraakt als ze voorover buigt.

De Amsterdams-Britse muzikant, filmmaker en beeldend kunstenaar Dan Geesin, regisseur van de met een Gouden Kalf bekroonde kortfilm *Olifantenvoeten* (2011) en maker van de indringende sounddesigns voor de films van zijn partner Esther Rots, is bezig met de opnamen van *Sputum*. Het wordt een donkere sciencefictionfilm die zich afspeelt in een gedesorieënteerde, instabiele samenleving vol speeksel, schimmels en een vreemd wit poeder.

Er woedt een strijd tussen de Bakelieten (de hogere klasse) en de Antieken (de onder-

REGISSEUR DAN GEESIN OVERLEGT MET ACTRICE TINE JOUSTRA:
"WHAT KILLS YOU MAKES ME STRONGER"

drukte arbeidersklasse) in deze wonderlijke, dystopische wereld, die wordt bedreigd door een onzichtbare, maar dodelijke schimmelpolk. Die strijd gaat met name om het speeksel van de Bakelieten, dat resistent maakt tegen de schimmel.

De jonge Jimin Blyth leidt het verzet van de Bakelieten tegen de Antieken en hun fabrieken, waar het speeksel uit de kelen van de Bakelieten wordt opgeslurpt en verwerkt tot antistof: sputum. Zij krijgt hulp van een vooraanstaande Antieke wetenschapster, de jonge Kalta Crux, die zich het lot van de Bakelieten aantrekt.

Tine Joustra speelt Kalta's moeder Acosta Crux. In het halfdonker staan Rots en Geesin nog even met haar te overleggen; aan de andere kant van het bed staan geluidsman Matthijs Klijn en cameraman Jeroen Kiers. Op zijn camera zit een lamp waarmee hij

haar gezicht uitlicht.

Joustra pakt een beetje poeder uit een kommetje en sprenkelt het over een grote, zwarte paddenstoel. Vervolgens breekt ze met haar nagel een stukje van de paddenstoel en stopt dat snel in haar mond. Ze kauwt er met smaak op; het piept en kraakt. “What kills me makes you stronger,” murmelt ze dan, gevolgd door een luide vloek: “Fuck it! What kills you makes me stronger. You. Me.”

Joustra slaakt een zucht, stopt nog een stukje paddenstoel in haar mond, maar verslikt zich opnieuw in haar tekst. “Neem je tijd, Tine”, zegt Geesin. Hij loopt naar haar toe, slaat een arm om haar heen, en geeft haar nog een stukje paddenstoel, gemaakt van tapioca. “Hier. Lekker! We doen 'm nog een keer: What kills you makes me stronger.”

JAN PIETER EKKER
FOTO BOB BRONSHOFF

SPUTUM NEDERLAND 2021 | SCENARIO, REGIE, MUZIEK EN SOUND DESIGN DAN GEESIN | PRODUCENT ESTHER ROTS, HUGO ROTS, DAN GEESIN, STEVEN RUBINSTEIN MALAMUD (ROTS FILMWERK) | UITVOEREND PRODUCENT AJNA MULAOMEROVIC | CAMERA JEROEN KIERS | MONTAGE ESTHER ROTS EN DAN GEESIN | ART DIRECTION MARIEKE VAN DEN BOSCH | KLEDING GUUSJE DE BRUIN EN SARAH KERBOSCH | MAKE-UP EN HAAR MARIJE RAVEN | MET YANNICK JOZEFZON, JADE OLIEBERG, TINE JOUSTRA, GUIDO POLLEMANS, SANDRA MATTIE, MARTIJN VAN EIJSEREN, LEIPE DENNIS, ILYA VIERHOUT, KIM FEENSTRA, OVO DRENTH, LINA COHEN, WALID BENMBAREK, MIKE LIBANON | ZWART-WIT, 85 MINUTEN | OMROEP | DISTRIBUTIE DE FILMFREAK | TE ZIEN VANAF 18 MAART 2022

COLOFON

DE FILMKRANT IS EEN UITGAVE VAN STICHTING FUURLAND, PRINSENGRACHT 770, 1017 LE AMSTERDAM, 020 623 0121, INFO@FILMKRANT.NL, WWW.FILMKRANT.NL | OPRICHTERS JAN HEIJS & HENK RABBERS | ZAKELIJKE LEIDING & ADVERTENTIE-ACQUISITIE ILONA VAN GENDEREN STORT, ILONA@FILMKRANT.NL | HOOFD-REDACTIE RONALD ROVERS | EINDREDACTIE JOOST BROEREN-HUITENGA, NICOLE SANTÉ | PRINTREDACTIE MARISKA GRAVELAND | REDACTIE JOS VAN DER BURG, HUGO EMMERZAEL, ROOSJE VAN DER KAMP, ALEX

MAZEREELW | FILMKRANT LIVE LIVE@FILMKRANT.NL | AGENDA ROMY VAN KRIEKEN, AGENDA@FILMKRANT.NL | BUREAUREDACTIE THOM DE WIT | VORMGEVING BART OOSTERHOORN, ROLF HERMSEN | COVER SPENCER | FOTOGRAFIE ANDRÉ BAKKER, BOB BRONSHOFF, RENSKER, ALICE KOHL, TREVOR PAGLEN | ILLUSTRATIE LAE SCHÄFER | VERDER WERKTEN MEE CRISTINA ÁLVAREZ-LÓPEZ, EDO DIJKSTERHUIS, KEES DRIESEN, JAN PIETER EKKER, SHADY EL-HAMUS, CARMEN FELIX, SACHA GERTSIK, DAN HASSLER-FOREST, FRITZ DE JONG, IVO DE KOCK, SASJA KOETSIER, OMAR LARABI,

DANA LINSSEN, JACOLINE MAES, ADRIAN MARTIN, ANDRÉ WAARDENBURG, EBELÉ WYBENGA, LAURA VAN ZUYLEN, ALEXANDER ZWART | ONLINE BIJDAGEN EDO DIJKSTERHUIS (NIEUWS), MARICKE NIEUWDORP, ERIK SCHUMACHER, DEVI SMITS (SOCIAL) | DRUK RODI ROTATIEDRUK, DIEMEN | OPLAGE 25.000 | @2021 STICHTING FUURLAND/DE FILMKRANT, AMSTERDAM | ISSN 01698109 | DE FILMKRANT HEEFT GEPROBEERD DE RECHTHEBBENDEN VAN HET GEBRUIKTE BEELDMATERIAAL TE ACHTERHALEN EN IN TE LICHTEN.

MOCHT U DESONDANKS MENEN DAT U RECHTEN BEZIT OP EEN VAN DE GEBRUIKTE BEELDEN, NEEM CONTACT OP MET DE UITGEVER VIA INFO@FILMKRANT.NL | DE FILMKRANT WORDT MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR EEN FINANCIËLE BIJDRAGE VAN DE NEDERLANDSE VERENIGING VAN BIOSCOOPEXPLOITANTEN EN FILMTHEATERS (NVBF) EN WORDT U MEDE AANGEBODEN DOOR UW FILMTHEATER

PLEASE SUURE

**THE MOST
HONEST FILM
ANYONE HAS
MADE ABOUT
THE MODERN
PORN INDUSTRY**

IndieWire

**EEN
FILM
VAN
NINJA
THYBERG**

NU IN DE FILMTHEATERS

OFFICIAL SELECTION
FESTIVAL DE CANNES

Director of Photography SOPHIE WINQVIST LOGGINS DFF, FSF Edited by OLIVIA NEERGAARD-HOLM AMALIE WESTERLIN TJELLESEN, SFK Production Design PAULA LOOS Costume Design AMANDA WING
Make-up Designer ERICA SPETZIG Sound TACO DRIJFHOUT Sound Design EVELIEN VAN DER MOLEN VINCENT SINCERETTI Graphic Design ALBIN HOLMQUIST Featurings composed by LÉONIE PERNET PARA ONE
Associate Producer NINJA THYBERG Screenplay by NINJA THYBERG Co-writer PETER MODESTJE Executive Producers PAPEBOYE VIOLAINÉ PICHON Co-producer LEONTINE PETIT ERIK GLUNIS FRÉDÉRIC FOREERIC TAVITIAN
Produced by ERIK HEMMENDORFF ELIZA JONES MARKUS WALTÁ Directed by NINJA THYBERG PLATTFORM PRODUKTION IN CO-PRODUCTION WITH FILMI I VÄST, SVERIGES TELEVISION, LEMMING FILM, GRAND
SLAM FILM AND LOGICAL PICTURES WITH SUPPORT FROM THE SWEDISH FILM INSTITUTE, THE NETHERLANDS FILM FUND, THE NETHERLANDS FILM PRODUCTION INCENTIVE AND NORDISK FILM & TV FOND

EEN FILM VAN PAOLO SORRENTINO
 REGISSEUR VAN DE MET EEN OSCAR® BEKROONDE FILM, *LA GRANDE BELLEZZA*

EEN NETFLIX-FILM

THE HAND OF GOD

VANAF 2 DECEMBER IN DE BIOSCOOP EN OP
NETFLIX | 15 DECEMBER

